Nemzetközi Szemle

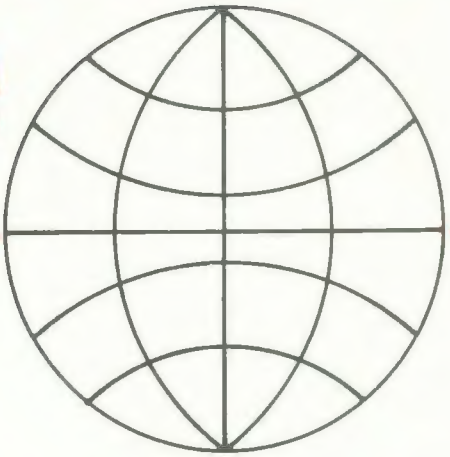

Politikusok és tábornokok a fegyverkezésről

Az Allen-ügy háttere

Egyház, vallás, politika

Románia – gazdasági problémák

Politikai csaták Kambodzsa körül

2

HUSZONHATODIK ÉVFOLYAM / 1982. FEBRUÁR

Nemzetközi Szemle

HUSZONHATODIK ÉVFOLYAM / 1982. FEBRUÁR

VITA NYUGATON A FEGYVERKEZÉSRŐL

Reagan elnök a háborús fenyegetés csökkentéséről Európában *(U. S. News & World Report)* 3
Aniello Coppola: Miért változtatott nézetein a Szuperhéja? *(Rinascita)* 6
Oskar Lafontaine: Biztonsági rendszerünk alapja a félelem *(Frankfurter Rundschau)* 9
Volt NATO-tábornokok memoranduma *(Dokumentum)* 15
Kik a memorandumot aláíró tábornokok? *(Makai György)* 25

AZ INTERNATIONAL HERALD TRIBUNE AZ ALLEN-UGY HÁTTERÉRŐL

Phil Gailey: Allen hajdani kijáró-cége 29
Martin Schram: Deaver, akinek túl drága város Washington, a Fehér Ház elhagyására készül 31
Art Buchwald: Megkérdeztem egy szaktanácsadót 32
Anthony Lewis: Tolakodás a koncért Reagan vályújánál 34

Marie-France Toinet: A szocialista Franciaország és Reagan Amerikája *(Le Monde diplomatique)* 36

Közös közlemény Erich Honecker és Helmut Schmidt 1981. december 11–13-i találkozójáról (Dokumentum) 41

Románia: gazdasági problémák és feladatok (Összeállította: *Böröczfy Ferenc*) 45

INDOKÍNA

Philippe Devillers: Mi a megoldás a kambodzsai változásokra? *(Le Monde diplomatique)* 55
V. Mazirin: A munkásosztály fejlődése a Vietnami Szocialista Köztársaságban (A *Rabócsij Klassz i Szovremennij Mir* cikkét ismertette: *Gáti Tibor*) 61

2

EGYHÁZ, VALLÁS, POLITIKA

A pápa újévi békeüzenete *(Magyar Kurir)* 67
V. Kornyev: Buddhizmus és társadalom Thaiföldön
(A *Narodi Azii i Afriki* cikkét ismertette: *Gáti Tibor)* 69
Elon Salmon: Mire való a cionizmus? *(The Economist)* 74
Jack King: Gondolatok a cionizmusról *(Political Affairs)* 79

A Szabav: A rettegés nostradamusi receptje *(Lityeraturnaja Gazeta)* 86

NEMZETKÖZI ESEMÉNYNAPTÁR 91

ISSN 0134–1103
A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója
Szerkesztőség: Steindl Imre utca 6. Budapest Pf. 127. 1366
Telefon: 110-697
Kiadóhivatal: Révay utca 16. Budapest Pf. 347. 1370
Telefon: 116-660
Műszaki szerkesztő: Szilvássy György
Előfizethető minden pártszervezetben, a Kossuth Könyvkiadó megyei és kerületi kirendeltségeinél (pénzforgalmi jelzőszám: 215–11529), a Posta Központi Hírlapirodánál (József nádor tér 1. Budapest 1900) Telefon: 180-855 (pénzforgalmi jelzőszám: 215–9616), továbbá bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál és a kézbesítőnél.
Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat, Budapest
Előfizetési díj fél évre 36,– Ft, egész évre 72,– Ft.
Az utolsó kézirat 1982. január 13-án érkezett a Zrínyi Nyomdába.
82.2529/2-02 – Felelős vezető: Vágó Sándorné vezérigazgató

Szerkeszti
a szerkesztő bizottság

A szerkesztő bizottság
elnöke:
Péter József

Főszerkesztő:
Patkó Imre

VITA NYUGATON A FEGYVERKEZÉSRŐL

U.S.News & WORLD REPORT

Reagan elnök a „háborús fenyegetés csökkentéséről" Európában*

Most pedig elő kívánom terjeszteni programunkat a béke megőrzésére Európában, és szélesebb programunkat a fegyverzetellenőrzésre.

Életem során kétszer láttam Európa népeit alámerülni a háború borzalmaiba. Életem során Európa kétszer pusztult el, kétszer szenvedett katonai hódításoktól olyan háborúkban, amelyeket az államférfiaknak nem volt elég hatalmuk megakadályozni, és a katonák nem tudtak korlátok közé szorítani, és amelyek elől a közember számára nem volt menekvés. Életem során kétszer folyt fiatal amerikaiak vére azokon a csatatereken — nem azért, hogy országunk nagyságát vagy gazdagságát növelje, hanem barátaink és szövetségeseink békéje, függetlensége helyreállításának érdekében.

Akik átéltük azokat a viszontagságos időket, mind osztozunk egy közös elhatározásban: azok az idők nem térhetnek vissza. És a legtöbben nagyra becsüljük az Észak-atlanti Szövetséget, amely a háború utáni időszakban lehetővé tette egy békés, szabad és virágzó Nyugat-Európa kialakulását.

Ma azonban új nemzedék nő fel az Atlanti-óceán mindkét partján. Tagjai nem voltak jelen az Észak-atlanti Szövetség bölcsőjénél. Közülük sokan nem értik teljesen, hogy az a szabadság védelmében, egy háború szaggatta földrész újjáépítése érdekében született. Néhány fiatal megkérdőjelezi, miért van szükségünk fegyverekre, különösen nukleáris fegyverekre a háborútól való elrettentéshez, a békés fejlődés biztosításához. Attól tartanak, hogy a fegyverzet felhalmozódása önmagában tűzvészhez vezethet. Egyesek még egyoldalú leszerelést is javasolnak.

Megértem aggodalmaikat. Kérdéseik választ érdemelnek. De kérdéseikre kötelesek vagyunk józan megítéléssel, az értelem és a tapasztalat alapján válaszolni. Politikánk Európa számára az évszázad leghosszabb békéjét hozta el. Egy hirtelen elszakadás ettől a politikától — mint azt ma néhányan javasolják — nem fenyegetné-e ezt a békét? Az Észak-atlanti Szövetség, megalakulásától kezdve, az egység, az elrettentés és a párbeszéd révén őrizte meg a békét. [...]

Ma meg kívánom erősíteni Amerika elkötelezettségét az Észak-atlanti Szövetség iránt és elhatározásunkat a béke megőrzésére. A szövetség vezetőivel folytatott tárgyalások alapján mondhatom, ők is hívek maradnak e kipróbált, jól bevált irányvonalhoz.

A NATO békepolitikája önmérsékleten és egyensúlyon alapszik. Sohasem fognak NATO-fegyvereket, sem

* Reagan elnöknek a Nemzetközi Sajtóklubban tartott televíziós beszédéből; Washington, 1981. november 18.

hagyományosat, sem nukleárist Európában felhasználni, kivéve ha támadásra kell válaszolni. A NATO védelmi tervei mindig is felelősségteljesek és mértéktartóak voltak. A szövetségesek továbbra is erősek, egységesek és határozottak. A folytatódó szovjet fegyverkezés azonban mind a hagyományos, mind a nukleáris egyensúlyt fenyegeti. [...]

Részletesebben szeretnék szólni arról a növekvő fenyegetésről, amelyet bizonyos szovjet közép-hatótávolságú nukleáris rakéták további telepítése jelent Nyugat-Európa számára. A Szovjetuniónak három ilyen, különböző típusú rakétarendszere van: az SS—20, az SS—4 és az SS—5 — mindegyik olyan hatótávolságú, hogy lényegében egész Nyugat-Európát elérheti. Vannak még más szovjet fegyverrendszerek is, amelyek komoly fenyegetést jelentenek.

Nos, az egyetlen válasz ezekre a rendszerekre egy velük összemérhető nagyságú, szovjet célpontokra irányuló fenyegetés — másként kifejezve: az elrettentés, amely egy hasonló, a saját területe elleni visszavágás fenyegetésével megakadályozza ezen szovjet fegyverek felhasználását. Jelenleg azonban nem áll szemben egyenértékű elrettentő erő a szovjet közép-hatótávolságú rakétákkal, és a szovjetek továbbra is heti egy SS—20-ast telepítenek.

Hogy ezzel szembeszegezzenek valamit, a szövetségesek 1979-ben, egy kettős döntés részeként, megállapodtak, hogy földről kilőhető cirkáló rakétákat és Pershing—2 rakétákat állítanak rendszerbe, amelyek képesek szovjetunióbeli célpontok elérésére. Ezeket a rakétákat számos nyugat-európai országban telepítik majd. Ez a viszonylag korlátozott erő [...] létfontosságú kapocs az európai hagyományos kis hatótávolságú nukleáris erők és az egyesült államokbeli interkontinentális erők között. Ezeknek a rendszereknek a telepítése demonstrálja a Szovjetuniónak, hogy ez a kapocs nem szakítható szét. [...]

Hadd térjek rá, milyen reményeket fűzünk a fegyverzetellenőrzési tárgyalásokhoz. [...] Most küldtem egy újabb üzenetet a szovjet vezetéshez. Egyszerű, egyenes, mindazonáltal történelmi üzenet: Az Egyesült Államok javasolja a hagyományos, közép-hatótávolságú nukleáris és stratégiai erők kölcsönös csökkentését. E cél eléréséhez egy négy pontból álló javaslatot tettem levelemben Brezsnyev elnöknek.

Az első és legfontosabb pont a genfi tárgyalásokkal kapcsolatos. Az 1979-es kettős döntés részeként a NATO kötelezte magát, hogy fegyverzetellenőrzési tárgyalásokra törekszik a Szovjetunióval a közép-hatótávolságú nukleáris erőket illetően. Az Egyesült Államok NATO-partnereivel folytatott alapos konzultációkkal készült fel ezekre a tárgyalásokra. Most készen állunk javaslatunk előterjesztésére.

Közöltem Brezsnyev elnökkel, hogy amikor küldöttségünk e hó 30-án elutazik Genfbe a közép-hatótávolságú, szárazföldi bázisú nukleáris rakétákról folytatott tárgyalásokra, képviselőim a következő javaslatot adják át: Az Egyesült Államok kész lemondani a Pershing—2 és a szárazföldről felbocsátható (cirkáló) rakéták telepítéséről, ha a szovjetek leszerelik SS—20, SS—4 és SS—5 típusú rakétáikat. Ez történelmi lépés lenne. Szovjet beleegyezéssel közösen, megfelelő mértékben csökkenthetnénk a nukleáris háború Európa népeire nehezedő, szörnyű fenyegetését. Ez, a holdon tett első lépéshez hasonlóan, óriási lépés lenne az emberiség számára.

Nyíltan akarunk tárgyalni, és azzal a szándékkal megyünk Genfbe, hogy odafigyeljünk szovjet tárgyaló partnereink javaslataira és megfontoljuk azokat. De hadd hívjam fel az önök figyelmét, hogy milyen előzmények után született a mi javaslatunk. Az elmúlt hat év során, miközben az Egyesült Államok nem telepített új közép-hatótávolságú rakétákat és visszavont 1000 nukleáris robbanófejet Európából, a Szovjetunió 750 robbanófejet állított rendszerbe mozgatható, nagy pontosságú ballisztikus rakétákon. Jelenleg 1100 robbanófejjel rendelkeznek az SS—20, SS—4 és 5-ösökön. Az Egyesült Államoknak nincsenek ezzel szembeállítható rakétái. Sőt, az Egyesült Államok 15 évvel ezelőtt lesze-

relte az utolsó ilyen rakétát Európában. [...]

A második javaslat, amelyet Brezsnyev elnöknek tettem, a stratégiai fegyverekkel foglalkozik. Az Egyesült Államok javasolja, hogy kezdjenek tárgyalásokat a stratégiai fegyverekről, amilyen hamar csak lehetséges a jövő évben. [...]

Nos, közöltem Brezsnyev elnökkel, hogy a nukleáris fegyverek olyan — jelentős mértékű — csökkentésében kívánunk megállapodni, amelynek révén egyenlő és ellenőrizhető szintre jutunk. Az ellenőrzést illetően inkább a nyitottságra és a kreativitásra helyezünk súlyt, mint a titkosságra és a gyanakvásra, amely a múltban megingatta a fegyverzetellenőrzésbe vetett bizalmat.

Miközben reméljük, hogy hasznosíthatjuk az elmúlt tíz évben a stratégiai fegyverekről folytatott tárgyalások eredményeit, szeretnénk többet tenni, mint egyszerűen ott kezdeni, ahol a korábbi törekvések abbamaradtak. Kísérletet lehet és kell tennünk mind mennyiségi, mind minőségi előrelépésre. Csak egy ilyen előrehaladás elégítheti ki saját népünk és a világ többi részének várakozásait. És nézzük csak meg, milyen messze mehetünk el stratégiai arzenálunk valóban jelentős csökkentésében. Azért, hogy érzékeltessük az ebben az irányban történt alapvető változást, ezeket a tárgyalásokat START-nak, stratégiai fegyverzetcsökkentési tárgyalásoknak fogjuk nevezni [angolul: strategic-arms-reduction talks — *N. Sz. szerk.*].

A harmadik javaslat, amelyet a Szovjetuniónak tettem, azt tartalmazza, hogy az európai hagyományos erők tekintetében alacsonyabb szinten kívánunk egyenlőséget elérni. A Szovjetunió védelmi szükségletei aligha igénylik több hadosztály fenntartását Kelet-Németországban napjainkban, mint az egész szövetséges haderő volt a normandiai partraszálláskor. A Szovjetunió nem járulhat hozzá megnyugtatóbban Európa és a világ békéjéhez, mint ha jelentősen csökkenti hagyományos haderejét és korlátozza gyors agresszióra alkalmas potenciálját.

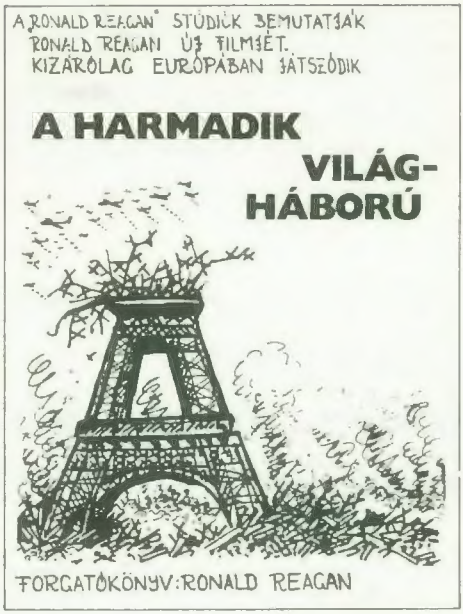

A *l'Humanité*ből

Végül felhívtam Brezsnyev elnök figyelmét, hogy a béke fenntartása érdekében csökkentenünk kell a meglepetésszerű támadás kockázatát és annak esélyét, hogy bizonytalanságból vagy rossz számítások következtében háború robbanjon ki. Felújítom javaslatunkat egy olyan konferenciára, amely hatékony intézkedéseket dolgozna ki ezen veszélyek csökkentésére. Az európai biztonsági és együttműködési értekezlet jelenlegi madridi találkozóján azon fáradozunk, hogy megvessük az alapjait egy, a Nyugat által javasolt európai leszerelési értekezletnek. Ez az értekezlet új intézkedéseket vitatna meg az európai stabilitás és biztonság erősítése érdekében. A megegyezés egy ilyen értekezleten elérhető távolságba kerülhet. Felhívom a Szovjetuniót, csatlakozzon hozzánk és sok más néphez, amelyek készek útjára indítani ezt a kezdeményezést.

Mindezek a javaslatok egyazon világos alapelvekre épülnek: az erők megfelelő, katonailag jelentős csökkentése; azonos plafon a hasonló típusú erők számára, és megfelelő záradékok az ellenőrzésre. Kormányzatom, hazánk és jómagam olyan fegyverzet-

csökkentési egyezmények mellett köteleztük el magunkat, amelyek ezekre az elvekre épülnek.

Ma olyan merész és igazságos javaslatokat körvonalaztam, amilyeneket a világ elvár tőlünk. Egyoldalúan azonban nem csökkenthetjük a fegyverzetet. A siker csak akkor következik be, ha a Szovjetunió osztja elkötelezettségünket — ha demonstrálja, hogy a béke melletti gyakori hitvallásai pozitív cselekvéssel párosulnak.

(Az amerikai folyóirat 1981. november 30-i számából)

Rinascita

ANIELLO COPPOLA

Miért változtatott nézetein a Szuperhéja?

New York, november. Október közepétől viharos heteket élt át az Egyesült Államok külpolitikája. A kormányapparátus tekintélyes képviselői egymásnak teljesen ellentmondó nézeteket fejtettek ki, maga Reagan pedig félreérthetetlenül megváltoztatta a véleményét a központi kérdéseket illetően. Nincs szükség sem különös memóriára, sem jól felszerelt levéltárra ahhoz, hogy ezt bizonyítsuk. Minden azzal az elnöki célzással kezdődött, amely az Európára korlátozott nukleáris háború lehetőségére utalt. Az európaiak előre látható (de előre nem látott) reakcióira a Fehér Ház egy helyesbítéssel válaszolt: Amerika nukleáris fegyvereivel automatikusan közbelépne Európa védelmében, s ezzel maga és az egész világ közösen vállalna áldozatot. Ez pedig nem más, mint a régi közmondás kiterjesztése az atomháborúra: közös bánat, félbánat.

Ez a válasz, ha meg is nyugtatja az európai kormányzókat, nem oldja meg az Egyesült Államok vezetői számára éppoly fontos két másik problémát: nem szünteti meg és nem is fékezi a békemozgalmat (ezt igazolja az amszterdami tüntetés, ami nagyobb szabású volt, mint a Berlinben, Bonnban, Londonban, Rómában, Párizsban vagy Brüsszelben lezajló tüntetés); és nem vágja át a csomót, amellyel a tárgyalásokon az amerikai szakértők gúzsba kötik a nukleáris fegyverkezés témáját.

Amennyiben igaz, amint azt Reagan november 18-i „történelmi" beszédében is megerősítette, hogyha a szövetségesek közül csak egyetlenegyet is megtámadnak, az annyit jelentene, mintha valamennyi szövetséges megtámadták volna, akkor ez a katonai „elv" a gyakorlatban annyit jelent, hogy az amerikai területen telepített és a Szovjetunióra irányított rakéták mennyisége elegendő lenne, sőt túl sok is az interkontinentális bevetésre. Logikusnak látszik tehát azt gondolni, hogy ha Amerika új rakétákat szándékozik elhelyezni Nyugat-Európában, az éppen azért van, mert nem zárja ki a lehetőségét egy korlátozott nukleáris összeütközésnek Európa két része között, megmentve így az amerikai területek épségét. Az egy mindenkiért, mindenki egyért elve, jóllehet Reagan hirdette meg nyilatkozatában, meglehetősen hihetetlennek tűnik. És valóban, miért is kevernė bele Amerika magát olyasmibe, amivel saját pusztulását is előidézhetné, ha egyszer el is kerülheti azt, éppen egy Európára korlátozott háborúval? (Hagyjuk most az efféle feltevések valószerűtlenségét; tény azonban, hogy elvi úton kizárható egy európai konfliktusnak Amerikára való automatikus kiterjesztése.)

Itt kell utalni az amerikai és európai szakértők egy megállapítására, a „rugalmas válasz" elvére, vagyis arra, hogy az atomfegyvernek taktikai vagy

Európára korlátozott felhasználásának az elvét nem Reagan találta ki. Ez az atlanti stratégia alapja az 50-es évek végétől kezdve, azóta, hogy a Szovjetunió birtokába jutott az interkontinentális rakétáknak, és ezzel lezárult az az időszak, amikor Amerika megtámadhatta a Szovjetuniót, miközben ő maga gyakorlatilag sebezhetetlen maradt volna az ellenséges atombombáktól. Amióta a két vetélytárs egyformán rendelkezik az abszolút fegyverrel, az atlanti szövetség szembekerül a problémával: mit tegyen Európában, hogyan válaszoljon egy esetleges, egyedül az öreg kontinenst érintő támadásra. Éppen a „rugalmas válasz" stratégiája, illetve a korlátozott nukleáris háború hipotézise az, amit nem volna tisztességes Reagannek tulajdonítani, tekintettel arra, hogy erről először nem kisebb személyiség, mint Eisenhower beszélt.

Ha a dolgokat azonban ilyen megvilágításban nézzük, azaz ha Reagan, helytelenül ugyan, de nem tett egyebet, mint rámutatott egy eshetőségre (Európa pusztulására az Egyesült Államok épségben maradásával), amely már több, mint húsz éve részét alkotja az atlanti terveknek, akkor miért ez a nagy botrány? És miért kell tovább beszélni róla azután, hogy maga Reagan vonta vissza a száján kiszaladt nyilatkozatot, és biztosította az európaiakat, hogy nem egyedül fognak meghalni, hanem úgy mint Sámson: minden létező és elképzelhető filiszteussal együtt. Ennek a vádbeszédnek az oka nem stratégiai és nem is katonai, hanem politikai jellegű, és az öreg kontinens néhány államférfiának (kezdve Nyugat-Németország vezetőitől) tevékenységében, valamint Európa új főszereplőjének, a tömegek békemozgalmának születésében keresendő, amely egységessé vált azáltal, hogy túllépett a szemben álló tömbök logikáján, és ezzel hatékony programot kínál egy autonóm diplomáciai kezdeményezéshez.

Ha meg akarjuk érteni, hogy az USA külpolitikája három vagy négy hét leforgása alatt miért volt olyan ellentmondásos, és a szuperhéja-elnök, az a Reagan, aki a végsőkig való fegyverkezés híve, az az ember, aki kitűzte maga elé, hogy az Egyesült Államok számára biztosítja nem is az egyenlőséget, hanem a Szovjetunióval szembeni katonai fölényt, hirtelen miért váltott hangnemet, és miért indítványozta a leszerelést és a párbeszédet Moszkvával — a magyarázatot Európában kell keresni: a kancelláriák és a tömegtüntetések Európájában ...

Az új európai főszereplő színre lépése izgalomba hozta az amerikai vezetést, és a Fehér Ház emberét arra késztette, hogy helyesbítse a nukleáris fegyverek esetleges használatának módozatait, majd pedig, hogy ténylegesen változtassa meg az Egyesült Államok nemzetközi stratégiáját.* Édeskevés biztosítani az európaiakat arról, hogy Amerika nem egyedül akarja őket megsütni az atommáglyán, hanem ő is osztozni kíván a sorsukban, jóllehet az európaiak erőteljes nemet

* Ez a megállapítás olyan reményeken alapult, amelyekre azóta az amerikai elnök intézkedései részben rácáfoltak. A szövegben a továbbiakban *-gal megjelölt részre is ugyanez a megjegyzésünk érvényes. — *N. Sz. szerk.*

A *Rinascita*ból

mondanak az amerikaiaknak és a szovjeteknek erre a gyászos jövőre.

A békemegmozdulások az Egyesült Államoknak többet jelentettek, mint kellemetlen meglepetést. Megingatták az amerikai politika alapvető elvét: az új manicheizmust, mely szerint mindent, ami jó, Amerika, mindent, ami rossz, a Szovjetunió testesít meg. Ez az elv azzal a szükségszerű következménnyel jár, hogy Európának törvényszerűen Amerikában kell látnia önnön védőbástyáját, oltalmát.

A legfigyelmesebb amerikaiakra nagy pedagógiai erővel hatott a békés európai tüntetések megáradt folyama, ez a spontán találkozása a mozgalmaknak, politikai elképzeléseknek, különböző vallásoknak: olyan volt mindez, mintha a két kolosszus erőpárbajának horizontján túl egy új világot fedeztek volna fel. Alig egy hónappal ezelőtt Weinberger hadügyminiszter a következő kirohanást tette: „A Reagan-kormányzat nem változtatja meg politikáját az atomfegyverek elleni tömeges tüntetések miatt. És biztosak vagyunk abban, hogy az európai kormányok hasonlóképp cselekszenek." Majd Edween Mees, Reagan főtanácsadója megerősítette: „Ezek a tényezők nem fogják befolyásolni politikánkat". Ugyanebben az időben Busch alelnök kijelentette, hogy „a Szovjetunió katonai erejének a megerősítése és nem az amerikai nukleáris fegyverkezés veszélyezteti a békét". Most, hogy Reagan mégis azt mondotta, nem hagyja hidegen az európai béketüntetők aggodalma, nincs többé olyan miniszter vagy magas rangú tisztviselő, aki a békéért tüntetőket a szovjet propaganda cinkostársainak bélyegezné. Csak néhány szélsőjobboldali képviselő tart ki e felfogás mellett.

De annál több azoknak a hírmagyarázóknak a száma, akik ironizálnak a „nullajavaslaton", mert az látszólag az európai rakétamérkőzés nulla-nullás kiegyenlítésére törekszik, a valóságban azonban egy 3:0-ás meghamisított eredményt takar. Három rakéta (a Franciaországban telepített rakéták, valamint a tengeralattjárókon elhelyezett angol és amerikai rakéták) a Nyugat javára a szovjet nulla rakétával szemben.

Hány amerikai szemét nyitotta fel a tüntetők látványa, akik órákon keresztül vonulnak Európa fővárosaiban? Tegnap a katolikus püspökök konferenciáját mintha csak az foglalkoztatta volna, hogy az abortusztörvény ellen foglaljon állást. Ma már addig a megállapításig is eljutott, hogy „a teremtett világ rendjét a nukleáris háború veszélyezteti". Majd hozzátette: „Meg kell tanulnunk teljesen új álláspontból megítélni a háborút". Tegnap csak az illegális újságok írhatták volna le, hogy egy amerikai nukleárisellenes mozgalom kigyózik ismét az utcákon és az iskolákban; ma erről írnak a népi bulvárlapokban is. És valahányszor Európa megmozdul, vannak napilapok, amelyek ironikusan így írnak: ha minden európai tüntető kommunista, akkor valószínűleg Reagan nevadai és utah-i hívei is kommunisták, akik szembeszegültek — és nem is sikertelenül — az államaikban való föld alatti rakétatelepítéssel.

Reagan környezetéhez tartozó emberek mondják most azt, hogy ellenkező hatást váltana ki, ha a béketüntetőket vörösöknek vagy ostobáknak nyilvánítanák. Ismét mások, ugyanebből a körből, egy kis atyáskodással teszik hozzá: jobb elkezdeni „Európa türelmes nevelését". Végül pedig Stoessel államtitkár a következőket mondja: „A tiltakozó mozgalmat komolyan kell venni." Olyan is van aztán, aki (mint az európai ügyekben illetékes külügyi államtitkár, Eagleburger) meg akarja győzni Reagant, hogy szedje ki Brezsnyevből a leszerelés ígéretét, olyan megbeszélést folytasson, ami a szövetségesek megelégedését is kiváltja, és „ügyeljen arra a kettőre" (Haigre és Weinbergerre, akik veszekszenek, mint a nukleáris karmokkal felfegyverzett kakasok). És Reagan nem beszél többé a linkage-ről, az „összekapcsolás" elvéről, mely szerint nem tárgyal Moszkvával addig, míg Afganisztán . . . stb.*

Az optimista amerikaiak azt szeretnék, ha Reagan a nullajavaslatról folyó tárgyalással visszaszerezné az európai helyzet ellenőrzését. Az öreg kontinens pesszimista polgára előtt nagyobb tét forog kockán. Ha az általunk felvázolt kép közel áll a valóság-

* Ld. 7. oldal lábjegyzetét!

hoz, akkor a párbeszédnek, amit az Egyesült Államok és a Szovjetunió kísérelt meg, valódi újdonsága ez: Amerika belemegy a leszerelésről való alkudozásba, mert nincs más lehetősége, hogy megjavítsa kapcsolatait a szövetségeseivel, bár ezért a fordulatért inkább Európa lesz majd hálás.

A tisztánlátó Kissinger kb. tíz évvel ezelőtt azt mondta: ha háborúra uszítunk, felbomlik az atlanti szövetség; ha pacifisták leszünk, meggyorsítjuk a folyamatot, hogy szövetségeseink közvetlen tárgyalásokat kezdjenek a Szovjetunióval, de legalább megőrizzük vezető szerepünket a nyugati világban. Talán azt a feltevést is meg lehet kockáztatni, hogy az újonnan kialakult nemzetközi helyzetben Európa szerzi meg a hegemón szerepet, ami azonban a jelen erőviszonyokat nézve utópiának tűnik. De nem kellene annak lennie, ha Európa, ez a „katonai törpe" venné a bátorságot, hogy politikailag felnőjön a vele szemben álló történelmi problémához.

(Az olasz hetilap 1981. november 27-i számából)

Frankfurter Rundschau

OSKAR LAFONTAINE

Biztonsági rendszerünk alapja a félelem

Oskar Lafontaine, a Saar-vidéki SPD elnöke egy helyzetjelentésben arra a következtetésre jut, hogy a katonapolitikáról folyó viták a politikusok realitásérzékének elvesztésére mutatnak. Oskar Lafontaine, az SPD Saar-vidéki szervezetének elnöke és Saarbrücken főpolgármestere győzelmet aratott tartományi elnökségén belül az úgynevezett utánfegyverkezés és a közepes hatótávolságú rakéták állomásoztatása elleni, iránymutató javaslatával. 14 szavazattal 2 ellenében határozott többséget szerzett irányvonala számára. Ellene csupán Alwin Brück képviselő és Helvin Peters volt képviselő szavazott. Lafontaine szeretné elérni politikai irányvonala támogatását az SPD novemberi tartományi ülésén, valamint a jövő tavasszal Münchenben sorra kerülő pártkongresszuson. E célból helyzet- és magyarázó jelentést terjesztett elő, amelyet az alábbiakban dokumentálunk.

Bevezetés

A második világháború óta az emberiség az atomfegyverek veszélye közepette él. Az atombombák száma időközben mintegy 50 000-re növekedett, össz-robbanóerejük több mint egymillió hirosimai atombombáéval egyenértékű. 1945 óta legalább 6000 hivatalos tárgyalásra került sor a leszerelésről. Gyakorlatilag azonban semmit sem értek el.

Mivel a második világháború után a politika nem akadályozta meg a nukleáris veszély további növekedését, másféle politikára van szükségünk. Ez abban áll, hogy ne csak a békéről és a leszerelésről tárgyaljunk, hanem konkrét lépésekre is vállalkozzunk. Ilyen konkrét lépés jelenleg a világon létező legveszélyesebb és leginkább destabilizáló fegyverrendszerek — a Pershing—2 rakéta és a szárnyasrakéta — telepítéséről való lemondás.

Mivel lehetetlenségnek bizonyult, hogy több oldalú egyezmények útján ilyen lépéseket tegyenek, egyoldalúan kell ezekre vállalkozni.

Polgári védelem

A polgári lakosság oltalmazása a nemzetvédelem lényeges része (kimondta az SPD godesbergi programja).

Csakis akkor lehet megvédeni az emberek szabadságát, ha az emberek a védelmi tevékenységek után életben

maradnak. Az úgynevezett utánfegyverkezésről folyó vitában meg sem említik a polgári védelmet. Mivel a Német Szövetségi Köztársaság területén 6000 atom-robbanótöltetet tárolnak, országunk a világ atomfegyverekkel leginkább fertőzött területe. Bizonyos korlátozásokkal ugyanez mondható az NDK-ról.

A francia szocialisták legutóbbi választási programjában a következő szerepel: „Németország egyre inkább a két nagyhatalom nukleáris csataterévé válik." Ez a francia szocialisták választási programjában szereplő megállapítás arra kellene hogy indítson minden felelős politikust, hogy lépjen fel lakosságunk biztonságának növekvő veszélyeztetettségével szemben.

Azaz, az erő elleni stratégia (katonai célok elleni stratégia) korszakában a leginkább destabilizáló atomhordozó-eszközök, a Pershing—2 rakéták és a szárnyasrakéták telepítése a polgári lakosság felelőtlen veszélyeztetését jelenti.

Nincs semmi hozzáfűzni való Helmut Schmidt kancellár megállapításához, mely szerint „a földi bázisú rakétákat Alaszkában, Salvadorban, Grönlandon, Líbia vagy Elő-Ázsia sivatagjaiban kell telepíteni, nem pedig sűrűn lakott területeken; ezek ugyanis az ellenség atomrakétáinak vonzó célpontjait képezik. Minden, ami tüzet von magára, nem kívánatos a nagy népsűrűséggel vagy kis területtel rendelkező államok számára". Ha sikeres lett volna az SPD-nek az a javaslata, hogy válasszák meg Carl Friedrich von Weizsäcker fizikust („Szerencsétlen határozat, az új rakéták a tengerre valók") szövetségi elnökké, akkor most abban a helyzetben lennénk, hogy „politikai" okokból olyan katonai megoldást kellene képviselnünk, amelyet a szövetségi kancellár és a szövetségi elnök helytelennek tartott.

Amikor a szövetségi kancellár 1961-ben a földi bázisú rakéták ellen nyilatkozott, még alig rendelkeztünk atomerőművekkel. Az üzemelő atomerőművekre dobott két-három bomba elegendő lenne ahhoz, hogy Németországot lakhatatlanná tegye.

„A magenergia békés alkalmazása a jelenlegi atomfegyverek hatásaival szemben nem biztosított formában nem egyeztethető össze azzal a NATO-stratégiával, amely válság esetén korlátozott atomcsapásokkal fenyegeti területünket, és kiváltja ezeket a csapásokat." (Carl Friedrich von Weizsäcker 1979 novemberében.)

Utánfegyverkezés

A hadtörténelem a második világháborút követően az utánfegyverkezés történelme. Mindennemű fegyverkezési kiadást az utánfegyverkezés szükségességével indokoltak Keleten és Nyugaton. Az egyik fél mindig előre fegyverkezett, és a másik felet utánfegyverkezésre kényszerítette. Nem nehéz arra a következtetésre jutni, hogy a második világháborút követő korlátlan fegyverkezési folyamatot csak akkor lehet megszakítani, ha az ellenség előfegyverkezésének és a másik fél utánfegyverkezésének ezt a végzetes sorrendjét kiküszöbölik.

Számadatok

Amikor azt kísérlik meg, hogy kimutassák, melyik világhatalom van mennyiségi fölényben a másikkal szemben, gyakran felsorolják a rakétákat, hadihajókat vagy repülőgépeket. Ez a számítási mód egyre inkább veszít jogosultságából egy olyan időszakban, amikor az amerikaiaknak sikerült az atomrobbanófejeket önrepülő rakétákká fejleszteni. Már Kissinger is kijelentette: „Nem a hajók, nem a repülőgépek és nem a rakéták pusztítanak, hanem a robbanófejek, amelyek célba érnek." Ezért a döntő szám a robbanófejek száma. 1980-ban az Egyesült Államok 9200, a Szovjetunió 6000 hadászati atomrobbanófejjel rendelkezett.

Az Egyesült Államok 1980-ban mintegy 50 százalékos előnnyel rendelkezett, és atomrobbanófejeit elosztotta. Az atomrobbanófejek 50 százalékát a jelenlegi technológiai szinten első csapásméréssel el nem pusztítható tengeralattjárókon telepítette.

A fegyverek technológiai szintje

Egy technológiailag igen fejlett világban a helyzet megítélésére szolgáló számadat-összehasonlítások gyakran alig használhatóak. Nagyobb jelentősége van a fegyverrendszerek techni-

kai minőségének. A technikai találmányok lényegében meghatározzák a fegyverkezési versenyt Keleten és Nyugaton, mivel arra kényszerítik a másik felet, hogy „utánfegyverkezzen", azaz hogy megkíséreljen hasonló technikai minőségű fegyvereket kifejleszteni. Az „utánfegyverkezés megrögzött híveit" mindig meg lehet döbbenteni a következő adatokkal:

Fegyverrendszerek	Rendszeresítés éve	
	USA	Szovjetunió
Atombomba	1946	1950
Hidrogénbomba	1953	1954
Nagy hatótávolságú bombázó	1953	1957
Közepes hatótávolságú rakéta (MRBM)	1953	1959
Harcászati atomfegyverek	1955	1956
Interkontinentális rakéta (ICBM)	1955	1957
Atom-tengeralattjáró	1956	1962
Tengeralattjárón telepített, víz alól kilőhető rakéta (SLBM)	1959	1968
Ellenrakéta (ABM)	1960	1961
Szilárd hajtóműves ICBM	1962	1969
Több robbanófejű rakéta (MRV)	1964	1972
Több, külön célokra irányítható robbanófejjel ellátott rakéta (MIRV)	1970	1975
Neutronbomba	1981	—
Szárnyasrakéta, új generációjú (Cruise Missile)	1983	—
Több manőverezhető robbanófejjel ellátott rakéta (MARV)	1985	—
Többszörös célpontrendszer (MAP)	1986	—

Fegyverkezési kiadások

A „saját fegyverkezés" megindokolásánál mindig megállapítják, hogy a másik fél többet fordít fegyverkezésre. Mint egy imamalom, úgy ismételgetik a konzervatív politikusok és a vezércikkek írói Nyugaton: „A szovjetek több pénzt adnak ki, mint mi." A stockholmi Békekutató Intézet (SIPRI) a világ 1979. évi katonai kiadásainak megoszlásáról ennek ellentmondó adatokat közöl.

A szövetségi kormány 1979. évi Fehér Könyve ezzel kapcsolatban megállapítja: „Észak-Amerika és Európa nagy gazdasági, politikai és katonai kihívások előtt áll. Azonban Észak-Amerika és Európa együttesen olyan hatalmas erőforrásokkal rendelkeznek, amelyekre mindannyiunknak szükségünk van, hogy eleget tegyünk ennek a kihívásnak. A szövetség fizikai, ipari és technológiai segélyforrásait nem szárnyalják túl sehol a világon. A NATO-országaiban kereken 550 millió, a Varsói Szerződés országaiban pedig 360 millió ember él. A Nyugatnak ezzel az élőerő-potenciáljával és a Varsói Szerződésnél kétszer nagyobb gazdasági erejével fenn tudjuk tartani védelmi erőnket, folytatni tudjuk enyhülési politikánkat és a nagyobb biztonság és stabilitás világát tudjuk közösen megteremteni."

Összegezve: A Nyugat fölényben van. „A 80-as években fegyveres erőink nagyobb rugalmassága és a másik fél fegyveres erőinek nagyobb fokú sebezhetősége valószínűleg olyan helyzetbe hoz minket, amelyben a Szovjetunió fegyveres erőinek részünkről történő veszélyeztetettsége sokkal nagyobb lesz, mint a mi összkatonai erőnk fenyegetettsége a Szovjetunió fegyveres erői által." (Henry Kissinger, 1974. december 3.)

„A hadászati fegyveres erők széles körű elemzése kimutatja, hogy az Egyesült Államok kiegyensúlyozott, túlélésre képes és hatékony hadászati erővel rendelkezik, amely össz-elrettentőképességét tekintve jelentős fölényben van a Szovjetunió fegyveres erőivel szemben. Nagyobb találati pontosságú interkontinentális rakétáival és korszerűbb tengeralattjáró-elhárító fegyvereivel sokkal inkább veszélyezteti az Egyesült Államok a szovjet elrettentést, mint a Szovjetunió az Egyesült Államok elrettentő képességét." (Herbert Scoville, a CIA volt igazgatóhelyettese, aki illetékes volt a szovjet atomfegyverek elemzése és a Nyugat nukleáris képességével való összehasonlítás tekintetében.)

Véget vetni a fegyverkezési őrületnek

A felhívások és a béke melletti hitvallások ellenére a fegyverkezési verseny őrülete tovább tart. Minden egyes észszerű magyarázati kísérlet kudarcra van ítélve. Az egyre több atomfegyver felhalmozódása a világon nem jelent többé biztonságot, ellenkezőleg, minden újabb bomba kevesebb biztonságot jelent az emberiség számára. Pszichózisnak tekinthető az az elgondolás, amely szerint több fegyver nagyobb biztonságot jelent. A fegyverek — az aggódók kábítószere. Ebből a pszichózisból a kiutat a konkrét lépések képeznék, mégha azok egyoldalúak lennének is.

„Nem szeretném, ha sírkövemre azt írnák: »Tudta, hogy mi történt Hirosimában, de nem tette meg az első lépést«." (Everett Dirkson szenátor, a republikánusok vezetője az amerikai szenátusban, 1963.)

„A szovjet SS—20 rakéták rendszeresítése is egy olyan ország túlfegyverkezése, amelynek katonapolitikáját csak akkor lehet megérteni, ha nem feledkezik meg az ember arról, hogy a Szovjetuniónak még nem sikerült feloldania azt a traumáját, hogy a második világháborúban 20 millió embert vesztett.

Az amerikai kongresszus elé terjesztett javaslatban az áll, hogy ezen rakéták egyharmada Nyugat-Európára, egyharmada közép-ázsiai és távol-keleti célokra irányul, további egyharmadát vagy ebbe, vagy a másik térségbe lehet szállítani. 1978-ban első ízben körvonalazódott a »négy egy ellen« nemzetközi erőcsoportosulás: az Egyesült Államok, Nyugat-Európa, Kína és Japán közelebb áll egymáshoz, mint e hatalmak bármelyike a Szovjetunióhoz. Létfontosságú a világ számára, hogy a szovjetek megértsék e hatalmi csoportosulás okát: ez a szovjet fegyverkezési politika következménye, bármilyen mellékokok is léteznek. Ez a világ védelmi reagálása a szovjetek által védelmi jellegűnek tartott saját fegyverkezésre." (C. F. von Weizsäcker.)

A számok korlátozása

Ha a világon az atomfegyverek számát felére csökkentenék, egyik atomhatalom sem vesztené el elrettentési képességét. A felhalmozott atomfegyverek száma olyan nagy, hogy képzelőerőnk kudarcot vall, ha tisztázni akarjuk, milyen hatalmas pusztító erőt hoztunk létre. Az atompusztítás után az emberiségnek nem lenne lehetősége a túlélésre. Egyetlen Polaris atomtengeralattjáró nagyobb tűzerővel rendelkezik, mint az összes hagyományos robbanóanyag, amelyet a második világháborúban felrobbantottak.

Az eddigi SALT-tárgyalások nem korlátozták a számokat. Még az Egyesült Államok által nem ratifikált SALT—II szerződés is engedélyez 1985 végéig az amerikaiaknak 13 100, a Szovjetuniónak pedig 8750 hadászati atomrobbanófejet.

A technika részéről megnyilvánuló veszély

Az eddigi elrettentés azon alapszik, hogy mindegyik világhatalom bizonyos volt abban, hogy még az első csapás elszenvedése után is elképzelhetetlenül nagy károkat tud okozni a másik világhatalomnak (kölcsönösen biztos elrettentés). A rövid repülési idők és a nagy találati pontosság a biztos elrettentés halálát jelentik. A Pershing—2 rakétának van a legrövidebb repülési ideje és a legnagyobb találati pontossága. A szárnyasrakéták repülési ideje hosszú, azonban nagy a találati pontosságuk. Ezen túlmenően ezeket a rakétákat radarképernyőkön nem lehet észlelni. Számukat a felderítő mesterséges holdakkal sem lehet megállapítani.

A SALT-tárgyalások elgondolása az volt, hogy megakadályozzák az egyik fél jelentős technológiai áttörését.

Ilyen helyzetstabilizáló technológiai áttörések a következők:

— egy megbízható ellenrakéta kifejlesztése (amit a SALT—I szerződés tiltott, és amit Weinberger amerikai hadügyminiszter most újra meghirdetett);

— az egyik nagyhatalom bekerítése nagy találati pontosságú és rövid repülési idejű rakétákkal (a kubai rendezés egy kísérlet volt arra, hogy elkerüljenek ilyen fejlesztést a rövid repülési időre vonatkozóan);

— olyan rakéták telepítése, amelyeket lokátorképernyőn nem lehet látni; amelyekkel szemben az „ellenség"

A *Rinascitából*

nem fejlesztett ki elhárító eszközöket, és amelyeket a felderítő mesterséges holdak nem képesek megszámolni (szárnyasrakéta).

Ezért áll a következő, az 1981. december 31-ig érvényben levő jegyzőkönyvben, amely a SALT—II szerződés részét képezi:

„A szerződő felek kötelezik magukat arra, hogy nem telepítenek 600 kilométernél nagyobb hatótávolságú nukleáris, vagy hagyományos földi támaszpontú szárnyasrakétákat (GLCM) és tengeri támaszpontú szárnyasrakétákat (SLCM). Kötelezik magukat arra, hogy nem folytatnak kísérleteket ilyen jellegű szárnyasrakétákkal, amelyek MIRV-robbanófejekkel vannak ellátva."

A *Washington Post* egyik jelentése szerint az Egyesült Államok 1989-ig 6505 szárnyasrakétát — 3418 repülőgép-fedélzetit, 2527 tengeri és 650 földi támaszpontút — szándékozik rendszeresíteni. A NATO úgynevezett kettős határozatának katonai része és a SALT—II ezért nem összeegyeztethető egymással.

Az SPD országos pártkongresszusa Berlinben követelte a SALT—II ratifikálását. Ezzel állást foglalt a földi támaszpontú szárnyasrakéták telepítése ellen. A NATO 1979. december 12-i brüsszeli határozata ily módon ellentmond az SPD berlini pártkongresszusa határozatának. Ez a pártkongresszus arról is határozatot hozott, hogy a fegyverkezés destabilizáló elemeit ki kell küszöbölni, és hogy a közepes hatótávolságú atomrakétáknak kizárólag német területen történő telepítése nem jöhet számításba. A Pershing—2 rakétával, technológiai jellege miatt (nagy találati pontosság, rövid repülési idő, előrejelzés hiánya) destabilizáló, közepes hatótávolságú nukleáris fegyver jelent meg a világon. Ezt a nukleáris rakétafegyvert kizárólag német területen akarják telepíteni. A Pershing—2-nek kizárólag német területen történő telepítése ellentmond az SPD berlini pártkongresszusa határozatának.

Azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy ne telepítsenek elsőcsapásmérő képességgel rendelkező fegyvereket, ime két amerikai nyilatkozat:

„Egy egyszerű elvnek kell uralnia a hadászati fegyverek valódi csökkentését: a két fél, az Egyesült Államok

és a Szovjetunió elsőcsapásmérő képességének kiküszöbölése." (William Colby, a CIA volt igazgatója. 1981.)

„Felismertem a Pentagon arra irányuló törekvését, hogy pontos, erő elleni fegyverhez jusson, amely képes lenne megerősített katonai célok, mint például rakétasilók megsemmisítésére. Ez alapvető eltérés a megtorlás politikájától, amely csupán ellenséges támadást követően irányozza elő a saját rakéták célra indítását. Ugyanis nincs értelme üres rakétasilókra csapást mérni."

(Robert Aldrige, aki 16 évig mint szerkesztőmérnök tevékenykedett a Lockheednél és tengeri támaszpontú rakétákkal foglalkozott, ezt a megjegyzést fűzte e tevékenységi területtől történt megválása indoklásához.)

Katonai kiadások

„Nincs ésszerű alternatívája annak a politikának, amely a feszültségeket leépíti, és elősegíti az együttműködést. Illuzórikus az az elgondolás, hogy gyors megoldások lehetségesek. Mégis hangsúlyozni kellene, milyen fontos a bizalom elmélyítése, valamint az igen korszerű és költséges fegyverek gyorsan emelkedő spiráljának megfékezése. A hatalmi-politikai és ideológiai ellentétek veszélyes fegyveres konfliktusokhoz vezethetnek. Ismerjük azokat a kísérleteket és erőfeszítéseket, amelyekre azért vállalkoznak, hogy kiküszöböljék a feszültségeket a kelet—nyugati kapcsolatok veszélyes területein. Mégis a fegyverek gyártása és eladása állandóan növekszik, és könnyen kikerülhet az ellenőrzés alól. Lehet, hogy már régóta azon az úton haladunk, hogy halálra fegyverkezzük magunkat" (Willy Brandt).

A NATO-államok 1977-ben megegyeztek Londonban, hogy a katonai kiadások reálértékét évi 3 százalékkal növelik. Ez a szándéknyilatkozat gazdasági szempontból értelmetlen, és további bizonyítéka volt egy olyan politikai embertelenségnek, amely szívesen nevezi magát „reálpolitikának".

Közvetlenül a képviselőházi választás után a párttanácsban azt indítványozták, hogy hagyjanak fel ezzel a céllal, és ne korlátozzák az eredeti pénzügyi tervezésnek megfelelő fejlesztési segélyek összegét. Még egy év sem telt el azóta.

Időközben ismeretessé vált, hogy ez a cél gazdaságilag tarthatatlan. Sajnálatos, hogy csakis a gazdasági dologi kényszerek képesek korlátozni a katonai kiadásokat, ugyanakkor viszont nem tudják megakadályozni az emberek pusztulását a harmadik világban. „Láttuk, hogy az atombomba mit tett a legyőzöttekkel, de még nem láttuk, hogy mit tett a győztesekkel" (Gandhi, 1945 után).

A Német Szövetségi Köztársaságban folyó legutóbbi vita során nehezményezték a vezető politikusok a lakosság és különösen a fiatalok növekvő aggodalmát. Ez a vita megmutatja, hogy úgynevezett reálpolitikusaink elvesztették realitásérzéküket.

A félelem — biztonságunk alapja. „Reálpolitikusok" mindennap szítják a szovjetektől való félelmet. Ez csak odavezet, hogy az ifjúság a technológiai összefüggések helyes felismerésében időközben azoktól a bombáktól is fél, amelyeket „biztonságunk érdekében" területünkön tárolnak. Talán ezek az emberek még hisznek olyan „balga és veszélyes formulákban", mint „szeressétek ellenségeiteket" (Máté 5.43) és felismerik, hogy ezek a formulák a „reálpolitikusok" által felállított elrettentési rendszert kérdésessé teszik.

Mint ahogyan a holland evangélikus egyház emlékirata követeli, több betekintést kell szereznünk abba, hogy az elrettentési rendszer milyen pszichológiai légkört hozott létre. Meg kell vizsgálnunk, hogy az atomkorszak milyen mértékben érintette a szellemi létet. Vajon a közvetlen áldozatokon kívül másoknál is egészen különböző életfelfogáshoz vezetett-e az a (többnyire öntudatlan) érzés, hogy mindennek, ami az életnek értelmet ad — egy másik ember iránti szeretet és a jövő iránti reménység ápolása — egy szempillantás alatt vége lehet?

Vajon az elidegenedés, a materializmus, a magányosság és a napról napra élés problémái, amelyekkel kapcsolatban sok a teendője a lelkipásztori munkának — mélyebb értelemben véve összefüggenek-e a tömegpusztító fegyverek létezésével és elfogadásával társadalmi életünkben?

Továbbá: arról is szó van, hogy közülünk mindenkinek a személyi fele-

lőssége nem fér össze olyasvalamivel, amely annyira elképzelhetetlen, mint az állandó felkészülés sok millió embertársunk elpusztítására.

„Mi nem ezen, vagy azon ellenség leküzdésére törekszünk, amely atomeszközökkel támad, vagy amelyet atomeszközökkel lehetne likvidálni, hanem általában a nukleáris helyzet ellen harcolunk. Mivel ez az ellenség minden ember ellensége, szövetséges társakként egyesülniük kellene a közös veszély ellen mindazoknak, akik eddig egymást ellenségnek tartották."

(A nyugatnémet napilap 1981. október 2-i számából)

DOKUMENTUM

Volt NATO-tábornokok memoranduma

Az alábbiakban közöljük volt NATO-tábornokok NATO-országok külügyminisztereihez intézett tanulmányát és felhívását (memorandumát), amelynek dátuma 1981. november 25. A dokumentum különös jelentősége szerzőinek személyében (életrajzukat a memorandum után röviden ismertetjük) és abban a szakszerűségben rejlik, amellyel a vezető katonatisztek a fegyverkezés, a katonai doktrínák, általában a béke és a háború kérdését tárgyalják. — *N. Sz. szerk.*

A béke veszélyben van. Nagy és jogos nyugtalansággal szemlélik Európa és az egész világ népei a szélsőséges konfrontációra és a fegyverkezési versenyre törekvő politikát.

Ebben a helyzetben a NATO vezetői konferenciát tartanak, és alapvető kérdésekben szándékoznak dönteni: vajon a jelenlegi helyzetet az enyhülési politika hiányosságaira vagy pedig a szövetség elégtelen fegyverkezési erőfeszítéseire fogják visszavezetni? Vajon a NATO erre a helyzetre úgy fog-e reagálni, hogy határozott intézkedéseket hoz a vitás nemzetközi kérdések — az együttműködés szellemében való — megoldására, vagy pedig a konfrontáció politikájának szellemében, a katonai fölény elérésének céljával a konvencionális és nukleáris fegyverzet újabb növelése mellett dönt? Emberi felelősségünk, katonai kompetenciánk tudatában mi, a NATO hajdani főtisztjei szükségesnek tartjuk a következő megállapításokat.

A katonai fölény mint a politikai érdekek érvényesítésének hatékony eszköze a rendelkezésre álló katonai potenciál, a gazdasági, tudományos és technológiai lehetőségek fényében, amelyekkel a keleti és nyugati hadiipar egyaránt rendelkezik, illuzórikus. A harmadik világháború — mint végső cél — nem megnyerhető és nem is korlátozható egy bizonyos térségre. A korszerű fegyverrendszerek óriási romboló képessége az egész emberiség létét fenyegeti. A konfliktusnak ily módon való megoldása esetén nem lenne győztes, csak vesztesek. Ezt a realitást figyelembe kell venni. Ez az egyedüli módja, hogy a szövetséget ne érjék nagy megrázkódtatások.

Az atlanti kapcsolatokról szóló 1974-ben elfogadott nyilatkozatnak megfelelően az Észak-atlanti Szerződést úgy tekintjük, mint a tagállamok biztonságának és enyhülési erőfeszítéseinek garanciáját. A megállapodások értelmében

minden tagállam egyenrangú részese a szövetségnek, nem alacsonyodhat le a „vazallus" szerepére. Az integrált fegyveres erők keretében csak olyan védelmi politika számíthat sikerre, amely figyelembe veszi minden tagállam alapvető érdekeit és biztonsági szempontjait.

A felelősségének tudatában levő katona immár nem választhatja el katonai feladatainak teljesítését az erkölcsi értékektől. Jó lelkiismerettel kell cselekednie, mielőtt nem túl késő, mielőtt a kialakult helyzet nem követeli meg, hogy vakon parancsoknak engedelmeskedjék. Napjainkban a katona elsődleges feladata a háború megakadályozása. Mi, tisztek, akik egész életünket a szövetség békéje és a tagállamok biztonsága megőrzésének szenteltük, felhívjuk országaink kormányait, hadügyminisztereit, parlamenti képviselőit, aktív bajtársainkat, hogy

— összpontosítsák erőfeszítéseiket az európai béke szavatolására;
— tegyenek meg minden tőlük telhetőt a politikai és katonai feszültség csökkentésére;
— határozottan utasítsanak vissza minden olyan törekvést, amely a katonai fölény kivívására és a politikai konfliktusok katonai eszközökkel való megoldására irányul.

Minden olyan katonai és politikai koncepció fölülvizsgálatát ajánljuk, amelynek megvan az a veszélye, hogy a NATO-t veszélyes politikai konfrontáció eszközévé teszi, amely fenyegeti is a szövetség összetartását, a félelem és a veszély érzését kelti a lakosság mind szélesebb rétegeiben, ahelyett, hogy a lakosság a szövetségben a katonailag garantált biztonság eszközét látná.

I. A NATO korunk kérdéseiről

Mi fenyeget bennünket?

A NATO értekezleteiről készített jegyzőkönyvek minden évben megállapítják, hogy a szovjet fegyverkezés „nagymértékben felülmúlja a védelmi szükségleteket". A „szovjet védelmi szükségletek" elemzésében elég gyakran hamis alapadatokat használnak, úgy beállítva, mintha ennek a két kontinensre kiterjedő óriási országnak kizárólag a NATO hatáskörébe tartozó európai szintéren kellene a konfrontáció ellen bebiztosítania magát. Ami azonban még kedvezőtlenebbül befolyásolja az általános helyzetről szóló elemzésünket, az egy politikai állásfoglalás és az optikai csalódás. Az, hogy a szovjet társadalmi rendszer nem felel meg nyugati értékeinknek, nem vezethet arra, hogy a Szovjetuniót nemzetközi szintéren eleve rosszhiszeműnek, minden nem kommunista ország veszélyes katonai ellenfelének tételezzük fel. Nem lenne-e helyesebb azt mondani, hogy a szovjet vezetők semmitől sem tartanak jobban, mint attól a lehetőségtől, hogy a fegyverkezési verseny és a háború meghiúsíthatják becsvágyó politikai és gazdasági terveiket?

Egyáltalán nem foglalkozunk ennek az országnak a hírnevével. A Szovjetunió feladata, hogy a nemzetközi szintéren megvédje magát, a róla alkotott politikai képet. Ami bennünket aggaszt, az a koncepció, amely a politikai ellenség képében állítja őt elénk, és ezt használja fel korunk két leghatalmasabb katonai tömbje közötti konfrontáció politikájának igazolására és megalapozására. Fennáll a veszély, hogy áldozatává válunk egy olyan fenyegetésnek, amely ebben a formában tulajdonképpen nem is létezik. Itt az ideje, hogy felmérjük a tényleges helyzetet, megértsük és ellenőrzésünk alá vonjuk azt.

Mi fenyeget bennünket?

— Az ellenfélről alkotott képünk, amely elidegeníti az emberektől a béke

eszméjét, olyan gondolatokat kelt, olyan viselkedést vált ki bennük, amely kedvez a konfliktusoknak, a háborúnak, képtelenné tesz valamennyi nép együttműködésére.

— A kalandorságba hajló politika, amely csak a saját előnyök szempontjából méri fel a nemzetközi kapcsolatokat, nem veszi számításba, vagy egyenesen elveti a korunk alapvető kérdéseiről folytatott vitát.

— Az, hogy nem értjük meg a harmadik világ érdekeit, függetlenségi törekvéseit, a gazdasági fejlődésre, a társadalom felvirágzására és a nemzeti presztízsre irányuló erőfeszítéseik megalapozottságát, ami feltételezi a belügyeikbe való be nem avatkozást.

— A lakosság különféle, szociális szempontból hátrányos helyzetű csoportjai iránt országainkban tanúsított arrogancia, az ezeket az embereket keményen sújtó infláció, tömeges munkanélküliség, lakáshiány, tömeges bűnözés, s így nem értik meg, miért fordítják továbbra is fegyverkezési célokra a helyzetük megjavításához szükséges eszközöket. Attól kell tartani, hogy a NATO vezetőinek soron következő konferenciája nem veszi eléggé figyelembe e helyzetet és a politikai előítéletekből, valamint a téves műszaki adatokból kiindulva továbbra is a fenyegetés réméről beszélnek, ami félrevezető és veszélyes lenne szövetségünk politikai gyakorlata szempontjából.

Nukleáris fegyverkezés — a megsemmisülésig

A NATO és a Szovjetunió fegyvertára dugig van atomfegyverekkel. Pusztító kapacitásuk elegendő a földi élet nemcsak egyszeri, hanem többszörös megsemmisítéséhez. Mindkét fél megfelelő eszközökkel rendelkezik ahhoz, hogy támadás esetén gyilkos csapást mérjen az ellenfélre. E pusztító képesség mind ez ideig korlátozta mindkét fél politikai és katonai lehetőségeit, a túlélés racionális szempontjainak figyelembevételére kényszerítette őket.

A stratégiai fegyverek korlátozására vonatkozó megállapodások e helyzet fenntartását célozták, valamint azt, hogy a nukleáris és stratégiai fegyverek mennyiségét alacsonyabb szintre szállítsák le. Ez lehetővé tette volna a Közép-Európában felhalmozott katonai potenciál mérséklését, ami egybevágott volna Nyugat- és Kelet-Európa népeinek biztonsági érdekeivel. De már jóval a Szovjetunió afganisztáni akciója előtt bebizonyosodott, hogy az Egyesült Államok vezető körei nem mutatnak hajlandóságot a SALT—II megállapodás ratifikálására. Gyakorlatilag megakasztották a SALT-folyamatot. Óriási fegyverkezési programot fogadtak el, ezzel szemben a fegyverkezés korlátozására szolgáló javaslatok váratnak magukra. Gyakorlatilag abbamaradt a Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti párbeszéd. Washington több mint hat hónapot várt, míg új nagykövetet nevezett ki Moszkvába.

Az Egyesült Államok ahelyett, hogy szerződéses megállapodásokkal a helyzet stabilizálására tenne lépéseket, Nyugat-Európa egyes politikai köreinek támogatásával új stratégiai hadszíntéri és taktikai atomfegyverek meghonosítására törekszik.

Amerikai felelős körök az MX és a Trident—2 rakétarendszerek telepítésekor az első csapás lehetőségével számolnak, azaz a szovjet rakéták és a vezérlőállomások megsemmisítésével, hogy — a meglepetést kihasználva — „megnyerjék" a stratégiai atomháborút.

A NATO 1979. december 12-én hozott, úgynevezett kettős határozata új közép-hatósugarú fegyverek nyugat-európai állomásoztatásáról ugyanezt a célt szolgálja, de a kockázat másutt van. Az amerikai interkontinentális, ballisztikus rakéták 30 perc alatt érik el szovjetunióbeli célpontjaikat, ami lehetővé teszi,

hogy a szovjet interkontinentális ballisztikus rakétákat bevessék, mielőtt az amerikai rakétafejek megsemmisítenék őket. A Pershing–2 rakétáknak azonban mindössze 5—6 percre van szükségük a szovjet katonai és politikai parancsnokság, valamint a távközlési kapcsolatok megsemmisítéséhez. Ez legalább 30 percig lehetetlenné tenne minden szovjet reakciót, ezalatt az amerikai interkontinentális ballisztikus rakéták elérhetik szovjet célpontjaikat. Így a Pershing–2 rakéták „korlátozott atomháborút" tesznek lehetővé. Semmi közük az SS—20 szovjet rakétákhoz. Ami a cirkáló rakétákat illeti, kis méretük, indítóállomásaik mozgathatósága gyakorlatilag lehetetlenné teszi minden megállapodást jövendő korlátozásukról. Arról is szó van, hogy Pershing–2 és cirkáló rakétákat nemcsak Nyugat-Európában, hanem Japánban és Dél-Koreában is állomásoztatnak majd mozgatható kilövő szerkezetekkel. A közép-hatósugarú de kifejezetten stratégiai célú rakéták által történő beleritést a Szovjetunió nem tűrheti, mint ahogy az Egyesült Államok és Kennedy elnök sem tűrhette szovjet közép-hatósugarú rakéták állomásoztatását kubai területen.

A neutronfegyverek gyártására vonatkozó döntés ugyanebbe a stratégiai vonalba illeszkedik. Az, aki azt hiszi, hogy a neutronfegyverrel megtámadt megsemmisítheti a szovjet páncélosokat, mint ahogy a légyvadakat meg lehet semmisíteni rovarölő sprayvel, veszélyes illúziót táplál. A neutronfegyverek atomfegyverek és azok is maradnak. Az, aki használja őket, atomháborút indítana el, minden nyilvánvaló pusztító következménnyel együtt. Az új atomfegyverrendszerek fejlesztése és bevezetése annál veszélyesebb, mert az ilyen akciók szándékával társul olyan államok ellen, amelyek nem rendelkeznek velük. Minden, erre még képes hatalom számára közvetlen kihívás az a politika, amely arra bátorítja őket, hogy ők is gyártsanak saját atomfegyvereket, nem szólva arról, hogy a Szovjetunió kísértésbe eshet, hogy felfegyverzése terén szükségeseit. Nem lehet figyelmen kívül hagyni, milyen veszélyekkel jár az atomfegyverekkel való — szándékos vagy akaratlan — visszaélés. Működni a tragikus incidensek, a számítógéphibák kockázata. A legrosszabb azonban, hogy elveszett atomfelfegyverzésbe kezdünk, amely elkerülhetetlenül [illegible] hoz vezet.

Ez teljesen irracionális magatartás. Az Egyesült Államok által hozott döntések, intézkedések Európa számára elfogadhatatlan veszélyt jelentenek. Nyugat-Európában senki sem gondolhatja komolyan, hogy a jelenlegi feltételek között az atomfegyverek szavatolhatják a biztonságot. Éppen ellenkezőleg, mély aggodalommal szemléljük, hogy az atomfegyverkezés veszélyezteti biztonságunkat.

Van-e lehetőség a korlátlan fegyverkezésre?

Még a NATO küszöbön álló őszi ülésszaka előtt sem lehet remélni, hogy valaki ér az 1978-ban elfogadott hosszú lejáratú programmal megindult, kiterjedt fegyverkezés. Éppen ellenkezőleg. Amikor Reagan elnök 1981 szeptemberében kihívást intézett a fegyverkezés terén a Szovjetunióhoz, ezzel jelt adott növekedésének és felszólította őket, kövessék az amerikai példát, növeljék fegyverkezési erőfeszítéseiket. Az évi 3 százalékos növekedéssel az elmúlt szovjet védelmi kiadásai az 1970-ben jelzett 104,2 milliárd dollárról 1980-ban 218,1 milliárd dollárra emelkedtek, miközben a Reagan-kormány jelenlegi programja évi 7 százalékos növekedést vesz számításba. Ez azt jelenti, hogy csak az Egyesült Államok 1982-ben 222,2 milliárd dollárt kell majd kiadnia.

Napjainkban azonban már nem érvényes a fegyverkezés hajdani logikája, amely szerint a védelmi potenciál növekedése nagyobb biztonságot szavatol. Mégoly kis biztonság is jelenleg csak a fegyverek csökkentésével képzelhető

el. Nem könnyű elérni ezt a fordulatot, de meg lehet tenni. Egy ilyen értelmű döntés épp annyi politikai bölcsességet és tehetséget, bátorságot és operatív munkastílust igényel, mint egykor a katonai erő felhasználásának doktrínája a függetlenség, a nemzeti szuverenitás és a szabadság védelmében.

Az új feltételek új megoldásokat igényelnek. Megismételjük: a NATO parancsnokságainak választaniuk kell; vagy a fegyverzet csökkentésének útjára lépnek, szavatolva népeink biztonságát, vagy fenntartják a jelenlegi fegyverkezési koncepciót, ami tűrhetetlen módon visszafogja a társadalmi fejlesztési programokat, és növeli a konfliktusok, következésképp a háborús veszély lehetőségét.

Mi az első megoldást ajánljuk. Ez szerintünk katonai szempontból elfogadható, politikai szempontból pedig célszerű.

A konfrontáció kiterjesztése vagy tárgyalás az ellenféllel?

Az, aki emlékszik a hidegháborúnak a Nyugat számára kevésbé bátorító következményeire, az embargólistákra, a bojkottfenyegetésekre, amelyek a politikai szembenállás általános struktúrájával társultak, nem kívánhatja hasonló események megismétlődését. Annak idején, a Szovjetunióval és a szövetségeseivel való összeütközéssel, politikája nem erősítette meg sem a NATO-t, sem általában a Nyugatot. Az amerikai kormányzat mindazonáltal elhatározta: erre az útra lép, katonai, politikai, gazdasági és kulturális téren a Szovjetunióval való konfrontációt választja. Számottevő nyomást gyakorol a szövetség más országaira is, hogy kövessék ezt az irányzatot. Az Észak-atlanti Szerződésben azonban nincs egyetlen olyan záradék sem, amely szerint egy vagy több partnerország, legyen bár szó az elismerten legjelentősebb katonai hatalomról, saját nemzeti érdekeinek megfelelően határozhatná meg a NATO érdekeit, mint ahogy most történik, méghozzá a többiek megkérdezése nélkül.

A szövetség minden szuverén tagjának — e szuverenitás nélkül a szövetség elveszítené hatalmát — újra meg újra fel kell tennie a kérdést, vajon a rájuk kényszerített kötelezettségek valóban megfelelnek-e a szövetség küldetésének, vagy, hogy nem léptek-e túl az összerűség határait. Számunkra úgy tűnik, hogy jelenleg a szövetség elérkezett e határokhoz, beleértve a vezető hatalmat is! Ám az Egyesült Államok befolyásos körei úgy tesznek, mintha politikai érdekeiket, a nemzetközi gazdasági és kereskedelmi kapcsolatokat, a kulturális kapcsolatokat és az emberi érintkezést csak a külföldi katonai jelenlét és a korlátlan fegyverkezés biztosíthatná.

Minden NATO-ország aláírta a helsinki zárónyilatkozatot. Egyes NATO-országok számos kétoldalú megállapodást kötöttek a keleti tömb államaival. Ezek a megállapodások kevés hasznot hajtottak. Vagy vontatottan hajtják végre őket, vagy pedig, mint ezt az Egyesült Államok többször is megtette, egész egyszerűen megszegik őket.

Kell-e, lehet-e így reagálni, még akkor is, ha nem hagyhatók jóvá a Szovjetunió politikai és katonai lépései? Valóban meg vagyunk-e győződve arról, hogy politikai, gazdasági szankciók alkalmazása növeli biztonságunkat és hozzájárul a béke megszilárdításához? A szovjet és kelet-európai ügyekben illetékes amerikai külügyminiszter-helyettes, John D. Scanlan a következőket mondta: „A kereskedelem az egyik legmegfelelőbb eszközünk, amellyel nyomást gyakorolhatunk a Szovjetunióra".

A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy egy saját értékeinek tudatában levő nagyhatalom mindig helyesen, vagy helytelenül, de megmakacsolja magát és ellenállásával reagál a szankciókra, sőt nem engedékenyen.

A kalandorság könnyen arra a feltételezésre vezethet, hogy a Szovjetunióra gyakorolt katonai, gazdasági, politikai és lélektani nyomás növelése teljesen elszigeteli ezt az országot, és az össze fog omlani. Ez az elgondolás azonban keresztülvihetetlen.

Helyesebb lenne kiindulópontul venni a kelet—nyugati kapcsolatokban meglevő kedvező tapasztalatokat. Még a legutóbbi időben is bebizonyosodott, hogy az egyes nyugat-európai kormányok és a Szovjetunió között folytatott higgadt megbeszélések sokkal nagyobb hasznot hoznak, mint a konfrontáció stratégiája. Már az 1967 decemberében közzétett HARMEL-jelentés is leszögezi a szövetség leendő feladataival kapcsolatban: „Az európai béke és stabilitás útja a szövetségnek az enyhülés érdekében kifejtett konstruktív tevékenysége. A Szovjetunió és az Egyesült Államok részvétele nélkül nem lehet hatékony módon megoldani az európai problémákat."

Van-e ok ez irányvonal feladására?

Még mindig vannak olyan jelentős személyiségek, akik országuk, sőt a szövetség jelene és jövője szempontjából semmi okot nem látnak arra, hogy elforduljanak az enyhüléstől és visszatérjenek a konfrontációhoz.

George F. Kennan amerikai szakértő felhívja rá figyelmünket: „Ha van rá lehetőség, hogy megállítsuk és megfordítsuk a kelet—nyugati kapcsolatok romlását, ez a Moszkvával folytatott párbeszéd". Kennan — úgy tűnik, a jelenlegi washingtoni politika alapos ismeretében — hozzáfűzi: „A NATO európai partnerállamain kívül jelenleg senkit sem látok, aki folytathatná ezt a párbeszédet".

A fejlődő országokkal szemben tanúsított magatartás

A NATO-államoknak a fejlődő országokkal szemben követett politikáját nem lehet kizárólag az ipari államok nyersanyag- és energiaigényeinek függvényében meghatározni. Emellett hihetővé kell tennünk elkötelezettségünket a szabadság, a szuverenitás és az emberi méltóság iránt.

Realista álláspontra helyezkedünk-e, ha minden, szemléletünknek és érdekeinknek nem mindig eleve megfelelő társadalmi, politikai fejlődést szovjet vagy kubai behatolás következményének, illetve a nemzetközi terrorizmus művének tüntetünk fel?

Miért feledkezünk meg arról, hogy hosszú idővel a Szovjetunió létrejötte előtt is végbementek már hasonló fejlemények, amelyeknek megvolt a saját társadalmi és nemzeti érdekek által befolyásolt dinamizmusuk? Ahhoz, hogy a szövetség tagállamai a fejlődő országokkal folytatott konstruktív viszony előmozdítására jól használják fel óriási gazdasági és politikai lehetőségeiket, reális elképzelésekre van szükség, amelyek számot vetnek a társadalmi problémákkal, a nemzeti érdekekkel és ezeknek az államoknak a szuverenitáshoz való jogával. A Szovjetunió nem annyira gazdasági vagy katonai fölénye miatt ér el sikereket a harmadik világban, hanem sokkal inkább politikai tevékenységének sikereivel és hasznosítható koncepciók megvalósításával.

Ahelyett, hogy a fejlődő országok új, gazdasági világrend-követeléseinek elébe mennénk és ahelyett, hogy perspektívát kínálva integrálnánk őket gazdasági rendszerünkbe, mi az ehhez szükséges összegeket katonai célokra herdáljuk el, a hadiköltségvetéseket növelve. Ahelyett, hogy figyelembe vennénk ezeknek az országoknak — gazdasági és politikai autonómia megvalósítására vonatkozó — jogos követeléseit, terrorista rendszerekkel szövetkezünk, amelyeket szemérmesen „tekintélyelvűeknek" minősítünk, kompromittálva ezzel a szabadság, az emberi jog és a szuverenitás védelmezőjének címére bejelentett igényünket.

A katonai erő egyre kiterjedtebb használatának kötelezettsége egy ilyen po-

litika eredménye, és egyben következménye. Egyre több katonai támaszpont létesítése, a NATO katonai akcióinak összehangolása és támogatása a NATO befolyási övezete kiterjesztésének irányában hat, és túllépi az Észak-atlanti Szerződésben világosan megvont határokat.

Nyugtalansággal szemléljük, hogy a nemzetvédelem katonai feladatai új gyarmati háborúk kirobbantásává fajulnak. Nem maradhatunk közömbösek, amikor a NATO olyan katonai konfliktusoknak is részese, amelyek a szerződés által érintett térségen kívül zajlanak. Ennek politikai és katonai következményei vannak az európai helyzetre, a szövetség nyugat-európai partnerországainak biztonságára. A fejlődő országokba irányuló fegyverexport növelése nem oldja meg ezeknek az országoknak a problémáit. Politikai képtelenség és nagyon veszélyes a közel-keleti konfliktusokban szemben álló felek egyidejű felfegyverzése, azaz bonyolult fegyverrendszerek szállítása Izraelnek, s egyszersmind arab ellenfeleinek. Ez jól tükrözi, hogyan járul hozzá egyes, politikailag problematikus helyzetek destabilizálásához a hadiipari érdekeltségek befolyása.

Úgy véljük, kötelességünk felhívni a figyelmet az eszkaláció veszélyeire, amelyek e gyakorlatból következnek. A szövetségi politikának számításba kell vennie, hogy a nyugat-európai államok nagyobb mértékben függenek a más térségekkel fenntartott gazdasági és kereskedelmi kapcsolatoktól, mint az Egyesült Államok, és e kapcsolatok csak békés természetűek lehetnek. E téren a nyugat-európaiak biztonsági helyzete az Egyesült Államokétól bizonyos árnyalatokban különbözik.

A szövetségnek válaszolnia kell a kérdésre, vajon a katonai hatalom kiterjesztése más térségekre eredményezheti-e az adott konfliktus tartós megoldását vagy sem? Minden múltbéli tapasztalat, kezdve Dél-Koreával, folytatva Dél-Vietnammal, Afrikával egészen Latin-Amerikáig — tagadó válaszra késztet. E tapasztalatok inkább arra tanítanak bennünket, hogy egy ilyen politika csak növeli a konfliktusforrásokat, kiélezi, veszélyesebbé teszi az ellentmondásokat. Éppen ez teszi lehetővé a Szovjetunió és szövetségesei sikereit, és ez árt a legtöbbet a mi érdekeinknek.

II. Hét ajánlás egy realista NATO-politikához

Nem katonai, hanem politikai megoldásokat

Azóta, hogy az Egyesült Államok és a Szovjetunió tömeges megsemmisítő képességű, nagy hatósugarú atomfegyverekkel rendelkezik, azóta, hogy a felhalmozott fegyverpotenciál nemcsak egyszer, hanem többszörösen is el tudná pusztítani a Földön minden életet (overkill capacity), nem reális katonai megoldásokkal számolni a kelet—nyugati konfliktusban. Az atomkorszakban az az elv, hogy a háború a politika folytatása más eszközökkel, elvesztette értelmét. Aki eme elvnek megfelelően akarna eljárni, olyan apokaliptikus katasztrófát okozna, amely a legsúlyosabb esetben az egész emberiség kipusztulásához vezetne.

Napjainkban a népek békéje és fennmaradása új válaszokat, politikai válaszokat követel korunk bonyolult kérdéseire. A hadieszközök fejlődése, a két katonai szövetség atomfegyvertárának egyre költségesebb felhalmozása és tökéletesítése, versenyfutásunk egy olyan célért — a katonai fölény eléréséért —, amelyet amúgy sem lehet elérni, megakadályoz minden konstruktív és hatékony politikát.

Hagyjuk el tehát ezt a konfliktusokkal teli utat, és szolgáltassunk igazságot a politikának. A NATO és a Varsói Szerződés, az Egyesült Államok és a Szovjetunió közötti politikai párbeszéd az egyetlen lehetőség a konfliktusok meg-

oldására. E konfliktusok, nem tagadjuk, fennállnak, de nem szabadulhatunk meg tőlük atomháború révén, mert ez mindennek a végét jelentené.

Arra van szükség, hogy a NATO olyan politikai szövetségnek tekintse magát, amely politikai eszközökkel szavatolja a biztonságot. Véget kell tehát vetnünk a fegyverkezési versenynek és a nukleáris konfrontációnak, fel kell függesztetni a fegyverkezést, moratóriumot kell elrendelni a fegyvergyártásra és az új fegyverrendszerek kifejlesztésére, minden szinten észszerű kompromisszumokra törekedve, fel kell használni a kelet—nyugati tárgyalásokban rejlő lehetőségeket. Minden téren folytatni kell a helsinki konferencia által megkezdett folyamatot, beleértve a katonai kérdéseket és a bizalomkeltő intézkedéseket is. Véget kell vetni a problémák összekapcsolása („linkage") abszurd gyakorlatának, amely csak tovább bonyolítja a helyzetet, megnehezíti, sőt megakadályozza a megegyezést egyes részterületeken. Fokozatosan, állandóan kompromisszumokat kutatva meg kell találni a konfliktusok megoldásának mechanizmusát, lehetővé téve a politikai megoldást a különböző rendszerű államok, nemzetek közötti kapcsolatokban, anélkül, hogy az emberiséget atomkatasztrófával fenyegetnénk.

Biztonság — atomfegyverek nélkül

A NATO fennállásának első éveiben le tudott mondani atomfegyverek európai hadrendbe állításáról. A Szovjetunió akkoriban nem használta ki a konvencionális fegyverek terén fennálló fölényét a nyugat-európai államok elleni fenyegetésre, holott ez utóbbiak politikai és katonai téren gyengék voltak. Most a katonai fellépés semmilyen politikai, gazdasági, no katonai előnyt nem hozna számára. Éppen ellenkezőleg, ez lenne az első lépés egy atomkatasztrófa felé. A szovjet vezetők ezt jól tudják. Ezért komolyan kell venni tárgyalási szándékukat, szavukon lehet fogni őket. Van esély az atomfegyverek korlátozására és csökkentésére. Ezért a NATO-nak haladéktalanul vissza kell vonnia új közép-hatósugarú atomrakétáit európai állomáshelyeiről.

Ezen felül a NATO:

— Kötelezze európai tagjait, hogy a jövőben mondjanak le fegyverzetüknél mindenféle atomfegyverről, vonják vissza az ezzel ellentétes belső NATO-direktívákat, kérjék fel Nagy-Britanniát és Franciaországot, hogy haderőikből vonják ki az atomfegyvereket;

— Szólítsák fel a Varsói Szerződést az atomfegyverekről való lemondásra a nem szovjet fegyveres erőknél;

— Ösztönözzék az Egyesült Államokat, hogy haladéktalanul kezdjen tárgyalásokat a Szovjetunióval minden amerikai atomütőerő Európából való kivonásáról, valamint a szovjet hadsereg hasonló atomegységeinek a Varsói Szerződés kelet-európai tagállamaiból és a Szovjetunió nyugati területéről való kivonásáról;

— Támogassanak minden tárgyalási kezdeményezést az Egyesült Államok és a Szovjetunió között, a stratégiai nukleáris fegyverek korlátozásáról.

A nemzetgazdaságok fejlesztésének békés megoldása

Az Észak-atlanti Szerződés második cikkelye a gazdasági és szociális együttműködést a szövetség egyik alapvető céljának jelöli meg. Nagy-Britannia minden állam és nemzet kénytelen szembenézni az energetikai és természeti forrásai növekvő hiányának problémáival. A munkanélküliség aránya napról napra növekszik, miközben a nemzetgazdaságok növekedési rátája a nulla alá süllyed.

A szövetség országain belüli társadalmi problémáknak az a veszélye, hogy időzített bombaként működhetnek. Márpedig ha a szövetség különböző országaiban nincs társadalmi béke, biztonsági politikánk homokra épül.

Ezt a folyamatot a NATO tagállamainak módszeresen kell befolyásolniuk. A NATO szárnyországainak megerősítésére szolgáló gazdasági segélyprogramokat nem szabad kizárólag katonai célokra felhasználni. Alkalmat kell adni a gazdaságilag gyenge partnereknek gazdasági elmaradottságuk legyűrésére. A rendelkezésükre álló egyre szűkebb pénzügyi eszközöket társadalmi és gazdasági stabilitásuk biztosítására kell felhasználni. A szövetség, a katonai vezérkarok óriási méreteinek csökkentése végett a főtitkárság kebelében gazdasági és szociális kérdésekben illetékes szervezetet hozhatna létre, amely az EGK-val összhangban képes lenne az Észak-atlanti Szerződés 2. cikkelyében lefektetett célok megvalósítására.

A nemzeti létet és a területi sérthetetlenséget szavatoló nemzetvédelem

A követendő stratégiáról szóló jelenlegi NATO-vitákat a rugalmas visszavágás stratégiájának részleges feladására irányuló törekvések jellemzik. A 60-as években pedig e stratégia szabadította meg a NATO-t attól az öngyilkos kényszertől, hogy minden esetben atomháborút vívjon, felemelve az atomküszöböt azáltal, hogy a reakció milyenségét a konfliktus jellegéhez igazította. Ez nemcsak arra adott lehetőséget, hogy a jelenlegi konfliktusokat atomháború-küszöb alatt megoldják, hanem általában az atomháború elkerülését is lehetővé tette. Jelenlegi stratégiai gondolkodásunkat azonban ilyen kategóriák uralják:

— az elsőként alkalmazott atomcsapás lehetőségének mérlegelése;

— a neutronfegyverek bevezetése;

— kapcsolatot teremteni a világ más részein keletkezett konfliktusok és a NATO nukleáris válasz-csapásának lehetősége között.

Népeink létét, fennmaradását szem előtt tartva azonban csakis egyetlen stratégiai megközelítés képzelhető el: a rugalmas reagálás kezdőpontjához való visszatérés! Olyan politika, amely a Varsói Szerződés államaival való aktív és sikerre törekvő tárgyalásokra irányul. Olyan katonai stratégia követése, amely szavatolja országaink és népeink fennmaradását.

E stratégiának, amelynek együtt kell járnia az atomfegyvereknek Európából való, szerződések révén biztosított kivonásával, a következőkön kell alapulnia:

— korszerű berendezésekkel felszerelt nyugat-európai fegyveres erőkön, amelyeknek, anélkül, hogy atomfegyvereik lennének, megfelelő elrettentő képességgel kell rendelkezniük minden potenciális agresszor elriasztására;

— határozottan a nemzeti terület védelmére összpontosító, a nagy hatótávolságú támadó fegyvereket nélkülözni képes szárazföldi és tengeri fegyveres erők kifejlesztése;

— a belföldi védelmet szolgáló milícia megszervezése, amely elriasztaná az ellenséget a terület és a termelő-szolgáltató berendezések katonai megszállásától.

A nemzeti szuverenitás megerősítése

Az Egyesült Államok rendelkezik politikai célokra történő felhasználás szempontjából a szövetségen belül a legerősebb és legjelentősebb hadsereggel, nukleáris fegyverzete révén. Az Egyesült Államok anélkül is képes fejleszteni nukleáris ütőerő-potenciálját és meghatározni hadászati doktrínáját, hogy konzultálna erről szövetségeseivel. A neutronfegyverek gyártására vonatkozó döntése

világosan megmutatta, hogy az USA nem kéri ki Nyugat-Európa véleményét. Az Egyesült Államok azt is megteheti, hogy Nyugat-Európában, szövetségesei hozzájárulása nélkül is állomásoztathat és használhat atomfegyvereket. Ki fogja őt ebben megakadályozni? Ám a dolgok ilyen állapota megengedhetetlen.

Az, hogy a washingtoni kormány olyan létfontosságú kérdésben dönthet, mint az atomháború kirobbantása európai földön, államaink szuverenitásának tűrhetetlen korlátozását jelenti. Az Európában állomásozó atomfegyverek vonatkozásában be kell vezetni a vétójogot és a hatékony ellenőrzést. A NATO európai tagállamai kormányainak kötelessége lakosságuk megóvása amerikai atomfegyvereknek Európában való felhasználásától; ez egyben megóvná őket a szovjet atomfegyverektől is. Nem lehet szó a szuverenitás korlátozásáról amikor a háború és a béke, az élet és halál kérdéseiről kell dönteni!

A szövetségnek nincs értelme, ha korlátozza a nemzeti szuverenitást, ahelyett, hogy biztosítaná azt. Egy tartósan fennálló atlanti szövetségnek arra van szüksége, hogy a szövetséges államok biztonsági, gazdasági és társadalmi érdekeit tiszteletben tartsák, s összeegyeztethetetlen a gyámkodással az egyes országok védelmi politikája, valamint a külgazdasági és a szociálpolitikája felett.

Ezért mi olyan szövetségi politikáért szállunk síkra, amelyből kizárjuk az atomfölénnyel való visszaélésre irányuló kísérleteket, amelyekkel a szövetségen belüli általános vezető szerepet akarják elnyerni. Olyan politikára, amely előmozdítja a békés kapcsolatokat a gazdaságban, a kultúrában, a sportban, amely lehetőséget kínál alapvető demokratikus értékeink érvényesítésére.

Nem szabad kiterjeszteni a szerződés hatóterületét

A NATO befolyási övezetének kiterjesztésére irányuló törekvések nem felelnek meg biztonsági érdekeinknek. Azzal a veszéllyel járnak, hogy más térségek válsággócait bevonják a szövetség érdekszférájába. Ez meggyengíti a szövetség európai tevékenységét, s egyszersmind veszélyezteti a szövetség politikai egységét, hiszen a partnerországok eltérően ítélik meg a távoli térségek problémáit és eltérőek velük kapcsolatos érdekeik.

A szövetség kötelessége a béke védelme, a Varsói Szerződéssel közös határvonalon. Ezt a küldetést a szövetségnek teljes egészében vállalnia kell. A más területeken felmerülő problémákat megfelelő politikai és gazdasági eszközökkel kell megoldani, kikapcsolva a NATO-t.

A NATO tervezett kibővítése Spanyolország bevonásával, a szövetség belső és külső problémáinak súlyosbodásával fenyeget. A NATO egysége és megtartása megkövetelné, hogy az enyhülés elmélyítésére tett ígéretek hiteles zálogaként tartózkodjék e kibővítéstől, ne terjessze ki befolyási övezetét, és ne vegyen fel tagjai sorába más országokat.

Jószomszédi kapcsolatok fejlesztése a Varsói Szerződés államaival

Az európai helyzetet két szemben álló katonai koalíció jelenléte jellemzi. A kettejük közötti háború Európa népeit példátlan katasztrófába taszítaná. Ezért a két koalíciónak és az őket alkotó államoknak nyomós érdekük a békés kapcsolatok ápolása.

A gyakorlat azonban nem felel meg ennek a szükségletnek. A politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok a hetvenes években ígéretesen fejlődtek, ennek ellenére nem lehet jószomszédi kapcsolatokról beszélni. Még csak ilyen kap-

csolatok csökkenthetik fokozatosan a kölcsönös mély bizalmatlanságot. Jelenleg a NATO-nak teljesítenie kell az enyhülés és a béke elmélyítésére vonatkozó küldetését. Mindegyik tagállamának vannak lehetőségei a Varsói Szerződés országaival való politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok színvonalának növelésére.

Ha a két fél kölcsönösen lemond a másik belügyeibe való beavatkozásról, szuverén jogainak megsértéséről, a Helsinki Záróokmányban lefektetett elvek alapján olyan kormányközi kapcsolatokat lehet kiépíteni, amelyek alkalmasak a bizalom szavatolására és a valódi biztonság megteremtésére. Ebből a szempontból az államfői találkozók nagy szerepet játszanak. A párbeszédnek és az együttműködésnek úrrá kell lennie a bizalmatlanságon és a konfrontáción.

Felhívással fordulunk tehát a szövetség illetékes minisztereihez, még szolgáló régebbi feletteseinkhez és bajtársainkhoz, fontolják meg a helyzetről készített elemzésünket, s tekintsék nagy aggodalmunkat, építő gondolatainkat hozzájárulásnak ahhoz, hogy a NATO a nyolcvanas évek kezdetén, betölthesse védelmi küldetését, amelyet mi mindig a sajátunknak vallottunk.

Aláírták:

Gert Bastian (NSZK)	— nyugalmazott tábornok
Johan Christie (Norvégia)	— nyugalmazott tábornok
Francisco da Costa Gomes (volt portugál államfő)	— nyugalmazott tábornok
Georgiosz Kuomanakosz (Görögország)	— nyugalmazott tábornok
H. M. von Meyenfeldt (Hollandia)	— nyugalmazott tábornok
Nino Pasti (az Olasz Köztársaság szenátora)	— nyugalmazott tábornok
Antoine Sanguinetti (Franciaország)	— nyugalmazott tengernagy

Kik a memorandumot aláíró tábornokok?

Kezdjük a sort az 1923-ban született *Gert Bastian*-nal, a Bundeswehr 12. páncélos hadosztályának egykori parancsnokával. Bastian tábornokot már a NATO hírhedt, 1979. decemberi kettős határozata előtt aggasztotta az amerikai katonapolitika alakulása: 1979 márciusában a JUSO-k, vagyis az ifjúszocialisták katonapolitikai szemináriumán tartott felszólalásában leszögezte, hogy a Szovjetuniót nem lehet Európában agresszív szándékokkal vádolni (Strauss e felszólalása miatt két levélben is követelte Schmidt kancellártól a „hazafiatlan" tábornok leváltását). 1979 szeptemberében előszót írt egy Artzt nevű történész könyvéhez („Gyilkosok egyenruhában"), amelyben a hitleri Wehrmachtról mondott megsemmisítő ítéletet és élesen elítélte napjaink „mániákus szovjetellenességét".

Bastian tábornok 1980. január 16-án, a NATO kettős határozatát követően nyolcoldalas dokumentumot írt Hans Apel hadügyminiszternek, a NATO-politika veszélyeiről, és külön levélben kérte idő előtti nyugdíjaztatását. A levélből idézünk:

„Mint német és mint csaknem húszezer katonáért felelős parancsnok kötelességemnek érzem, hogy ne szem-

léljem némán ezt az általam károsnak tartott fejleményt... Tudatában vagyok annak, hogy a továbbfegyverkezés elutasítása összeegyeztethetetlen a hadseregben való maradásommal, miután a hadsereg vezetése alapvető kérdésekben csak a feltétlen egyetértést minősíti hűséges szolgálatnak. Ezért arra kérem, hogy a hónap végéig bocsásson el az aktív szolgálatból."

Bastian az alábbi érveket hozta fel a NATO-határozattal szemben:

— A NATO húsz éven át nem látott veszélyt a Kelet-Európában elhelyezett szovjet rakétákban, mindenki elfogadta a fennálló kelet—nyugati katonai erőegyensúlyt;

— A NATO-stratégia értelmében a múltban Európa számára mindig az amerikai atomerő volt az adu és nem az, hogy az amerikai rakétákat honnan indítják;

— 1962-ben, a kubai válság idején az Egyesült Államok „nem nézhette tétlenül", hogy közvetlen szomszédságában szovjet rakétákat szereljenek fel. „A Szovjetunió akkor visszalépésével feltehetően megmentette a világot a hidegháborúból a forró háborúba tett átvezető lépéstől. Most ugyanez a Szovjetunió ne tekintse éppen úgy ellene szóló kihívásnak, hogy az Egyesült Államok közép-hatótávolságú nukleáris rakétákat szegez életfontosságú központjai ellen? Vagy reagáljon talán nyugodtan az Egyesült Államoknak arra a most körvonalazódó képességére, hogy ezzel a nukleáris ütőerővel — egyébként, egyötödére csökkent előrejelzési idővel — stratégiai jelentőségű, megsemmisítő csapást képes mérni a Szovjetunió nyugati részére? Vagy netán hajlandó legyen a NATO döntését úgy értelmezni, hogy az saját fegyverzetének csökkentésére ösztönöz?";

— A nukleáris felelősség „terítése" konfliktus esetén nullára csökkenti Nyugat-Európa túlélési esélyeit;

— „Mindezen mit sem változtat a Szovjetunió afganisztáni intervenciója. Afganisztán ugyanis a szovjet határ mentén fekszik, immár negyed százada, hogy szovjet befolyási övezet és általában annak is ismerik el... Természetesen nem szabad megengedni a szovjetek Afganisztánon túli előretörését, ha valaha is megpróbálkoznának vele. Ugyanakkor sem ezzel a félelemmel, sem pedig az Afganisztánban állomásozó szovjet páncélosokkal nem lehet utólagosan igazolni a brüsszeli határozatokat."

Bastian tábornok nyugdíjaztatási kérelme példátlan precedens volt a Bundeswehr történetében. Hans Apel hadügyminiszter a mundér becsületének megóvása érdekében szabályos zsaroláshoz folyamodott: a tábornok vagy lemond tiszti nyugdíjáról, vagy pedig beleegyezik leváltásába és elfogad egy fiktív beosztást a szárazföldi hadsereg kölni főfelügyelőségén.

Bastian kénytelen-kelletlen elfogadta a szükségmegoldást, de ez továbbra sem tartja vissza a NATO-politika bírálatától. 1980 decemberében, a NATO-határozat meghozatalának első évfordulóján részt vett a híres krefeldi fórumon („Mindannyiunkat fenyeget az atomhalál"), amely elindította az országos méretű aláírásgyűjtési kampányt az eurorakéták ellen, és ismét felszólította hazája politikusait a NATO-határozat revideálására. Krefeldi beszédéből idézünk:

„Időközben a német és a külföldi békekutató intézetek január 16-i nyugdíjaztatási kérelmem rövid megfogalmazásánál részletesebben és tudományosan megalapozottabban állapították meg, hogy a nukleáris erőegybevetéssel nem lehet az úgynevezett utánfegyverkezés katonai szükségességét igazolni. Az SS—20-as rakéták beállítása — ez a NATO-kritériumok szerint inkább egy nagyon is esedékes, mintsem gyors ütemben végrehajtott korszerűsítési intézkedésnek minősül — kétségkívül növeli a szovjeteknek azon, Nyugat-Európa számára kényelmetlen képességét, hogy nukleárisan fenyegessék az Egyesült Államok európai szövetségeseit. Ugyanakkor, ennek ellentételeként fennáll a NATO-nak azon, Kelet-Európa számára nem kevésbé kellemetlen képessége, hogy a nukleáris fegyverekkel ugyancsak megsemmisítő csapást mérjen a Szovjetunió európai szövetségeseire. Az ehhez szükséges rendszerek már régóta a NATO rendelkezésére állnak, és javarészt az Egyesült Államok kifejezett óhajára, kirekesztették őket az eddigi SALT-megállapodásokból, aminek következtében a szovjetek a maguk korszerűsítési programját nem minden alap nélkül a NATO-po-

tenciállal szemben végrehajtott utánfegyverkezésnek minősítik.

Ha tehát a NATO úgy véli, hogy ezt a szovjet korszerűsítési programot szintén utánfegyverkezéssel kell ellensúlyozni, akkor ezzel kétségkívül új helyzetet teremt a Szovjetunió számára, olyan helyzetet, amelyben kizárólag az Egyesült Államok lenne képes arra, hogy messzire előretolt szárazföldi közép-hatótávolságú rakétákkal az európai szárazföldről a Szovjetunió belső területeit is elérhesse, és ezzel közvetlenül a keleti szuperhatalmat — és lényegileg nem is szövetségeseit — stratégiai méretű pusztítással fenyegesse, méghozzá olyan fegyverrendszerekkel, amelyeket a SALT-megállapodások nem is érintenek. Mivel pedig a Szovjetunió — miután lemondott arról a szándékáról, hogy Kubában közép-hatótávolságú nukleáris fegyvereket állomásoztasson — nem rendelkezik azzal a lehetőséggel, hogy a vezető nyugati hatalmat hasonló nukleáris fenyegetésnek tegye ki a SALT—2 megállapodásban nem is szereplő fegyverrendszerek segítségével, nyilvánvaló, hogy a NATO szándékát a kölcsönös elrettentés keretében eddig szigorúan betartott azonos veszélyeztetettségi szint megsértésének és ezáltal provokációnak minősíti."

Francisco da Costa Gomes nyugalmazott tábornok 1914-ben született. 1968—69-ben a Mozambikban, 1970—72-ben az Angolában állomásozó portugál gyarmati csapatok főparancsnoka volt, 1972-ben lett a portugál fegyveres erők vezérkari főnöke. Az MFA (Fegyveres Erők Mozgalma) egyik irányítójaként fontos szerepet játszott a fasiszta diktatúrát megdöntő 1974. áprilisi fordulatban, 1975-ben államfőként aláírta országa nevében a helsinki záróokmányt. Jelenleg a Portugál Békebizottság elnöke.

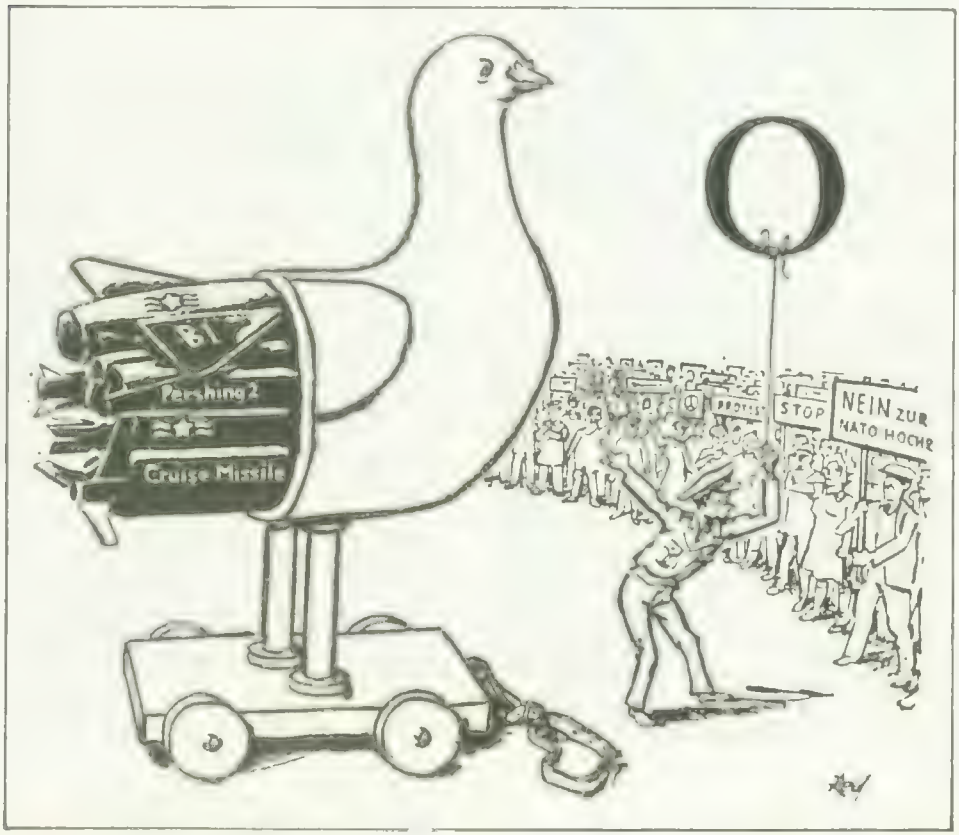

A trójai „békegalamb", avagy Washington nullajavaslata — A *Neues Deutschland*ból

Georgiosz Kuomanakosz nyugalmazott görög tábornok 1913-ban született, vezető pozíciókat töltött be a NATO keretében. Állásfoglalásának kialakulásában alapvető szerepet játszott az Egyesült Államok szerepe a görög—török konfliktusban, az a felismerés, hogy a NATO katonai szervezetében vállalt aktív szerep ellentétes Görögország nemzeti érdekeivel. Kumanakosz 1971-ben történt nyugdíjaztatása után a hamburgi egyetem Békekutató és Biztonságpolitikai Intézetének igazgatója lett, majd 1979 óta az egyetem tiszteletbeli professzora.

H. M. von Meyenfeldt nyugalmazott holland tábornok 1923-ban született. A náci megszállás idején, 1944 szeptemberében az illegális Nemzeti Haderő tagja lett, a háború után önkéntesként szolgált Indonéziában, 1953-ig a szárazföldi haderő miniszterhelyettesének tanácsadója volt, majd 1980-ban történt nyugdíjaztatásáig a Bredai Királyi Katonai Akadémia igazgatója. A hatvanas évek elejétől tagja a református zsinat háború és béke kérdésével foglalkozó bizottságának, aktív szerepet játszik a holland békemozgalomban. Meyenfeldt azt vallja, hogy a két nagyhatalom között tényleges erőegyensúly áll fenn, és a NATO-határozat ennek a felborítását célozza.

Nino Pasti nyugalmazott olasz tábornok 1909-ben született. 1963-tól 1966-ig Olaszország képviselője volt a NATO katonai bizottságában, 1966-tól 1968-ig az európai NATO-haderők főparancsnokának a nukleáris fegyverekkel foglalkozó helyettese, 1968-tól az olasz haderők legfelsőbb tanácsának elnöke. 1976, nyugdíjaztatása óta szenátor. Pasti ex-tábornok napjainkban a NATO-politikát kifejezetten imperialista katonapolitikának minősíti, és cikkeiben, interjúiban frappáns módon leplezi le a NATO-statisztikusok hamisításait. Pasti szerint az Egyesült Államoknak Európában kétszer annyi stratégiai nukleáris robbanófeje és kétszer annyi nukleáris harcászati fegyvere van, mint a Szovjetuniónak, mert a NATO statisztikusai a Szovjetunió európai haderőihez számítják a kínai határ mentén állomásozó alakulatokat, ugyanakkor kivonják az amerikai arzenálból a francia és az angol atomütőerőt. Pasti a szovjet SS—20-as rakéták kapcsán megállapítja, hogy mindössze a már elavult, húszéves SS—4-es és SS—5 típusú rakéták korszerűsítését jelentik, miközben az Egyesült Államok sokkalta rövidebb idő alatt hat ízben is felújította tengeralattjáróinak fegyverzetét: Polaris, Polaris—2, Polaris—3, Poseidon, Trident—1, Trident—2. Igaz ugyan, hogy az SS—20 rakéták 3 nukleáris robbanófejjel rendelkeznek, de összesített robbanóerejük a réginek mindössze hetede-nyolcada.

Pasti a reagani katonapolitika fő veszélyének azt tekinti, hogy Nyugat-Európa az úgynevezett korlátozott nukleáris háború színterévé és áldozatává válhat.

Antoine Sanguinetti nyugalmazott francia tengernagy 1917-ben született, de Gaulle tábornok oldalán harcolt a második világháborúban, a francia haditengerészet helyettes vezérkari főnöke, majd a francia földközi-tengeri flotta főparancsnoka volt. 1976-ban történt nyugdíjaztatása óta feltűnést keltő nyilatkozatokban tesz hitet a gaulleista katonapolitikai koncepció mellett, a nemzeti érdekek kiszolgáltatásának veszélye ellen. A Francia Országos Béketanács tagja. Meggyőződése, hogy Reagan alá akarja rendelni Nyugat-Európát az amerikai katonai-ipari komplexum diktátumának, a fennálló katonai erőviszonyok megváltoztatásának jegyében.

Johan Christie nyugalmazott norvég tábornok (születési évét nem tudjuk) nyugdíjaztatása óta tevékeny szerepet játszik hazája békemozgalmában, a NATO kettős határozatának visszavonásáért folytatott társadalmi mozgalomban.

Makai György

INTERNATIONAL HERALD TRIBUNE — AZ ALLEN-ÜGY HÁTTERÉRŐL

PHIL GAILEY

Allen hajdani kijáró-cége

Az alábbi összeállítással R. V. Allen, Reagan elnök volt nemzetbiztonsági tanácsadója körül kirobbant botrány hátteréből elsősorban azt a mozzanatot mutatjuk be, amely feltárja, hogyan befolyásolják a kijáró-cégek (lobbyk) révén a tőkés csoportok az amerikai politikai döntéseket. — *N. Sz. szerk.*

Washington — A város „protekcióbazárjában", ahol a népszerűség és a támogatók elnyerésének eszköze a jó politikai kapcsolat, *Peter O. Hannafordnak* határozott előnye van.

Senki sem lepődik meg azon, hogy a Hannaford Co. Inc., reklám- és érdekképviseleti cég, amelyet 1975-ben többek között Reagan politikai érdekeinek érvényesítésére alapítottak meg, más néven most felvirágzott, amióta hajdani ügyfele az Egyesült Államok elnöke lett.

Hannafordot más szoros kapcsolatok is fűzik a Fehér Házhoz. Így jó viszonyban van a cég hajdani társalapítójával, Michael K. Deaverrel is, aki Reagan helyettes kabinetfőnöke, Edwin Meesszel, az elnök harmadik tanácsadójával és Richard V. Allen nemzetbiztonsági tanácsadóval.

A cégnek jelenleg már négy városban vannak irodái, beleértve Washingtont, és szenátusi feljegyzések szerint 1980-ban megnégyszerezte azoknak a bel- és külföldi ügyfeleinek a számát, akiknek az érdekeit a Capitoliumban képviseli.

Ügyfelei között szerepelt — már Reagan megválasztása előtt is — a tajvani kormány és konzervatív guatemalai üzletemberek egy csoportja. Azóta, hogy Reagan került az elnöki székbe, az ügyfelek listája a Tosco Oil Corp-pal, a National Public Radio-val, a Northwest Alascan Pipeline Co-val, a Merrill tynch-el, a Century 21-gyel, valamint a New York-i részvénytőzsdével bővült.

Sikeres erőfeszítések

Hannaford cége sikeresen harcolta ki az 1,1 milliárd dolláros kölcsöngaranciát a Tosco szintetikus üzemanyagterv megvalósításának előmozdítására, holott a garancia megadását David A. Stockman költségvetési igazgató, valamint James B. Edwards energiaügyi miniszter ellenezte. A guatemalai üzletemberek az amerikai fegyverszállítások felújítását szerették volna elérni, és kívánságuk röviddel Reagan beiktatása után teljesült. Noha a döntés egybevágott az USA közép-amerikai politikájával, Hannaford sikeres érdekképviselői hírnevének sem ártott.

Az effajta washingtoni sikertörténetek nem szokatlanok, és ritkán keltenek feltűnést. Hannaford esetében is a legutóbbi időkig ez volt a helyzet, egészen addig, amíg Allen ügyével kapcsolatban fel nem merült Hannaford neve is. Allen, mint ismeretes, 1000 dollárt fogadott el egy japán magazintól. Most már kérdések hangzottak el azzal kapcsolatban, milyen üz-

leti szálak fűzik Hannafordot fehér házbeli barátaihoz.

Az 1980-as elnökválasztás után Hannaford elutasította azt az ajánlatot, hogy az ő vezetése alatt álljon a Reagan beszédeit író stáb. Ehelyett megvásárolta Deaver 40 százalékos érdekeltségét a Deaver and Hannaford cégben, valamint megvette a Potomac International Corp. konzultáns céget Allentól. Mindkét esetben a vételár egy részét csak később kellett kifizetni.

Akkor, amikor kérdések merültek fel, mennyiben engedhető meg, hogy egy bejegyzett kijáró, lobbysta érdekképviselő pénzt adjon fehér házbeli tisztségviselőknek, Hannaford sietve kifizette Allennek a még fennmaradó 50 ezer dolláros adósságát. Larry Speakes szerint Deaver júliusban kapta meg járandóságát.

Hannaford, aki keveréke a keleti partvidéki establishment szürke képviselőjének és a rapszodikusabb kaliforniai stílusnak, nem volt hajlandó riportereknek nyilatkozni, de barátai és társai olyasvalakiként védelmezik, aki gondosan ügyel rá, hogy ne éljen vissza a Fehér Házban lévő kapcsolataival.

Tavaly áprilisban Hannaford azt mondta egy riporternek, hogy nagyon is tisztában van vele, hogy egyes ügyfelei úgy tekintenek rá, mint közvetlen kapcsolatra az elnökhöz és munkatársaihoz. Hozzáfűzte azonban, hogy csalódniuk kell mindazoknak, akik különleges előnyöket reméltek tőle.

Még azután is, hogy Reagan elhagyta kaliforniai kormányzói székét (1975 elején), és Hannaford a reklámszakmába ment, sok időt fordított arra hogy beszédeket, cikkeket és kommentárokat írjon Reagannek.

Allen ügyfelei

Washington — Richard Allen elmulasztotta konzultáns cégei ügyfeleinek nevét közzétenni, holott a törvényes rendelkezések szerint mindazon ügyfelek nevét ismertetnie kellett volna, akik „közvetlen kapcsolatban" álltak vele, feltéve, hogy legalább 5000 dollárt fizettek neki (kijárási díjként) a Fehér Házba való kinevezése előtti kétéves időszakban.

Allen azzal érvelt, hogy a Fehér Ház tanácsadóinak hivatala szerint nem kell ismertetnie a listát, mivel technikailag a Potomac International Corp. alkalmazásában állt, és a pénzt is a cég kapta.

A szövetségi törvények előírják, hogy a leendő kormánytisztviselő tárja fel azokat a forrásokat, ahonnan az utóbbi két évben 5 ezer dollárnál nagyobb összegű jövedelmet húzott és adja meg a pénz fejében vállalt kötelezettség, vagy ellenszolgáltatás természetének rövid leírását.

A fő kivétel ez alól, ha a szóban forgó személy alkalmazottja volt a szolgáltatást végző cégnek, és „nem vett részt közvetlenül" az ügyfél számára végzett munkában.

Allen közölte, hogy „több ügyfele" volt, aki évi több mint 5 ezer dollárt fizetett neki. Ő volt a Potomac International megalapítója, tulajdonosa, elnöke és főtanácsadója.

J. Jackson Walter, a kormány etikai hivatalának igazgatója nem volt hajlandó részletesen minősíteni Allen ügyét, de kijelentette, hogy az ügyfelek listájának közzététele a szövetségi adatszolgáltatási kötelezettségek tisztázatlan, „szürke területe".

Allen eredetileg azt közölte, hogy még 1978-ban lemondott elnöki tisztségéről és eladta a Potomac International Corp-ot. De a sajtó fellépése nyomán módosította álláspontját: mint mondta, tévedett az időpontban, és az újabb verzió szerint addig a cég elnöke maradt, amíg — 1980 januárjában, néhány nappal Fehér Házba történő kinevezése előtt — el nem adta vállalatát.

Az eladás időpontja körüli pontatlanság a két kérdés közül az egyik, amellyel kapcsolatban az igazságügyminisztérium azt fontolgatja: nem kell-e kinevezni egy független ügyészt Allen ügyeinek kivizsgálására.

A minisztérium már bejelentette, nem nevezne ki külön ügyészt annak kivizsgálására, milyen körülmények között kapott Allen 1000 dollárt két japán újságírótól, akik január 21-én interjút készítettek az elnök feleségével. A minisztérium szerint ugyanis bűncselekmény esete itt nem áll fenn.

(Az amerikai napilap 1981. december 5—6-i számából)

MARTIN SCHRAM

Deaver, akinek túl drága város Washington, a Fehér Ház elhagyására készül

Michel K. Deaver, Reagan elnök három vezető tanácsadójának egyike, közölte: a jövő év végén otthagyja az elnök vezérkarát, mert ő és családja nem tud kijönni évi 60 ezer 662 dolláros fizetéséből.

A Fehér Ház-apparátus helyettes vezetőjéről általában azt tartják, hogy bármely más elnöki tanácsadónál közelebb áll a Reagan családhoz. Deaver azt is elmondta: már kinevezésekor közölte az elnökkel, hogy megbízatását csak két évre vállalja, és később vissza szándékozik térni a magániparba.

„Megígértem, hogy helyemen maradok az 1982-es választásokig" — hangoztatta vasárnapi telefoninterjújában. — Azután elmegyek, nem tudok pénzt félretenni, a megtakarított pénzemet éljük már fel."

Deaver közölte, „az üzleti világban — valamilyen formában — valószínűleg közönségkapcsolatokkal foglalkozik majd", de nem szólt részletesebben terveiről, szándékairól. Deaver nem kíván visszatérni korábbi üzleti partnere, Peter D. Hannaford konzultáns cégéhez.

Kötetlen kapcsolat

Deaver korábban, Reagan kaliforniai kormányzósága idején, a mostani elnök vezető tanácsadója volt, később társával megalapította a Deaver and Hannaford Inc. reklámcéget. Reagan elnöksége kezdetén Hannaford úgy döntött, a magánüzletben marad. Megvásárolta Richard V. Allennak, Reagan nemzetbiztonsági tanácsadójának konzultáns cégét.

Deaver hivatalosan az elnök napirendjével foglalkozik, továbbá felügyeletet gyakorol az elnök katonai tanácsadójának és Nancy Reagannek az elnök feleségének hivatala felett.

Kikérik azonban véleményét minden fontos kérdésben, a politikától a személyzeti problémákig. Munkaidő után gyakran folytat vele kötetlen beszélgetést a Fehér Házban a Reagan család.

„Minden más elnöki munkatársnál nagyobb űrt hagyna Mike távozása" — hangoztatta a *Detroit News* vasárnapi számában Paul Laxalt, Nevada állam köztársaságpárti szenátora, Deaver és Reaganék közeli barátja.

Deaver vasárnap kijelentette, hogy évi 60 ezer 662 dolláros fizetéséből nem tudja a washingtoni körzetben fenntartani lakását, és magániskolába járatni két gyermekét.

Az elnöki főtanácsadók közül Deavert tartják Reaganék leghatározottabb oltalmazójának. Allen, valamint David D. Stockman költségvetési igazgató nemrég kipattant ügye kapcsán például azt az álláspontot képviselte, hogy mindkét politikust le kell váltani, mert tevékenységük árt Reagan és a Fehér Ház hírnevének.

Deaver kinevezést akadályoz meg

Washington — Deavar felülbírálta Reagan kormánytisztviselőinek döntését, és nem járult hozzá egy szenátusi apparátusban dolgozó politikus kinevezéséhez az Államközi Kereskedelmi Bizottságba. A kinevezést ellenezte egy teherfuvarozó cég vezetője is, amely cég üzleti kapcsolatban állt Deaver és Hannaford konzultáns irodájával.

A szóban forgó politikus William K Ris Junior, a demokraták tanácsadója a szenátus Kereskedelmi Bizottságában. Sok befolyásos támogatója van. Köztük E. Pendleton James, a Fehér Ház személyzeti igazgatója, Martin Anderson, az elnök fő politikai tanácsadója, Murray Weidenbaum, a Gazdasági Tanácsadó Bizottság elnöke és

Bob Packword, Oregon állambeli szenátor, a szenátus Kereskedelmi Bizottságának elnöke.

Ris ellenfelei között volt többek között Thomas C. Schumacher, a kaliforniai teherfuvarozási cégek szövetségének igazgatója, aki ellenezte a fuvarozási szabályok lazítását. Ris volt az 1980-as közúti fuvarozási törvény fő kidolgozója, e törvény mondta ki az állami ellenőrzés lazítását.

Schumacher Teherfuvarozó Szövetsége ügyfele volt a Deaver and Hannafordnak, amely jelenleg Hannaford Inc. néven működik, továbbra is reklámtevékenységet végez a teherfuvarozási vállalat számára, és e munkáért több mint havi 2000 dollárt kap — közölte Schumacher.

Politikai okok is szóba kerültek

Schumacher, aki elmondta, hogy 20 éve szoros baráti kapcsolatban áll Deaverrel, egy interjúban kijelentette: júniusban Deaverrel és más Fehér Ház-beli politikusokkal részt vett egy értekezleten, amelyen ellenezte Ris kinevezését. A demokrata Ris-szel szemben azonban, állítása szerint politikai okok miatt voltak fenntartásai, nem pedig az új fuvarozási törvény miatt.

Deaver azt állítja, hogy nem Schumacher kérésére akadályozta meg Ris kinevezését. Ris „kennedysta demokrata" volt. „Azért elleneztem kinevezését, mert olyan embernek tartom, akinek a tevékenysége nem egyeztethető össze Reagan filozófiájával. Egész hivatali ideje alatt együtt dolgozott az ellenzékkel. A törvény, vagy egyáltalában a teherfuvarozás problémája egyáltalán nem jutott eszembe, amikor döntésemet meghoztam."

Deaver szerepe Ris ügyében arra utal, hogy a személyesen Reagannek fenntartott, igen fontos kinevezési ügyektől eltekintve gyakorlatilag senkit sem lehet kulcsfontosságú helyre kinevezni, ha a három vezető elnöki tanácsadó egyike ezt ellenzi, még akkor sem, ha az elnöki kabinet tagjai és más fehér házi tisztségviselők támogatják a kinevezést. A másik két tanácsadó Edwin Meese és James A. Baker.

Az államközi kereskedelmi bizottsági tisztségre Ris mellett még Thomas Domencich-t jelölték. A vermonti fuvarozási szakértő is pártolta az új törvényt. A kinevezést a Fehér Ház Személyzeti Hivatala, s mindhárom elnöki tanácsadó jóváhagyta.

(Az amerikai napilap
1981. december 22-i számából)

ART BUCHWALD

Megkérdeztem egy szaktanácsadót

Nemzetbiztonsági tanácsadóvá történt kinevezése előtt Richard Allen társtulajdonosa volt egy szaktanácsadó cégnek.

Nincs ebben semmi kivetnivaló, hiszen Washington hemzseg a republikánusok és a demokraták által létesített szaktanácsadó cégektől, ez már senkinek sem tűnik fel. Ezért meghökkentem egy pillanatra, amikor a Massachusetts állambeli Worcesterben egy hölgy feltette nekem a kérdést: „Mit csinál egy washingtoni szaktanácsadó?"

Megígértem neki, hogy mihelyt visszatérek Washingtonba, kinyomozom és megadom neki a helyes választ.

Elmentem egy ismerős szaktanácsadóhoz, akitől megkérdeztem: — Charley, hülye kérdés, tudom, de tulajdonképpen mivel foglalkozol?

— Inkább hagyjuk — válaszolt kitérően.

— Nem akarlak zavarba hozni — mondtam neki —, de Worcesterben egy hölgy feltette nekem a kérdést, és én nem tudtam megválaszolni. A Richard Allen-ügy kíváncsivá tette az embereket.

— Hát jó, elmondom, a legjobb, ha egy példát hozok, tételezzük fel, valami elintézni való ügyed van a kormánnyal és felkeresel.

— És te elintézed az ügyemet?

— Nem, elküldelek valakihez a kormányban, aki ezt megteheti.

— Miért nem kereshetem fel ezt a személyt én magam?

— Azért nem, mert nem ismered, de még akkor is, ha ismerősöd, addig nem fogad, amíg én előbb nem beszéltem vele. A szaktanácsadókat a házasságközvetítőhöz hasonlítanám, jutalékot kapunk azért, hogy két embert összehozunk. Minél nagyobb az ügy, annál magasabb rangú kormánytisztviselőt kell felkeresni, természetesen mind nagyobb jutalékért.

— Nem is olyan buta dolog — bólintottam elismerően. — De hogy van bejárásod azokhoz az emberekhez, akik el tudják intézni az ügyeket?

— Politikai kapcsolataim révén. Akkor, amikor a demokraták voltak hatalmon, a georgiaiak voltak a legkapósabb szaktanácsadók, most, a republikánus kormányzat idején, mindenki kaliforniai kapcsolatokat igyekszik felhajtani.

— Akkor is elvállalod az ügyet, ha a kormánytisztviselő valószínűleg nem tudja elintézni?

— Természetesen. De többe fog kerülni, mert ez azt jelenti, hogy el kell menni a hivatalból és a kormánytisztviselőt meg kell hívni ebédre vagy vacsorára.

— Ez nem tűnik valami strapás munkának.

— Attól függ, mennyi energiát fektetsz bele. Az üzletmenet nem azon múlik, hogy ténylegesen hány kormánytisztviselőt, vagy kongresszusi politikust ismerünk, hanem azon, milyen ismeretségi körrel tudunk elhencegni. Mondjuk, Ed Meese vagy Mike Deaver ül a másik asztalnál. Bocsánatot kérsz, átmész hozzájuk és valami ilyesmit mormogsz a fülükbe: „Gratulálok a múlt vasárnapi sajtószerepléséért." Meese és Deaver természetesen nem tudja ki vagy, de annyi emberrel találkoznak, hogy ismerősnek vélnek. Ezután visszamész a saját asztalodhoz és azt mondod az ügyfelednek: „A fickók valósággal sarokba szorítottak. Meese haragszik rám, mert nem válaszoltam utolsó telefonhívására." Ezt a trükköt megcsináltam Ham Jordannal, még a Carter-kormányzat idején és Argentína szaktanácsadója lettem évi 50 ezer dollárért.

A *l'Humanitébol*

— Ehhez jókora rámenősségre van szükség.

— Ezt a trükköt csak akkor lehet megcsinálni, ha embereid nincsenek bent a hivatalban, mert ha ott vannak, ez nem járható út.

— Te most éppen bent vagy, vagy kint?

— És bent vagyok, mint Flynn. Nem vetted észre azt a képet az íróasztalomon?

— Az a kép, amelyiken nyers halat eszel egy japán szusiban Richard Allennel?

— Egy dedikált képért Washingtonban legalább ezren pályáznak. Amikor a Banzai Varrógépgyár elnöke

meglátta a fotót, négy évre szóló szerződést írt alá cégemmel.

— Látom, Washingtonban a legjobb bolt szaktanácsadónak lenni. Gyakorlatilag minden területen dolgozhatsz, és ha ismered a megfelelő embereket, egy zsák pénzt kaphatsz.

— Nem a pénzért dolgozunk — mondta Charley. — Mindezt az emberek boldogságáért tesszük.

(Az amerikai napilap 1981. december 5-i számából)

ANTHONY LEWIS

Tolakodás a koncért Reagan vályújánál

Boston — Ha Ronald Reagan valamilyen konkrét feladat megoldására politikai megbízatást kapott, ez az állami beavatkozás és az állami költségvetés mérséklése, annak a hagyománynak a megtörése, hogy az amerikaiak Washingtonban keresnek támogatást és szubvenciókat. Ahogy közeledik Reagan megválasztásának első évfordulója, úgy válik egyre nyilvánvalóbbá Reagan elmulasztotta eme óriási változás végrehajtásának lehetőségét.

Miért kell ilyen sommás ítéletet mondani Reagan felett? Hiszen hónapokat fordított rá, hogy a kongresszust rábírja a szövetségi kiadások visszafogására. A sajtó beszámolt Reagan szánios győzelméről a Capitoliumban. Az elnök most is azon fáradozik, hogy az 1982. évi szövetségi költségvetést megkurtítsa.

Igen, valóban történtek költségcsökkentések. Ezek azonban olyan húzások, amelyek javarészt a csökkentések által érintett érdekek politikai jellegén alapulnak. A vesztesek a szegények, a gyengék, a betegek, azok a rétegek, amelyek általában nem tartoznak Reagan választói táborához. Nem csökkent számottevően a Washingtonban befolyással rendelkező csoportok anyagi támogatása, sőt még csak komoly kísérlet sem történt az ilyen kiadások visszafogására. Az elnök kitért az elvi küzdelem elől, és ily módon folytatódik a tolakodás a washingtoni vályúnál.

Délibáb

William Greidernek az *Atlantic Monthly*-ban novemberben közzétett „David Stockman tanulóideje" című cikke a leghosszabban azzal a délibábjelenséggel foglalkozott, amelyet Stockman fedezett fel: a kínálatélénkítő gazdaságpolitikai délibáb, az adócsökkentés nem fog jövedelememelkedéssel járni. A megállapítás jelentőségét és elszomorító voltát csak növeli a cikk ama kitétele, amely szerint a szövetségi pénzek iránti megalapozatlan igényeket sohasem lehet visszaszorítani olyan esetekben, amikor hatalmas üzleti érdekek forognak kockán.

„Be kell bizonyítanunk, hogy készek vagyunk megvívni a harcot a megalapozatlan igényekkel jelentkező befolyásos ügyfelekkel", mondta Stockman még a kormány beiktatása előtt. „Úgy vélem, nagyban ettől függ, tudunk-e sikereket elérni politikai és gazdasági téren."

Most Stockman azt mondja Greidernek: „Le kellett volna állítani a szintetikus üzemanyagprogramot, és megvonni a szövetségi támogatást a szintetikus üzemanyaggyárat felállító cégektől. Stockman a másik bőven buzgó dotációs forrást, a kedvezményes exporthiteleket adó Export—Import bankot is célba vette.

Stockman első erőpróbája az Eximbank költségvetésének kérdése volt. Stockman e költségvetést 752 millió dollárral meg akarta kurtítani. Azzal érvelt, hogy a bank nyújtotta szubvenciók ellentmondanak Reagan sza-

badpiaci elveinek. Emellett a szubvenciót igazságtalannak tartotta. „Hogyan fordulhat elő, hogy csökkentem a szegények számára kiutalható élelmiszersegélyeket és alacsonyabb szintre szállítom le a szociális ellátást", tette fel a kérdést a Reagan-kormányzat tagjainak, „miközben önök azt mondják nekem, hogy a Boeing ártámogatását egyetlen fillérrel sem kurtíthatom meg."

A pazarlók győznek

De nem olyan könnyű dolog kereken elutasítani a Boeinget, a Lockheedet, a General Electricet vagy a Westinghouse és más, olcsó Eximbank-hiteleket élvező cégeket. Nancy Kassebaum kansasi szenátor vezette a küzdelmet a bank finanszírozási lehetőségeinek 250 millió dolláros kibővítéséért. (Kansasban a Boeingnek jelentős üzemei vannak.) Más köztársaságpártiak is csatlakoztak a szenátornőhöz, az elnök nem mondott ellent, és a bank megkapta a 250 millió dollárt.

A szövetségi költségvetés részben azért duzzadt fel, mert a kongresszusban hagyomány, hogy a tagok egymást segítve harcolnak helyi érdekeik érvényesítéséért, a pénzügyminisztérium anyagi támogatásáért. A problémát a szenátus köztársasági többségének vezetője, Howard Baker szimbolizálja.

Baker szenátor gyakran tetszeleg a sajtóban államférfi szerepben, ténylegesen azonban főként Tennessee állam helyi érdekei foglalják le idejét, ezek szolgálatában áll. Javarészt ő a felelős azért, hogy 1981-ben is életben tartották a szövetségi költségvetés két legnagyobb, feleslegesnek ítélt programját: a Tennessee államban Clinch Rivernél létesítendő speciális reaktor tervét, amelyről még az atomipar is elismeri, hogy gazdaságtalan, valamint a Tennessee—Tombigbee vízi utat, az óriási csatorna vonalát a Mississippi folyóval párhuzamosan vezetik majd.

Nemcsak a kongresszus a felelős azonban azért, hogy a helyi érdekek 1981-ben is elsőbbséget kaptak, Reagan és kormányzata ugyanis semmit sem tett ez ellen. Stockman a Clinch River-i tervvel kapcsolatban elismerte:

„Nem szemléltem tétlenül a terv folytatását, harcoltam is ellene, de nem érte meg, mivel javaslataim Baker ellenében nem valósulhatnak meg. Márpedig ez a reaktor létkérdés Baker számára."

Az International Herald Tribune-ből

És a költségvetésben sok minden hasonlóképp alakult: groteszk módon felemelték a cukorgyártás szubvencióját, a földimogyoró és a dohány támogatását, további gazdaságtalan víziúttervekről és szintetikus üzemanyag-szubvenciókról döntöttek kedvezően. És Reagan hatálytalanította Stockman ellenjavaslatait egyes közismert „adókiadások", így az olajtermelőknek nyújtott adókedvezmény és az adómentes ipari fejlesztési kötvények ügyében.

Az elnököknek számot kell vetniük e kérdésekben a politikai realitásokkal. Reagan példátlanul erős politikai háttérrel rendelkezett ahhoz, hogy nemet mondjon a pazarlásra, de elszalasztotta ezt az alkalmat. Reagan kudarca a következő évek költségvetési deficitjein lesz lemérhető. Így a jövőben is fennmarad az általános cinizmus a kormánnyal szemben, holott e jelenség egyaránt zavarja a liberálisokat és a konzervatívokat.

(Az amerikai naplap 1981. december 4-i számából)

LE MONDE diplomatique

MARIE-FRANCE TOINET

A szocialista Franciaország és Reagan Amerikája

A franciák 1981-ben szocialista párti köztársasági elnököt választottak. Az Egyesült Államokban, ahol néhány hónappal korábban erőteljesen konzervatív színezetű elnököt juttattak hatalomra, ha nem is nyilatkoztak elégedetten az eredményről, mindenesetre szívélyesen üdvözölték az új francia elnököt, leplezve a választások nem várt kimenetele fölötti meglepetésüket. Előbb szemügyre kell venni a Washingtonban meglehetősen ismeretlen szocialistákat, akik az amerikai fővárosba általában csak kisebb küldöttségeket menesztettek, többek között Mitterrand 1980. decemberi utazásakor is. Ám az éppen csak elfogadható szocialista ismeretlenhez a kommunista ismeretlen is társul. Kommunista miniszterek a francia kormányban? Az amerikaiak a második világháború vége óta eleve visszautasították szövetségeseiknél ezt az eshetőséget. Kissinger és Haig tábornok (aki akkor a NATO főparancsnoka volt) például a lehető legnyersebb hangnemben közölte ezt az olaszokkal az 1975-ös választások idején. Reakciójuk most is kemény hangvételű volt, és a második Mauroy-kormány beiktatása után 24 órával ilyen megfogalmazásban látott napvilágot:

„Elismerjük és teljes mértékig tiszteletben tartjuk Franciaország kormányának jogát, hogy meghatározza saját összetételét, de szövetségen belüli kapcsolataink hangnemét és tartalmát befolyásolja, ha akár ebbe a kormányba, akár más nyugat-európai szövetségesünk kormányába bevonják a kommunistákat." Ez nyilvánvaló beavatkozás a belügyekbe. Mint David Broder, a *Washington Post* vezércikkírója megállapítja: „Egyetlen amerikai elnök sem tűrne el ekkora arcátlanságot egyik szövetségesétől sem." Franciaország nyugodtan ugyan, de filtakozott. Mitterrand kijelentette: „Nem tettem fel magamnak a kérdést, vajon döntésem megfelel-e valamely más ország vágyának, akaratának. Az amerikaiak reakciója az ő dolguk, a döntés az enyém." A külügyminiszter pedig kijelentette: „Az amerikai külügyminisztérium nyilatkozata elfogadhatatlan". Több hivatalos nyilatkozat nincs a kérdésben, de nyilvánvaló, hogy vannak vitás pontok. Ez, valamint a kommunisták jelenléte miatti ingerültség nem fogja megkönnyíteni a francia—amerikai kapcsolatok átértékelését. Gyakoriak az eltérések egyes világfejlemények, sőt egyes szavak értelmezésével kapcsolatban is. Vegyük például azt a három értelmezést, amelyet az amerikai kommentátorok az új francia kormány feltételezett „neutralizmusával" kapcsolatban adnak. Joseph Kraft szerint „Európa a neutralizmus felé tántorgott, amikor Franciaország új elnököt választott ..., a szocialista elnök nagyrészt a kommunisták támogatásától függ". Joseph Fitchett a következőket állapítja meg: „Mitterrand szocialista pártjában létezik egy erőteljes neutralista irányzat, amely síkraszáll a leszerelésért és a harmadik világ problémáinak megoldásáért, és kevésbé hangsúlyozza a kelet—nyugati konfrontációt." Jonathan Randal szerint „Mitterrand a többi szocialistához hasonlóan nem kertel, amikor figyelmeztet a neutralizmus és az európai passzivitás veszélyeire". Mi tehát a neutralizmus? Ki a neutralista irányzat híve?

Ami a világhelyzet értelmezését illeti, vajon van-e például hasonlóság a salvadori helyzettel kapcsolatos francia és amerikai álláspontban? Az amerikaiak a következőt vallják: „Több ország, így a Szovjetunió és Kuba [...] titokban fegyvereket szállítottak a salvadori lázadóknak és terrorista akciókra buzdították őket. Polgárháborút akarnak, majd végül marxista—

leninista diktatúrát." A franciák szerint viszont (Közép-Amerika) népei végezni akarnak a véres diktatúrara támaszkodó oligarchiákkal, amelyek tűrhetetlen körülmények között kizsákmányolják és elnyomják őket. [...] „Miért ne lehetne megérteni a népi felkelést? Nem kommunista felforgatásról van szó, hanem a nyomor és a lealacsonyítás elutasításáról".

A szavak és tettek értelmezése körüli különbözőségeket csak fokozzák azok a politikai ellentmondások, amelyek a két állam céljaiban és azok politikai alapjaiban rejlenek. Mitterrand és Cheysson eurorakétákkal kapcsolatos kijelentéseiből (ideértve az 1981. január 24-én Créteilben elfogadott szocialista manifesztumot is) nem lehet pontosan megtudni, hogy a szocialisták azt kívánják-e, hogy az amerikai—szovjet tárgyalások a Pershing rakéták telepítése előtt, után vagy pedig azzal egy időben folyjanak. Az amerikai kormány semmit sem akar elsietni, nehogy megismétlődjék Carter 1977-es kudarca. A fegyverzetellenőrzési tárgyalások azonnali megkezdésének egyértelmű megvétózása után az amerikai kormány a NATO külügyminisztereinek 1981. májusi, római ülésén ismét elővette az 1979 decemberében kidolgozott „kettős megközelítés" taktikáját. Vagyis megkezdik az eurorakéták telepítését, de még 1981-ben felújítják a tárgyalásokat a Szovjetunióval. Haig elkötelezettsége egyes szövetségesek szemében nem tűnt túl meggyőzőnek, mivel Weinberger hadügyminiszter kitartott elutasító álláspontja mellett. Az eurorakéták körüli legújabb fejlemények — tüntetések a fegyverkezés tárgyalások nélküli fokozása ellen, igen magas rangú amerikai politikusok ellentmondásos nyilatkozatai Európa védelméről —, csak még összetettebbé tesznek egy már amúgy is bonyolult helyzetet.

Az első nézeteltérések

Az eltérő felfogások és a belső ellentmondások egyáltalán nem lennének olyan jelentősek, ha nem mélyítenék el a már észlelhető konfliktusokat, amelyek a globális egyetértést jelző nyilatkozatok ellenére máris léteznek. Igaz, Haig és Cheysson 1981. júniusi tárgyalásain a két fél határozottan rámutatott a nézetek hasonlóságát jelző pontokra. „Azt hiszem, mondta Haig, hasonlóképpen értékeljük a helyzetet, ez megbeszéléseink fő jellemzője." Csak árnyalatok választják el egymástól a két szövetségest. Néhány nappal később azonban Haig például a nézetazonosságot jelző pontok között jelölte meg „az eltökéltséget olyan nemzetközileg elfogadható megoldásra, amely biztosítja Délnyugat-Afrika függetlenségét." Pedig e kérdésben Franciaország és az Egyesült Államok külön utakon járt. Így augusztus 31-én az Egyesült Államok megvétózta az ENSZ Biztonsági Tanácsának határozatát, amely „határozottan elítéli" az Angola ellen végrehajtott dél-afrikai betöréseket. Franciaország megszavazta a határozatot. Vajon nem arról van-e szó, hogy az USA Pretoria mellé állt, míg Párizs december 11-én engedélyezte a délnyugat-afrikai népek szervezetének, a SWAPO-nak, valamint az Afrikai Nemzeti Kongresszusnak, az ANC-nek (amely egyébként be van tiltva Dél-Afrikában), hogy összekötőirodát nyithassanak a francia fővárosban. Ez csak a legszembeötlőbb példája a nézetek hasonlósága körüli kétértelműségeknek. Mintegy fél év óta számos kérdésben növekszenek a nézeteltérések, a két ország közötti verseny élesedik, közvetlen összeütközések nélkül. Dél-Afrika, Csád, Líbia vagy Algéria, Salvador vagy India, a leggyengébben fejlett országok vagy általában a harmadik világ problémájában Franciaország és az Egyesült Államok eltérően ítéli meg a helyzetet. Ez egyelőre csak súrlódást okoz a két ország viszonyában, és talán a helyzet e téren nem változik. E súrlódások oka, hogy az Egyesült Államok és Franciaország másképp rangsorolja a külpolitikai kérdéseket. Reagan USA-ja számára a kelet—nyugati kapcsolatok az elsődlegesek, és minden ezekre vezethető vissza. A harmadik világ csak sakktábla és tét abban a nagy stratégiai játékban, amely a Szovjetuniót szembeállítja az Egyesült Államokkal. A kelet—nyugati kapcsolatokhoz képest az észak—dél viszony csak nagyon másodlagos. A harmadik

világban kizárólag a mindenütt jelenlevőnek vélt szovjet „intervencionizmus" az érdekes. Franciaország számára viszont, állapítja meg a *Wall Street Journal*, „Moszkva nem az első számú gond". Az amerikai gazdasági lap, amely egy Cheyssonnal készített beszélgetést közöl, ekképp ismerteti a francia külügyminiszternek a harmadik világgal kapcsolatos kijelentéseit. „Számunkra a világméretű gazdasági fellendülés, gazdasági növekedésünk nagyrészt a harmadik világ gyorsított ütemű fejlesztésétől függ. Ez gazdasági tény, politikai és erkölcsi szükségszerűség, programunk [...] függetlenségi politikánk része, amely arra kötelez bennünket, hogy kiálljunk minden harmadik világbeli ország azon joga mellett, hogy saját belátása szerint döntsön politikájáról. Ezt az álláspontot képviseltük Közép-Amerikában és a Karib-térségben, és ezt az álláspontot képviseljük az egész világon. Álláspontunk világosabb, mint bármely elődünké." A Reagan-kormány megszállottsága a Szovjetunióval kapcsolatban egyébként az Egyesült Államokban sem talál egyhangú egyetértésre. Robert Byrd, a szenátus demokrata kisebbségi csoportjának vezetője, aki határozottan mérsékelt politikus hírében áll, a közelmúltban ezt írta a *Washington Post* hasábjain. „Úgy vélem hogy több veszélyes feszültséggóc van most a világon, mint akkor, amikor a kormány 5 hónappal ezelőtt hivatalba lépett. Ennek egyszerű oka van: jelenleg az Egyesült Államok külpolitikája elsődlegesen és ideológiai szempontból a Szovjetunióval foglalkozik... E politika nem ismeri el, hogy a világbékét számos bizonytalansági góc, veszélyforrás fenyegeti, amelyek ha nem kezelik őket realista szellemben és hatékony módon, csakis a Szovjetunió malmára hajtják a vizet."

Ugyanakkor e „kizárólagos figyelem" miatt Franciaország néhány újabb, Washingtonban szükségképpen rossz szemmel nézett kezdeményezését az USA ha nem is fogadta el, mindenesetre csak minimális kritikával és maximális közönnyel fogadta, már csak azért is, mert a fő konfliktus szempontjából kisebb jelentőségű térségekre vonatkoztak.

Egy olyan időszakban, amikor a Reagan-kormányt aggasztja szövetségesei megingása (nemcsak a kormányokról van szó, hanem és mindenekelőtt a közvéleményről) az euroraketák kérdésében, akkor, amikor a szövetségesek haboznak, hogy kövessék-e az amerikai politika megmerevedését, akkor amikor úgy tűnik: a neutralizmus hulláma elöntötte Európát, paradox módon szinte kizárólag a szocialista—kommunista kormányú Franciaország Haig „igazi és alapvető szövetségese".

Még ennek figyelembe vételével is illuzórikus lenne azt gondolni, hogy a kelet—nyugati problémák megítélésében a két ország azonos hullámhosszon van. Franciaországnak a jövőben valószínűleg jobban kell igazodnia az európai országok álláspontjához, ha nem akarja, hogy hosszabb-rövidebb idő elteltével az önálló francia atomerő jövőjéről a két szuperhatalom Franciaország megkérdezése nélkül döntsön, különösen abban az esetben, ha Párizs továbbra sem hajlandó visszatérni az amerikaiak (katonai) gyámkodása alá. Ilyen körülmények között egyáltalán nem meglepő, hogy Mitterrand felveti az atlanti szövetség tartalmi meghatározásának kérdését, e meghatározás ugyanis helyenként nélkülözi a pontosságot.

A franciáknak mindenesetre világosan meg kell fogalmazniuk javaslataikat, amelyeket azután, taktikai szempontból a legmegfelelőbb időpontban, nyilvános vitára bocsáthatnak. Ettől azonban még távol vannak.

Külpolitikai téren tehát a két ország kapcsolatát a kivárás jellemzi: mindkét állam saját politikáját követi, saját prioritásainak megfelelően. Összeütközés mindeddig azért nem következett be, mert Franciaország és az USA, legalábbis jelenleg, különböző területeken tevékenykedik. Ez azonban egyáltalán nem vonatkozik a gazdaságpolitikai kérdésekre, e téren a nézetkülönbségek sokkal nyilvánvalóbbak. Az előfeltételek, a döntések, a módszerek és a célok gyökeresen különböznek. A külpolitikával való egyetlen, de sokkal közvetlenebb hasonlóság: Franciaország és az USA számára egyaránt igen lényeges szempont az egész Nyugat-Európához fűződő viszony.

A dollár mint fegyver

A szocialista Franciaország és a konzervatív Egyesült Államok kormanya által megkiserelt gazdaságpolitika meghatározó elveinek vizsgálatakor szembetünik a két országot elválasztó szakadék. Itt a gazdagok, ott a szegények fizetnek, Franciaországban az állam a közösség nevében vállalja a gazdasági hajtócró szerepet, és meghatározza a fejlődés fő irányait. Az Egyesült Államokban viszont az állam visszavonul a gazdasági életből, és vissza akarja adni a kezdeményezést az egyéneknek. Franciaországban vállaljak a költségvetés — keretek között tartott — deficitjét, a költségvetésnek Mauroy szavaival élve „ösztönző" szerepet szánnak. Az Egyesült Államokban, az eddigi hiábavaló erőfeszítések ellenére, kénytelenek együttélni a megbélyegzett deficittel, amely nemcsak tetemes, hanem, ismét Mauroyt idézve, „recessziós" jellegü.

Semmi sem nehezebb azonban, mint a két szembenálló gazdaságpolitika összehasonlítása, a meghirdetésükkor kialakult helyzet annyira különbözött. Aligha szükséges emlekeztetni rá, hogy az Egyesült Államok sokkalta gazdagabb, mint Franciaország például a nyersanyagok területén. Masrészt az is nyilvánvaló, hogy az Egyesült Államok jelentős hátrányba került több területen a többi OECD államhoz képest, beleértve Franciaországot. Például technológiai téren a kutatási célü hitelek szükítése, a müszaki egyetemek, főiskolák létszámának, a kutatás-fejlesztésben dolgozó tudósok százalékarányának csökkenése súlyosbította egy olyan iparpolitika következményeit, amely előnyben részesíti a rövid távú jövedelmezőséget — egyes vállalatok mások által történő felvásárlása útján —, szemben a kockázatosabb, de termelékenyebb közvetlen beruházással. Ezért az USA-ban csökkent az újító képesség, az Egyesült Államok versenytársai sietve hasznot húztak a helyzetből, új termelési módszereket és új termékeket vezettek be. Az Egyesült Államokban a termelés és a termelékenység emelkedése, a megtakarítások és a beruházások növekedése jóval kisebb, mint más fejlett államokban. így Franciaországban. Eltérő helyzet, eltérő problémák, eltérő diagnózis és eltérő gyógyszerek: ez azonban kevésse befolyásolja a két ország kapcsolatait. Ez még nem zárja ki, hogy mindaz, ami az egyik országban (mindenekelőtt az Egyesült Államokban) történik, nincs hatással a másikra (főként Franciaországra), az egyenlőtlen erőviszonyok következteben. E megállapítás helyénvalóságát csak kidomborítja, hogy az Egyesült Államok az általa alkalmazott receptet rá szeretné kényszeríteni partnereire is. Jórészt ez jellemezte a vezető tőkésországok 1981 júliusában Ottawában tartott csúcsértekezletét is. A fő ellenség az infláció, elsősorban ellene kell felvenni a harcot. Mi van azonban, ha, mint ezt a gazdasági helyzetre érzékeny közgazdaszok jó része gondolja, a Reagan-kormany harci módszerei hatástalanok? E közgazdászok utalnak arra, hogy a New York-i értéktőzsdén az árfolyamok június és szeptember között 18 százalékot estek, és a beruházások stagnálnak. Mi van akkor, ha a problémák egymástól eltérő módon jelentkeznek? Egyes országokban magasabb, másutt csak alacsonyabb ütemü inflációt türnek el, feltéve, hogy csak kisebb mérvü a munkanélküliség. Mi van akkor, ha egyes adottságokat ki-

A l'Humanitéból

hagynak a számításból? Vegyük az államadósságok példáját. Általában köztudott, hogy az amerikai költségvetési deficit általában nagyobb, mint a francia (de lényegesen alacsonyabb, mint a nyugatnémet és a japán). Viszont nemigen beszélnek az amerikai államadósságokról, amelyek állománya már meghaladja a bruttó nemzeti termék felét és 1978-ban 53,4 százalékra rúgott, szemben Franciaországgal, ahol alig több 10 százaléknál. (Az adatok az eltérő statisztikai meghatározás miatt csak a nagyságrendeket érzékeltetik.) Egyedül a szövetségi adósságok állománya (ami az államadósságok háromnegyedét teszi ki), 1981-ben 1000 milliárd dollár volt. James Jones, a képviselőház költségvetési bizottságának demokrata elnöke szerint a szövetségi adósságszolgálat 1982-ben körülbelül 100 milliárd dollár lesz, a szövetségi költségvetés egyheted része. Az államadósságok tehát súlyosan terhelik az amerikai gazdaságot. Ez magyarázza, hogy a tőkepiaci felelősök aggódnak, amiért az amerikai költségvetés deficitjének felduzzadását Reagan sem képes megakadályozni. Reagan igen erős gyógyszerei, úgy tűnik, mindenekelőtt csak az amerikai gazdasági gépezet szétzilálására alkalmasak. Annyi bizonyos, hogy a kölcsönpiacon kialakult nagy konkurrencia, amelyet tovább élez a forgalomban levő pénztömeg mennyiségének, tehát a hitelnyújtási lehetőségeknek a korlátozása, a rekordnagyságú kamatszint fennmaradásához vezet majd.

Az amerikai helyzet a legközvetlenebbül talán Franciaországot érinti. Mindenekelőtt Franciaország, de a világ többi része is szenved a magas amerikai kamatszinttől, amely vonzza a profitéhes befektetőket. A magas kamatok az egekbe nyomták, túlértékelték a dollár árfolyamát. (Megjegyzendő, hogy az erős dollár is kínál bizonyos előnyöket, számottevően megdrágítja a francia nyersanyagimportot, megkönnyíti a francia exportot, tehát javítja a kereskedelmi mérleget.) Mitterrand olyan kísérletbe kezdett, amely szinte gyökeres ellentéte az amerikai politikának. A francia gazdaságpolitika megvalósítását megnehezítik az Egyesült Államok által hozott döntések. Az USA olyan gazdasági játékszabályokat akar a nemzetközi kereskedelemre rákényszeríteni, amelyek saját, belső piacán érvényesek: a piac törvényeit, az áruk szabad áramlásának elvét. Mint a kamatok kérdésében is, az Egyesült Államok berejezett tények elé állítja szövetségeseit, akiknek pusztán a forma kedvéért kéri ki véleményét, érdemi tárgyalások nélkül, egyáltalán nem törekedve arra, hogy enyhítse döntései negatív hatását.

Az USA nemcsak a külkereskedelmi kérdésekben mellőzi más országok érdekeit: az Egyesült Államok azt állítja, hogy belső piaca gyakorlatilag teljesen nyitott, az állami beavatkozás minimális és gyengülő, az exporttámogatás pedig gyakorlatilag nem létezik. A valóság természetesen egészen más, bármilyenek legyenek is a kormány deklarált szándékai.

A szavak és a tettek közötti ellentmondás annál kevésbé tudja meggyőzni az európaiakat, hogy kereskedelmük az Egyesült Államokkal 1980-ban több mint 15 milliárd dolláros deficitet mutatott, és a passzívum a dollár árfolyamának emelkedése ellenére 1981-ben is hasonló nagyságrendű maradt. Az európai országok ugyanakkor, amikor élesen bírálják a magas amerikai kamatszintet, általában nagyon is visszafogottan beszélnek a kereskedelmi kérdésekről. Az esetleges megtorlás, amely az amerikai politika jellegéből következően szükségszerűen sokrétű, természetesen hatékonyabb, ha nagy hírverés nélkül történik. Ráadásul csak közösségi szinten valósítható meg, mivel a tárgyalások is e szinten zajlanak. A francia szocialista kormányzat legjobb esetben is csak mint a nyugat-európai közösség tagja érvényesítheti érdekeit. Ez mindenekelőtt a gazdaságra, de a nemzetközi kapcsolatokra is vonatkozik. A közvetlen konfrontáció azonban hosszabb távon elkerülhetetlen, akkora ideológiai különbségek választják el a két kormányt egymástól. A két ország közötti egyenlőtlen küzdelemben a cserépfazék és a vasfazék összeütközését Nyugat-Európa csak tompító, közéjük rakott vattaként enyhítheti.

(A francia folyóirat 1981. decemberi számából)

Közös közlemény Erich Honecker és Helmut Schmidt 1981. december 11—13-i találkozójáról

Erich Honeckernek, a Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottsága főtitkárának, a Német Demokratikus Köztársaság Államtanácsa elnökének meghívására Helmut Schmidt, a Német Szövetségi Köztársaság szövetségi kancellárja 1981. december 11—13. között hivatalos látogatást tett a Német Demokratikus Köztársaságban. Erich Honecker és Helmut Schmidt széles körű véleménycserét folytatott egymással a két német állam kapcsolatairól, azok fejlesztési lehetőségeiről, valamint időszerű nemzetközi kérdésekről, ezek európai és világméretű vonatkozásairól.

A megbeszélések tárgyilagos és nyílt légkörben zajlottak le. A megbeszéléseken a Német Demokratikus Köztársaság részéről részt vett dr. Günter Mittag, a Német Szocialista Egységpárt Politikai Bizottságának tagja, a Központi Bizottság titkára, a Német Demokratikus Köztársaság Államtanácsának tagja, Oskar Fischer, a Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának tagja, külügyminiszter és több más személyiség. A Német Szövetségi Köztársaság tárgyaló küldöttségében helyet foglalt Egon Franke szövetségi miniszter, dr. Otto Graf Lambsdorff szövetségi miniszter és több más személyiség.

Erich Honecker és Helmut Schmidt megerősítette azon meggyőződését, hogy német földről soha többé nem indul ki háború.

Mindkét fél tudatában van az európai béke biztosításáért viselt hatalmas felelősségének. Egyetértenek abban, hogy a két német állam viszonyából eredően semmiféle újabb megterhelés nem érheti a kelet—nyugati kapcsolatokat.

Annak tudatában, hogy a két német állam más-más társadalmi és szövetségi rendszerhez tartozik, a két fél kinyilvánította akaratát: cselekvően hozzájárul a tartós béke fenntartásához és a nemzetközi helyzet töretlen fejlődéséhez.

Erich Honecker és Helmut Schmidt felhívta a figyelmet az államok közötti politikai párbeszéd nagy jelentőségére, kiváltképpen a jelenlegi nemzetközi helyzetben, és arra a nagy felelősségre, amely minden államra hárul a béke szilárdításában és a meglevő feszültségek csökkentésében.

Meggyőződésük, hogy az államok békés és egyenjogú együttműködésén kívül nincs elfogadható alternatíva, és hogy ennek az együttműködésnek az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmányában és a helsinki záródokumentumban lefektetett célok és elvek szerint kell megvalósulnia.

A két fél elismeréssel szólt arról a fejlődésről, amely 1972. december 21-e, a Német Demokratikus Köztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság kapcsolatainak alapjairól aláírt szerződés megkötése óta végbement. Megállapították, hogy ez a szerződés és az azóta megkötött megállapodások és szabályozások lehetőséget adnak a fennálló problémák megoldására, és feltételei a mindkét fél számára előnyös és tovább mélyülő együttműködésnek.

Az alapvető kérdésekben továbbra is meglevő véleménykülönbségek ellenére megerősítik azon elhatározásukat, hogy az európai béke és biztonság érdekében és a két német állam polgárainak javára tartósan a jószomszédi kapcsolatok folytatásán fáradoznak.

maradéktalan teljesítése a tartós európai enyhülés fontos eleme.

problémáiról és kérdéseiről, beleértve a turizmust is.

kötelezettség 1980. október 9-i fölemeléséről.

konkrét megoldásokkal végződjenek.

kicserélése.

energiaellátásban.

és e folyamat kapjon újabb impulzusokat

zesei maradéktalanul érvényre jussanak — az állampolgárok javára és az államok együttműködése érdekében.

Ebben az összefüggésben tárgyaltak a madridi konferencia állásáról és kilátásairól. Kiálltak amellett, hogy a haladás céljából további állhatatos erőfeszítésekre van szükség a záróokmány minden vonatkozásában, és azért, [illegible]

[illegible] vábbfejlesztésének.

[illegible] összehívására.

[illegible] zetközi kapcsolatokban.

[illegible] senek.

[illegible] körültekintő előkészítése szükségességét.

[illegible] látozásának és csökkentésének folytatása mellett.

[illegible] podás.

[illegible] zetnek.

[illegible] hogy aktívan hozzájárulnak azok sikeréhez.

[illegible] konstruktív állásfoglalást követel.

[illegible] szükségességét hangoztatta.

[illegible]

Szervezete szerepét és tevékenységét, amelyet a világ előtt álló legfontosabb problémák megoldásáért és a nemzetközi kapcsolatok rendezéséért kifejt.

Ezzel kapcsolatosan aláhúzták, hogy a nemzetközi együttműködést — beleértve az iparilag fejlett és a fejlődő államok kapcsolatait is — az egyenjogúság, a kölcsönös előnyök, a társi viszony és a becsületesség, minden ország érdekeinek a figyelembe vételével kell kialakítani.

A két fél egyetértett abban, hogy véleménycseréje szükséges és hasznos volt. Tárgyalásokat folytattak arról, hogy a kapcsolatok alapjairól 1972. december 21-én aláírt szerződés szellemében kell folytatni és elmélyíteni kontaktusaikat — magas politikai és egyéb szinteken. Ehhez tartoznak kiváltképp azok a politikai konzultációk, amelyeknek megtartásáról az alapszerződés aláírásakor megegyezés jött létre.

Mindkét fél kifejezésre juttatta azon meggyőződését, hogy a Német Demokratikus Köztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság közötti kapcsolatok további fejlesztése az európai enyhülés és a béke biztosításának fontos eleme.

A Német Szövetségi Köztársaság szövetségi kancellárja látogatásra hívta meg a Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának főtitkárát, a Német Demokratikus Köztársaság Államtanácsának elnökét a Német Szövetségi Köztársaságba. A meghívást köszönettel elfogadták. Időpontjáról később történik megállapodás.

Hallassuk Európa szavát! • Olasz Kommunista Párt

A *Rinascitából*

Románia: gazdasági problémák és feladatok

Összeállításunkban — elsősorban a román sajtó anyagaira, illetve román szakemberek nyilatkozatára támaszkodva — a teljesség igénye nélkül, vázlatos áttekintést adunk néhány gazdasági kérdésről, amely 1981-ben a román párt- és állami vezetés figyelmének középpontjában állott. Ilyenek: a mezőgazdaság és élelmiszeripar fejlesztésére, a lakossági ellátás javítására tett intézkedések, az ország energia- és nyersanyaghelyzetének kérdései, valamint a külgazdasági szféra feladatai. — *N. Sz. szerk.*

Tervek 1982-re

Az 1981. november végén elfogadott 1982-es népgazdasági terv fő céljaival kapcsolatban E. Dobrescu, az Állami Tervbizottság elnöke a Nagy Nemzetgyűlés ülésszakán kiemelte: „bővíteni kell a saját nyersanyag- és energiaalapot, belterjesen fejleszteni a mezőgazdaságot, korszerűsíteni az ipart, gyorsabb ütemben növelni a gazdasági hatékonyságot, kiaknázni az összes tartalékokat".

Évi átlagos növekedési ütemek (százalékban)

Megnevezés	1976–1980	1981–1985 /terv/	1982 /terv/
Nemzeti jövedelem	7,2	7,1	5,5
Bruttó ipari termelés	9,5	7,6	4,7
Bruttó mezőgazdasági termelés	4,8	4,5—5,0	6,0—7,9
Beruházások	10,9	5,2	5,0
Reálbérek	5,2	2,9	1,5
Reáljövedelmek	5,9	3,5	2,7

Forrás:* [1], [2], [3]

* Forrásokat lásd az összeállítás után.

Az 1982-es terv előirányzatai „még akkor is, ha számszerűleg más dimenziókra engednek következtetni, mint a román gazdaság előző... fejlesztésének szakaszaiban, valójában erős dinamizmust tükröznek, mert számottevően nagyobb abszolút növekedéseket fejeznek ki és komoly szerkezeti módosulásokat tesznek szükségessé — a technológiai fejlesztés meggyorsítását, a termelés minőségének emelését, a gazdasági hatékonyság általános fokozását".

Különös hangsúlyt kapott a tervjavaslat ismertetésekor a beruházási helyzet javítása. „Az 1982-es időszakban folytatódik a beruházási program kiegyensúlyozása... az anyagi alapokat és az eszközöket a tervezett kapacitások üzembe helyezésének meggyorsítására kell összpontosítani, biztosítva egyben az összvolumen csökkentését az ötéves terv előirányzataihoz képest. Az alapok 95%-a a kivitelezés alatt álló munkálatok folytatására, a rendelkezésre álló termelőterületek gépekkel és berendezésekkel való ellátására, a lakásépítkezési program megvalósítására szolgál, és csupán 5%-a új munkálatok megkezdésére." Változik a beruházásoknak a főbb népgazdasági ágazatok közötti megoszlása is (százalékban, ld. 46. old.).

A kiegyensúlyozott fejlesztés szükségességével kapcsolatban utaltak arra, hogy „teljes összhangot kell teremteni a megtermelt és felosztott nemzeti jövedelem között", beleértve a „megfelelő kölcsönviszonyt... a javadalmazás és a munkatermelékenység nö-

	Ipar	Mezőgazd.	Többi termelő és nem termelő ágazat
1976—1980	49,2	13,5	37,3
1981 (terv)	53,6	14,2	32,2
1981—1985 (terv)	53,5	12,9	33,6
1982 (terv)	52,0	15,7	32,3

Forrás: [1], [2], [3], [4]

vekedése között". A reálbérek az idén a tervek szerint 1,5, a reáljövedelmek 2,7%-kal emelkednek; a munkatermelékenységnek az iparban 7, az építőiparban 6%-kal kell nőnie.

A külkereskedelem feladatairól szólva központi célként jelölték meg „a valutáris egyensúlyt, olyan előfeltételek biztosítását, hogy ... a valutabevételek fedezzék a behozatalt és más szükséges kifizetéseket, a múltban felvett hitelek kamatainak és a küladósság egy részének törlesztését." [5]

A lakosság jobb ellátásáért

A népgazdasági terv mellett külön törvényt fogadtak el a mezőgazdaság és az élelmiszeripar fejlesztéséről is. Ez a tavalyi, a tervszámokat nem mindenben „hozó" év után az 1981-es mutatókhoz közeli előirányzatokat tartalmaz.

A főbb növények termesztése (ezer tonna)

Megnevezés				
Szemesgabona	20 199	23 710	20 000	24 000
Burgonya	3 676	5 350	4 500	5 850
Szántóföldi zöldség	3 412	5 200	4 000	6 800
Gyümölcs	1 418	2 440		2 424
	1 313	2 025		2 020

Forrás: [1], [4], [5], [6]

Ugyancsak a mezőgazdasággal kapcsolatos, hogy október 17-én az Államtanács törvényerejű rendeletet fogadott el, amely intézkedéseket fogalmazott meg „a lakosság jó és meltányos kenyér-, liszt- és kukoricaliszt-ellátása érdekében, azzal a céllal, hogy biztosítsa az ésszerű fogyasztást, gátat vessen a kenyér, a kenyérgabona, a kukorica oktalan pazarlásának ... E rendelet előtt egy másik jogszabály jelent meg, amely a lakosság jó ellátását károsan érintő cselekedetek megelőzésére és leküzdésére vonatkozó intézkedéseket tartalmaz .. A két rendelet előírásai ... közvetlen és reális kapcsolatot teremtenek a nemzetgazdaság fejlődése és az életszínvonal emelése között .. Szeretnénk azonban kidomborítani azt, hogy az ország gabonakészletei, a megtermesztett mennyiségek biztosítják a lakosság jó ellátását kenyérrel, búza- és kukoricaliszttel, sütőipari termékekkel ..."

A törvényerejű rendelet előírja, hogy „minden megye megtermelje azokat a javakat, amelyekre a terület lakosságának szüksége van, s amelyeket le kell szállítania az állam központi alapjaihoz ... a területi önellátás elvét helyezi előtérbe a kenyér, a liszt és a kukoricaliszt forgalmazásában is, amennyiben kimondja, hogy ezeket a termékeket mindenki abban a helységben szerezheti be, ahol lakik, illetve ahol dolgozik. Gyakorlatilag tehát minden településnek meg kell oldania lakossága ellátását. Végül, de nem utolsósorban ... a törvényerejű rendelet ... az átlagfogyasztási szinteket egyelőre csak egy évre szabja meg, az elkövetkező esztendők szintjeit a mezőgazdasági termelés szintnövekedésétől teszi függővé." [7]

Idézzünk végül két szakaszt az említett rendeletből: „3. szakasz. — A szocialista mezőgazdasági egységek, a mezőgazdasági területekkel rendelkező összes falusi és városi lakosok kötelesek megművelni e területeket, és mezőgazdasági termékeket előállítani, állatokat és baromfit tartani saját fogyasztási szükségleteik kielégítése és az állami alap képzéséhez szükséges források létrehozása céljából.

A növényápolás, a termés idejében való és veszteségmentes begyűjtéséért végzett mezőgazdasági munkák csúcsidőszakaiban a falvak, a községek és az agráripari városok összes lakosai, függetlenül attól, hogy milyen egységben fejtik ki tevékenységüket, kötelesek ténylegesen részt venni az állami és szövetkezeti egységek mezőgazdasági munkálatainak elvégzésében . . .

7. szakasz. . . . Évente intézkedéseket fognak előirányozni az állattenyésztési termelés növelésére, hogy a nagyobb mennyiségű hús és állati eredetű termékek biztosítása arányában csökkenjen a gabonafogyasztás, összhangban az ésszerű táplálkozás követelményeivel . . .” [8]

A rendelet elfogadásával egyidőben a román sajtóban cikkek jelentek meg arról, hogy fellépnek a lakosság igazságos ellátásáért, az üzérkedők ellen. A következőkben idézzünk egy erről szóló riportot, melynek címe: „Helyzetkép a sepsiszentgyörgyi központi piacon. Élelmesnek áll a vásár?”

„Sepsiszentgyörgy központi piacán hatalmas tábla hirdeti a zöldség- és gyümölcsfélék helyileg megengedett legmagasabb árát. Egy időben azonban a piacra érkező őstermelők . . . messze elkerülték a táblát, portékáikért annyit kértek, amennyi éppen eszükbe jutott. Pedig a felhozatal az utóbbi időben lényegesen javult, a betonasztalokon a kertek, földek minden gyümölcse ott díszeleg. Csakhogy az árakat egymás között egyezkedve alakították ki, s gyakran az egyetlen szempont, amit figyelembe vettek, az volt: miből mennyivel rendelkezik a 4-es számú zöldséges üzlet. Ha az nem kínált, mondjuk, paradicsompaprikát, annak árát azonnal felverték

Az utóbbi napok sorozatos ellenőrzései, végre, kezdik rászoktatni az őstermelőket, legyenek azok helybeliek vagy más vidékről érkezők, hogy nem az élelmesnek áll a vásár, hogy nem méltányos többet kérni, követelni a zöldségféléért és gyümölcsért, mint amennyit ér! Kétszer többet, mint amennyiért a zöldséges üzlet kínálja, vagy két-három, vagy akár négy lejjel is többet, mint a legmagasabb helyileg megengedett ár.

Nyilván, a rendteremtés nem ment simán, voltak olyanok, akik a vitát azzal probáltak lezárni: ha nem tetszik ennyiért, ne vegyék meg, vagy ha nem engedik ennyiért adni, akár csomagolhatók is. A bírság, a piacról való kiutasítás végül is az ilyen esetekben is megtette hatását. A még fel-felbukkanó árdrágítási kísérletek azonban arra figyelmeztetnek: az árak betartásán örködni kell, s nemcsak Sepsiszentgyörgyön. Mert, ha mindenütt szigoruan veszik a rendelkezéseket, a vándorárusok sem találnak kibúvót, nem fenyegethetnek senkit azzal, hogy . összecsomagolnak.

Az árak alakulásába alaposan beleszólnak a zöldség- és gyümölcsforgalmazási egységek, azok ellátottsága is. Sajnos, ezek nincsenek mindig a helyzet magaslatán. Vannak napok, amikor alig egy-két féle áruval szolgálnak. S ezt — mint jeleztük — hamar megtudják azok, akik spekulációs célokkal érkeznek a piacra. Mint Kovács István és Simon Magdolna Kézdivásárhelyről, akik káposztájukat próbálták jó áron elsózni, vagy a Ialomița megyei Constantin Barbu, aki 14 lejt kért (9 helyett) a paradicsompaprikáért. S miért? Egyszerűen azért, mert az említett 4-es számú üzletben aznap paprikán és főzőtökön kívül egyebet nem lehetett kapni. Még káposztát és burgonyát sem. Pedig azokért nem kell a szomszédba menni” [9]

December közepén az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottsága számos intézkedést vizsgált meg, illetve határozott el „a szocialista mezőgazdasági egységeknek és a többi termelőnek az ösztönzésére a hektárhozam gyarapításában, az állami alapnak való szállítások növelésében, az alapárakon felüli felárak folyósításával növényi termékek állami takarmány- és vetőmagalaphoz történő leszállításáért.

Mint hangsúlyozták, az elfogadott intézkedések teljes egészében fedezik a költségeket, kiküszöbölik a termelési és a leszállítási költségek közötti különbözeteket, biztosítva egyben a rentabilitás fokozódását és a jövedelmek lényeges növekedését, fontos eszközt képezve az összes mezőgazdasági dolgozók ösztönzésére.

A Politikai Végrehajtó Bizottság úgyszintén jelentést vizsgált meg az 1982. évi ármódosításokról. Mint

hangsúlyozták, az ipari termelési árak aktualizálása és javítása, valamint a mezőgazdasági szerződéskötési és felvásárlási árak emelése — amit számos nyersanyag- és energiaár emelkedése váltott ki — szükségessé teszi, hogy rátérjenek számos termék kiskereskedelmi árának javítására. Az új intézkedések célja: ésszerűbben egybehangolni a termelési költségeket, illetve árakat és a kiskereskedelmi árakat, valamint a lakossági javadalmazás és a jövedelmek emelkedését. A termékek, választékok és típusméretek új termelési és leszállítási árait 1982. január 1-től alkalmazzák, a megszabott rentabilitási szintekbe való beilleszkedés mellett.

A Politikai Végrehajtó Bizottság hangsúlyozta, hogy a megfelelő áregyensúly biztosítása döntő tényezője a gazdasági tevékenység jó menetének, hogy az önköltség, a termelési ár és az eladási ár normális viszonyának fenntartása törvényszerű, objektív követelménye a jó vezetésnek a gazdasági tevékenységben, a szocialista építés sikeres kibontakoztatásában.

A már 1980 végén elfogadott határozatok, az ipari termelési árak és a mezőgazdasági termékek felvásárlási árai emelésére vonatkozó újabb intézkedések alapján, továbbá az RKP KB legutóbbi plénumán elfogadott határozatoknak és az 1982. évi terv előirányzatainak megfelelően számos termék tekintetében rátérnek a kiskereskedelmi árak emelésére. Ezek megállapításánál tekintetbe veszik a költségek és az árak ésszerűbb korrelációjának szükségességét, valamint ezek és a javadalmazás, a jövedelmek emelkedése szorosabb összefüggésének szükségességét úgy, hogy az 1981—1985-ös egész ötéves terv viszonylatában biztosítsák a lakossági reáljövedelmeknek a XII. pártkongresszus által előirányzott növekedését." [10]

December 2-án a sajtó „programot" közölt a lakosság mezőgazdasági termékekkel és ipari fogyasztási cikkekkel való ellátásáról 1981 negyedik negyedévére és 1982 első felére. A szóban forgó program élelmiszerekre vonatkozó részében a mennyiségek méretezésénél figyelembe vették az ésszerű fogyasztás követelményeit, a területi önellátást szolgáló intézkedések alkalmazását, azt, hogy nagyobb mértékben biztosítsák a lakossági gazdaságokban meglevő élelmiszertermékek készleteit, a méltányos és kiegyensúlyozott területi elosztást, a piacalapnak szánt forrásokkal történő ésszerű gazdálkodást, a pazarlás megnyilvánulásainak, a túlhalmozásnak és a termékek megőrzése során tanúsított hanyagságnak a határozott leküzdését ... A kenyér, a liszt és a kukoricaliszt esetében fokozatosan csökkentik a forgalmazást és a fogyasztást, egyidőben a hús, a hústermékek, a hal stb. részarányának növelésével ... A program a következő termékmennyiségek forgalmazását irányozza elő:

Megnevezés /ezer tonna/	1981. IV. negyedév	1982. I. félév
Kenyérnek és lisztnek való búza	756,7	1264,3
Tésztaneműek	16,5	31,0
Lisztnek való kukorica	161,2	318,0
Hús és hústermék (vágósúlyban)	236,4	408,4
Hal, halkonzerv	39,9	58,6
Burgonya	309,0*	234,0
Zöldség, zöldségkonzerv	456,0	322,0
Gyümölcs, gyümölcskonzerv (importtal)	126,0	210,5

*Szeptemberrel együtt

A program-előirányzatok biztosítják a vágott hús, a húskészítmények és más hústermékek 4,5—5 százalékos növekedését 1981. I. félévéhez képest ... A hús- és hústermékforrásokkal való minél jobb gazdálkodás, minél jobb hasznosításuk érdekében intézkedéseket tesznek azért, hogy a kollektív fogyasztások és a közétkeztetés esetében naponta legalább 2—3 készítményből álló menüt vezessenek be zöldségből, valamint tésztaneműekből, tojásból, halból, dietetikus és könnyű menüket az ésszerű táplálkozásnak

megfelelően. Gyakorlati intézkedéseket hoznak annak érdekében, hogy a közétkeztetési egységekben egy kiló vágott húshoz 4 kiló zöldséget és burgonyát biztosítsanak." [11]

Energetikai és nyersanyaghelyzet

Románia 1982. évi „gazdasági-társadalmi fejlesztési terve — állapítja meg az *Előre* — ... a nyersanyag- és energetikai bázis további erőteljes gyarapítására épül és alapoz. A törvényesített tervmutatókban a mennyiségi növekedésen túlmenően, erőteljes hangsúllyal vetődik fel a jobb anyaggazdálkodás igénye, a nyersanyag- és energiatartalékok hatékonyabb, magas fokú hasznosításának a kérdése. És nem véletlenül van ez így. Gyakran hivatkozunk a nemzetközi gazdasági válságra, s valóban, annak súlyosságát — a nyersanyagok és energiahordozók beszerzési nehézségeitől a csillagászati árakig — a konstatáló felismeréssel még nem csökkentjük, vagy enyhítjük." [12]

Milyen okok játszanak közre abban, hogy a nyersanyag- és energetikai bázis további erőteljes fejlesztése ilyen hangsúllyal vetődik fel a nyersanyagokban viszonylag nem szegény Romániában? Erre a kérdésre kereste a választ a *Rynki Zagraniczne* c. lengyel szaklap egyik tavaly októberi cikke, amely (a román hivatalos adatokra támaszkodva) megállapítja: Romániában „hosszabb ideje egyre erősebbé válik az aránytalanság a meglevő termelési potenciál és a nyersanyag-, fűtőanyag- és energiaszükségletek kielégítésének lehetőségei között. E nehézségek ..., első tünetei már a hatvanas évek második felében jelentkeztek ... 1965 és 1979 között az ipari termelés évi átlagban 11,8%-kal nőtt, a nehéziparban pedig 12,6%-kal. Még nagyobb volt a növekedési dinamika a gépiparban (évi 15,9%) és a vegyiparban. Ezzel szemben a bányászatban és az energiaiparban sokkal kisebb ütemben fokozódott a termelés. A villamos energia termelése évi átlagban 10,9, a széntermelés 7,1, a földgáztermelés 5,8%-kal nőtt, a kőolaj kitermelése pedig 1979-ben ugyanazon a színvonalon volt, mint 1965-ben ... 1976 és 1980 között ezek a nehézségek súlyosbodtak ..., ugyanis nem teljesítették a bánya- és energiaipari feladatokat.

Ilyen feltételek között természetesen állandóan fokozni kellett a nyersanyagok és az anyagok importját, különösen a gyorsan fejlődő gépipar, vegyipar és kohászat részére. Ez az import nagyon gyorsan növekedett, 1980-ban az egész román import értékének mintegy 50%-át tette ki. A nyersanyagok, de különösen a kőolaj árainak állandóan emelkedő tendenciája a hetvenes évek kezdetétől erősen hatott a román gazdaságra. Elég, ha annyit említünk, hogy 1980-ban a kőolajárak emelkedése az előző évhez képest 1,5 milliárd dollár többletkiadást igényelt. Az óriási nyersanyag- és anyagimport, amelynek 75 százaléka a tőkésországokból származott, jelentősen megterhelte a kereskedelmi mérleget, s Románia nagyarányú eladósodását idézte elő. Nyugati források szerint 1980-ban ez az adósság több mint 9 milliárd dollárt tett ki, és a következő években várhatóan tovább emelkedik ...

Milyen fokon tudja Románia a gazdaság nyersanyag-, fűtőanyag- és energiaszükségleteit saját forrásaiból kielégíteni? Milyen készletei vannak természeti kincsekből?

Mint ismeretes, az ország legfőbb kincse a kőolaj, a földgáz és a kősó. Tehát főleg energetikai és vegyipari nyersanyagokkal rendelkezik. A kőolajkitermelésnek két korszaka volt; az első 1975-ig tartott, amikor a kitermelés az 1938. évi 6,6 millió tonnáról 14,6 millió tonnára növekedett, az ezután következő években viszont, 1980-ig 11,5 millió tonnára esett vissza. A folyó ötéves tervidőszakban a termelés várhatóan csak kis mértékben növekedik: 1985-ig 12,5 millió tonnára.

A földgáz vonatkozásában másként alakul a helyzet. 1938 és 1980 között a földgázexport 311 millió köbméterről 28,2 milliárd köbméterre növekedett, és így Románia az európai exportőrök között a harmadik helyre került, a Szovjetunió és Hollandia után. Meg kell jegyeznünk, hogy más nyersanyagoktól eltérően, az elmúlt ötéves időszakban Románia földgázexportja a tervezettnél nagyobb volt. 1985-ig ez az export várhatóan eléri a 31 mil-

liárd köbmétert. Románia a kősókitermelésben is a világ egyik vezető pozícióját foglalja el. 1979-ben a kitermelés mennyisége 4,7 millió tonna volt.

A román föld sok más értékes ásványi nyersanyagot is rejt. Ezek kitermelése azonban még kis mértékben sem elégíti ki a gazdasági szükségleteket. Az elmúlt ötéves tervidőszakban évi 2,5—2,8 millió tonna vasércet termeltek ki, de ugyanakkor csupán tavaly 16 millió tonnát importáltak ebből a nyersanyagból. A réz-, a horgany-, az ólom-, a mangánérc vonatkozásában hasonló a helyzet... A román ásványkincsek mérlegében azonban fontos szerep jut az aranynak (a készleteket tekintve Románia Európában a második a Szovjetunió után), az ezüstnek, a higanynak és a viszonylag gazdag uránkészleteknek. A könnyűiparban és az élelmiszeriparban már jobbak a nyersanyagszükségletek kielégítésének feltételei. Ez a bőrre, a gyapjúra (Romániának fejlett juhtenyésztése van), az ipari növényekre (napraforgó, len, cukorrépa), a zöldségre és a gyümölcsre egyaránt vonatkozik." [13]

A nyersanyag- és energiaszektor egyensúlyba hozatala végett Románia már „évekkel ezelőtt hozzákezdett egy olyan átfogó, az egész nemzetgazdaságot átölelő nyersanyag- és energiagazdálkodási program valóra váltásához — írja az *Előre* —, amely az évtized végére biztosítani fogja Románia energetikai függetlenségét". [12] Ennek a programnak a *Rynki Zagraniczne* említett cikke szerint három fő területe van:

1. „Takarékosan és hatékonyan használják fel a nyersanyagokat, új gyártási technológiákat dolgoznak ki, csökkentik a gyártott termékek súlyát." [13]

2. „Jelentősen növelik a belföldi ásványi nyersanyagkészletek kitermelését, s egyúttal erőteljesen csökkentik az importot. A fűtőanyag-önellátás terve a szén, különösen a barnaszén kitermelésének gyors növelésére épül. A szénkitermelés növeléséhez meg kell változtatni az energetikai nyersanyagok felhasználásának eddigi szerkezetét...

A pártvezetőség szerint a természeti erőforrások, különösen a kőolaj, a földgáz és a nemes ásványi anyagok feltárásával kapcsolatos munkák eredményei eddig nem kielégítőek. A geológusok figyelme most a többi között arra összpontosul, hogy ismét megkezdjék a kitermelést a régi és már nagyrészt kimerített kőolaj-lelőhelyeken. Ebből a forrásból 1980 és 1985 között 40 százalékkal akarják növelni a kőolaj-kitermelést. A Fekete-tenger partján üzembe helyezik a második kőolajkutató telepet. Az első már néhány éve működik a román szárazföld kontinentális talapzatán, de még nem hozott jelentős eredményeket... Különleges figyelmet fordítanak az uránkitermelés növelésére, már csak azért is, mert a közeljövőben bővíteni akarják az atomenergetikai kapacitást." [13]

3. „Nagy reményeket fűznek ahhoz, hogy a nyersanyagfronton a helyzetet a másodlagos nyersanyagok és hulladékok visszanyerésével, újrafelhasználásával, valamint az alkatrészek és szerszámok regenerálásával is javíthatják. Ezzel kapcsolatban nagy feladatokat határoztak meg. Az RKP XII. kongresszusának határozatai szerint 1985-re el akarják érni azt, hogy ezekkel a módszerekkel a hazai szükségleteknek acélból 40, rézből, ólomból 41, fonalból és csomagolóanyagokból 44, szintetikus szálakból 52%-át fedezzék." [13]

A tervezett célok elérését azonban különféle tényezők nehezítik. 1981-ről szólva N. Ceausescu, az RKP főtitkára egy központi bizottsági beszámolóban ezt emelte ki: „Való igaz, hogy az idei terv teljesítése terén számos nehézséggel kellett szembenéznünk, számos hiányosság és fogyatékosság jelentkezett. Nehézségek jelentkeztek különösképpen a termelés ütemes fejlesztéséhez szükséges energetikai, nyersanyag- és anyagbázis biztosításában. Ez elsősorban annak tudható be, hogy a szén- és kőolajkitermelési terv nem valósult meg teljes egészében, és ugyanakkor egyes szektorokban meghaladták a tervezett fogyasztásokat." [12] Holott — írja az *Előre* — „minden lehetőségünk és feltételünk adott ahhoz, hogy a kitermelő szektorokban, de másutt is, maradéktalanul megvalósuljanak a tervelőirányzatok. Éppen ezért nem véletlenül mutatott

rá pártunk főtitkára, hogy az idei tervadósságoknak különösképpen szubjektív okai vannak . . ." [12]

A világválság és Románia külgazdasági kapcsolatai

A több éve tartó gazdasági világválság Romániát is komolyan érintette. Erre a körülményre utalt egyebek közt a *Frankfurter Rundschau* számára adott interjúban N. Ceausescu. Idézzünk az interjúból egy részletet:

„. . . Elnök úr, a világgazdaság mostani kiegyensúlyozatlanságának, főként az energetikai szektor és a kőolajkitermelés alakulásának, mélységes kihatása van. Főként a gyengén fejlett országokat vagy a közepes fejlettségűeket érinti növekvő mértékben ez az alakulás. Miként tevődik fel ez a kérdés országában?

— A világgazdasági válság lényegében minden földrészre, minden államra kiterjedt. Igaz, hogy egyik-másik országban kisebb vagy nagyobb mértékben nyilvánul meg, de ma azt lehet állítani, hogy egyetemes jellegű gazdasági válságról van szó — még akkor is, ha egyesek elismerik, vagy nem ismerik el azt. Ugyanakkor hangsúlyozni kell, hogy a válságot legjobban a fejlődő országok érzik meg, s hogy ez elmélyítette a gazdag és szegény országok közötti szintkülönbséget. Ehhez hozzájárult a világgazdasági kapcsolatokban megnyilvánuló egész méltánytalan politika, különösképpen az energetikai helyzet, a kőolajárak nagyarányú emelkedése, ugyanakkor a fejlődő országok egész sor nyersanyaga árának csökkenése, a kamatok indokolatlan növekedése, ami nagyon kihangsúlyozta a gazdasági egyensúlyzavart, lényegében akadályt jelent a termelési tevékenység normális lefolyásának útjában, s ugyanakkor újabb formája a fejlődő országok elnyomásának.

Románia, amely aktívan részt vesz a nemzetközi munkamegosztásban, a nemzetközi gazdasági kapcsolatokban, maga is megérezte és megérzi, mint minden más ország, a világgazdaságnak ezt az állapotát. Nézetünk szerint az összes államoknak nagyfokú felelősségérzetről kell tanúbizonyságot tenniük, közösen kell fellepniük a gazdasági válság s a világgazdaság súlyos problémáinak áthidalásáért, kiindulva egy új nemzetközi gazdasági rend meghonosításából, a fejlődő országok erőteljes megsegítéséből olyan értelemben, hogy helyreálljon a gazdasági tevékenység. Véleményünk szerint ennek kedvező hatása lenne még a fejlett országok tevékenységére is.

Véget kell vetni a magas kamatok politikájának. Románia egyébként már elő is terjesztett ilyen irányú konkrét javaslatokat mind a Nemzetközi Valutaalapban és a Nemzetközi Ujjáépítési és Fejlesztési Bankban, mind az Egyesült Nemzetek Szervezetében, síkraszállva a kamatok maximális szintjének megállapításáért, amely lehetővé tegye a pénz, ami árut jelent felhasználását a gazdasági tevékenység normális kibontakoztatásához. Mindenkinek érdeke méltányos és elfogadható megoldásokat találni a gazdasági tevékenység jó körülmények közötti lefolyásához, a méltányosságra, egyenlőségre, kölcsönös előnyre épülő új gazdasági rend meghonosításához." [14]

A külkereskedelem előtt álló feladatokról N. Ceausescu az RKP Központi Bizottságának ülésén november 25-én egyebek közt a következőket mondotta: „Az egész gazdasági-társadalmi fejlesztési tevékenységben, az 1982. évi terv és az ötéves terv teljesítésében kivételesen fontos szerep hárul a külkereskedelemre és a más államokkal folytatott gazdasági kooperációra. Az idén 12,5 százalékkal növekedett az export, szabad devizában több mint 14 százalékkal. Erőteljesebb lendületet biztosítottunk a kivitelnek, megvalósítottuk a kereskedelmi mérleg bizonyos többletét, noha nem a terv idevágó előirányzatának megfelelően. Nyíltan meg kell mondanom viszont, hogy nem teljesítjük egészében a külkereskedelmi előirányzatokat, s jelentős lemaradások mutatkoznak, főleg az export terén.

Határozottabb lépéseket kell tennünk a KGST-országokkal folytatott cserék és kooperáció bővítéséért, nagyobb mértékben biztosítva ily módon nemzetgazdaságunk igényeit. Szükségesnek tartom tájékoztatni a Központi Bizottságot arról, hogy az

1981—1985-ös ötéves tervben külkereskedelmünk egészében előirányoztuk a KGST-országokkal folytatott kereskedelmi cseréink lényeges bővítését. Ami viszont a nyersanyagokat és főként az energetikai forrásokat illeti, a jelenlegi előirányzatok az előző ötéves terv szintje alatt vannak, ami arra késztet, hogy más beszerzési forrásokat keressünk, a KGST-n kívüli országok felé orientálódjunk, a baráti fejlődő országok felé, sőt a fejlett kapitalista országok felé. Kétségkívül, hogy ez kivételes helyzet elé állít bennünket; a nyersanyag- és energiaellátás biztosítása, ugyanúgy mint a szükséges fizetési eszközök biztosítása, különleges intézkedéseket igényel. Íme, miért tartom szükségesnek, hogy továbbra is kutassuk egyes problémák új megoldási lehetőségeit a KGST keretében, csakúgy mint a más szocialista országokhoz fűződő kapcsolatainkban... Egyébként tájékoztatni szeretném a plénumot arról, hogy e kérdések felmerültek a KGST szerveiben is, valamint miniszterelnöki szinten. Ezek a kérdések azonban nem nyertek megfelelő megoldást. Románia ugyanakkor közvetlenül a KGST egyes országaihoz és egyes szocialista országokhoz is felhívással fordult. Nem sikerült kielégítő megoldást találni.

...Szeretném tájékoztatni a plénumot, hogy kőolaj-behozatalunk több mint 80 százalékát a fejlődő országokból, főleg a baráti arab országokból eszközöljük. Csupán kis mennyiséget hozunk be a Szovjetunióból és a Kínai Népköztársaságból. Úgyszintén más olyan nyersanyagokat is, melyeket az eltelt ötéves tervidőszakban a szocialista KGST-országokból szereztünk be, jelenleg a fejlődő országoktól és számos fejlett tőkésországtól kapjuk.

Szeretném tájékoztatni a Központi Bizottság plénumát, hogy az 1982-es tervben elsődlegesen a nyersanyag- és anyagbehozatal számára irányoztunk elő fizetőeszközöket, biztosítva ezzel a termelés jó menetéhez szükséges feltételeket. Más importhoz csak úgy folyamodhatunk, ha pótlólagos pénzeszközökkel rendelkezünk majd.

...A fizetési mérlegben jelentkező egyes nehézségeket legnagyobb részt a világgazdasági válság váltotta ki. Az idén egyes külföldi cégek hatálytalanítottak szerződéseket, vagy elhalasztották az akkreditív megnyitását, kérve a szerződések megvalósításának halasztását. Másodsorban az említett nehézségeket a túlságosan nagy kamatok váltják ki, melyek a hitel-visszatérítési részleteket is meghaladják.

Programokat fektettünk fel az exporttermelés fokozására a vegyiparban, a fémiparban, faiparban, építőanyag-iparban, gépiparban és más területeken is. A kijelölt intézkedések alapján biztosítjuk a kiegyensúlyozott külkereskedelem és fizetési mérleg megvalósítását, valamint azt, hogy az elkövetkező években fokozatosan felszámoljuk a külföldi adósságokat." [15]

Ez utóbbi feladattal — tudniillik a külföldi adósságok törlesztésével — kapcsolatban egyes nyugati lapok 1981 második felében meglehetősen borúlátó képet festettek írásaikban. Például olyan híreket közöltek, hogy: „Románia felszólította a nyugati bankokat, adjanak halasztást rövid távú hiteleinek visszafizetésére, amelyek teljes adósságának mintegy egynegyedét teszik ki." Ezekkel a hírekkel kapcsolatban azonban egy román gazdasági szakember, a *Financial Times*nak adott interjújában elmondta, hogy Románia nem kívánja az összes hiteleknek az átütemezését, csupán azt, hogy rövid távú fizetési kötelezettségeire a nyugati bankok adjanak haladékot... Románia újabb bankhitelekért akart folyamodni, de a kamatok túlságosan magasak, és a bankokat negatívan befolyásolták a román valutaproblémákkal kapcsolatos híresztelések. [16]

Az ország legfontosabb gazdasági, kereskedelmi partnerei természetesen ma is a szocialista államok. Mint Ilie Verdeț román miniszterelnök a KGST XXXV. ülésszakán hangsúlyozta, „összhangban a Román Kommunista Párt XII. kongresszusának határozataival, Románia külkapcsolatainak középpontjába helyezi az együttműködés fejlesztését a szocialista országokkal, elsősorban a szomszédosakkal, a KGST-tagállamokkal". [17] Befejezésül idézzünk néhány részletet Verdeț beszédéből, amely tükrözi a KGST

fejlesztésével kapcsolatos román koncepciót:

„A tíz évvel ezelőtt Bukarestben elfogadott komplex program teljesítési modjának elemzése ravilágít országainknak a kölcsönös együttműködésben elért eredményeire, a programban lefektetett alapvető elvek, együttműködési módszerek és formák életképességére, melyek továbbra is maradéktalanul érvényesek, biztosítva a gazdasági kapcsolataink fokozásához, hatékonyságának növeléséhez szükséges keretet.

Mint a Végrehajtó Bizottság jelentése is hangsúlyozza, az említett időszakban a tagállamok közös erőfeszítéssel egész sor jelentős gazdasági objektumot építettek; számos termelési kooperációs és szakosítási, tudományos és műszaki együttműködési egyezményt és megállapodást kötöttek és ültettek gyakorlatba kölcsönös érdekű problémák megoldása végett. Ezen az alapon országaink bővítették az egymás közti kereskedelmi cserét.

Ugyanakkor meg kell állapítanunk, hogy egész sor fontos probléma megoldatlan maradt. Ezekre a problémákra, melyeket egyébként a jelentés is tükröz, kell összpontosítanunk figyelmünket a jövőben.

Ami bennünket illet, fokozni kívánjuk a román ipar részvételét az országaink közötti munkamegosztásban, növelni ezen az alapon a KGST-tagállamok súlyát Románia kereskedelmi cseréjének egészében.

A komplex program fontos előirányzatai között szerepel a mezőgazdasági termelés és a mezőgazdasági élelmicikkek exportjának ösztönzése, továbbá intézkedések elfogadása a kevésbé fejlett országok támogatására a KGST-tagországok gazdasági szintjének közelítése és kiegyenlítése végett.

Nézetünk szerint az említett előirányzatok ma is rendkívül időszerűek, intézkedéseket igényelnek haladéktalan gyakorlatba ültetésükre, annál inkább, mivel egy évtized telt el elfogadásuk óta . . .

A tervegyeztetés eredményeit elemezve a párt és a román kormány egyben úgy véli, hogy ezek az eredmények nem tükrözik teljes egészében a KGST-tagállamok gazdasági és műszaki-tudományos potenciálja nyújtotta lehetőségeket, nem nyújtanak még teljes megoldást az országaink közötti gazdasági együttműködés fejlesztését érintő számtalan lényeges kérdésre.

Ennek kapcsán a szónok felhívta a figyelmet, hogy az elmúlt két ötéves terv folyamán, bár több mint háromszorosan növekedett a KGST-tagországok árucseréjének volumene, ennek súlya Románia külkereskedelmében az 1970. évi 50 százalékról 1980-ban 34 százalékra csökkent.

Egy másik lényeges kérdés, amely figyelmünk középpontjában áll, a fűtőanyagnak, az energiának és a nyersanyagoknak a kölcsönös együttműködés keretében való nagyobb mértékű biztosítása — ezt az elsődleges célkitűzést a komplex program és a hosszú távú együttműködés rendkívüli programja határozta meg. E kérdés felvetésében abból a megállapításból indulunk ki, hogy a komplex program teljesítésének első évtizedében Románia fűtőanyag-, nyersanyag-, ásvány- és fémimportszükségletének kölcsönös együttműködési alapon való fedezési foka az 1970. évi 47 százalékról 21 százalékra csökkent 1980-ban. Következésképpen most a szükséges fűtőanyag, nyersanyag és fém legnagyobb részét harmadik országokból importáljuk, konvertibilis valutában való fizetéssel.

Ez természetesen korlátozza Románia KGST-n belüli együttműködése egészének méreteit.

Ebből, az elmúlt évtizedben kialakult helyzetből kiindulva a pártvezetőség, Nicolae Ceausescu elvtárs, a Román Kommunista Párt főtitkára hangsúlyozta a többi KGST-tagország pártvezetőségeivel, főtitkáraival, illetve első titkáraival lezajlott találkozóin, hogy az 1981—1985-ös tervek egyeztetése folyamán közösen fel kell lépni a kooperáció elmélyítéséért az anyagi termelés különböző területein, és az áruszállítás tetemes növeléséért oly módon, hogy növekedjék az országok fűtőanyag-, energia-, gép-, felszerelés-, más ipari termék és mezőgazdasági élelmicikk-szükségletének kielégítési foka . . .

A fűtőanyagok és a nyersanyagok terén való együttműködés bővítésével kapcsolatban Románia, importja nö-

velése érdekében, kész arra — amint azt már más alkalmakkor is kijelentette —, hogy hozzájáruljon a tagországokban lévő természeti erőforrások értékesítésére irányuló célkitűzések megvalósításához, hogy lehetőségei arányában részt vegyen a tervezési, geológiai, feltárási, fúrási munkákban, berendezések és anyagok leszállításában, a munkaerő-ellátásban és így tovább.

Együttműködésünk erősítése szempontjából nagy jelentőségű a kooperáció és a szakosítás elmélyítése a gépiparban, a gépipari termékek cseréjének további növelése, főként a csúcságazatokban és alágazatokban, ahol importra szorulunk konvertibilis valutában.

Az 1981—1985-ös időszakra szóló tervek egybehangolása során, figyelembe véve az előző ülésszakok határozatait, ki kellett volna jelölni a konkrét együttműködési akciókat a mezőgazdasági termelés és a mezőgazdasági élelmicikkek exportja növelésének gazdasági ösztönzésére. Mindeddig azonban nem jöttek létre kétvagy sokoldalú megállapodások ebben a kérdésben. A Román Kommunista Párt és országunk kormánya, egyetértve az élelmezés terén való együttműködés bővítésére vonatkozó javaslatokkal, egyszersmind szükségesnek tartja — a komplex program és az előző határozatok elvi előirányzatai alapján —, hogy megállapodás jöjjön létre olyan intézkedések tekintetében, melyek biztosítják az érdekelt országok részvételét a mezőgazdasági élelmicikkek termelésének fejlesztésére irányuló erőfeszítésekben, különösképpen az árak és más olyan gazdasági eszközök kijelölése útján, melyek elősegítik a mezőgazdasági beruházások fokozását és a tevékenység hatékonyságának növekedését ebben a gazdasági alapágban." [17]

Források

1 Közlemények Romania Szocialista Köztársaság egységes országos gazdasági-társadalmi fejlesztési tervének teljesítéséről az 1976—1980-as időszakban. Előre, 1981. január 30.

2 Törvény Románia 1981—1985-ös egységes országos gazdasági-társadalmi fejlesztési tervének elfogadásáról. Előre, 1981. július 3.

3 Törvény Románia Szocialista Köztársaság 1982. évi egységes országos gazdasági-társadalmi fejlesztési tervének elfogadásáról. Előre, 1981. december 1.

4 Törvény Románia Szocialista Köztársaság 1981-es egységes országos gazdasági-társadalmi fejlesztési tervének elfogadásáról. Előre, 1980. október 18.

5 Ismertetés a Románia 1982. évi egységes országos gazdasági-társadalmi fejlesztési tervének elfogadására vonatkozó törvénytervezetről. Előre, 1981. november 29.

6 N. Ceausescu beszéde az RKP Központi Bizottsága és a Legfelsőbb Gazdasági és Társadalmi Fejlesztési Tanács együttes plenáris ülésén. Előre, 1981. november 27.

7 Kiveteles jelentőségű intézkedések a mezőgazdasági termelés fokozására, a lakosságnak mezőgazdasági és élelmiszeripari cikkekkel való ésszerű, ütemes ellátására. Előre, 1981. október 20.

8 Törvényerejű rendelet a területi önigazgatás és önellátás erősítésére, valamint a lakosság kenyérrel, liszttel és málhaliszttel való jó körülmények közötti ellátásának biztosítására vonatkozó intézkedésekről. Előre, 1981. október 20.

9 Élelmesnek áll a vásár? Előre, 1981. október 18.

10 Az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottságának ülése. Előre, 1981. december 17.

11 Program a lakosság ellátásáról mezőgazdasági élelmiszerekkel és ipari fogyasztási cikkekkel 1981. IV. negyedében és 1982. I. felében. Előre, 1981. december 2.

12 Alapvető orientációnk: a nyersanyag- és energetikai bázis további erőteljes fejlesztése. Előre, 1981. december 12.

13 *L. Guz:* Surowcowe dylematy Rumunii. Rynki Zagraniczne. 1981. október 8.

14 Interjú N. Ceausescuval. Előre, 1981. október 27.

15 Nicolae Ceausescu előadói beszéde. Előre, 1981. november 27.

16 Financial Times, 1981. szeptember 21.

17 A Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa ülésszakának XXXV. ülése. Előre, 1981 július 8.

(Összeállította: Böröczfy Ferenc)

LE MONDE diplomatique

PHILIPPE DEVILLERS

Mi a megoldás a kambodzsai változásokra?

Rövidesen három éve lesz, hogy a vietnamiak és khmer szövetségeseik Kambodzsa belsejében az erdőkbe kergették Pol Potot, és Phnom-Penh-ben „Népköztársaságot" kiáltottak ki, amelyet a Nyugat rendszerint csak „Heng Samrin rezsim"-nek nevez. Ugyancsak három éve, hogy ezt a mintegy harminc, többségben szocialista ország által elismert rezsimet „elfogadhatatlannak" ítélte közel száz más ország, amelyek valami más, eltérővel akarják felváltani. Melyek hát egy ilyen változás kilátásai?

A vietnamiak kambodzsai beavatkozása, amelyet Kína, az Egyesült Államok, Japán és az ENSZ tagállamainak többsége akkoriban agressziónak minősített, még mindig nem találhat enyhítő körülményeket ellenfelei szemében. A két ország együttműködéséről szóló, igen határozott khmer—vietnami biztonsági egyezmény 1979. februári aláírásának ellenére, az Egyesült Nemzetek általános közgyűlése három alkalommal (1979. november; 1980. október; 1981. október) ítélte el Vietnam akcióját, követelte a külföldi csapatok kivonását Kambodzsából, és sürgette a „kambodzsai probléma politikai rendezését". Ez idő alatt az ENSZ a „Demokratikus Kambodzsa" kormányát (vagyis a Pol Pot-kormányt) ismerte el egyedul „törvényesnek", így az megőrizhette helyét a szervezetben. A Szovjetuniótól támogatott Vietnam, a maga részéről kijelentvén, hogy a kambodzsai helyzet „megfordithatatlan", a „kínai fenyegetésre" hivatkozik, és targyalásokat javasol a minden fél számára elfogadható regionális rendezésre. Több mint harminc hónapja folyik ez a „süketek párbeszéde".

Elérni a kivonulást

Vietnam ellenségeinek, akik meg akarják buktatni Heng Samrin rendszerét, a leglényegesebb, hogy mielőbb elérjék a vietnami kivonulást Kambodzsából, mivel szerintük „Hanoi bábjai" képtelenek lennének akár egy hétig is tartani magukat a megszállók támogatása nélkül. Tehát a vietnami jelenlét az egyetlen kulcsa minden problémának.

Az 1979. január 7-i kínai kormánynyilatkozatban kinyilvánított pekingi álláspont szerint a Vietnam által el követett agresszió Kambodzsa annexióját célozta, és része a Szovjetunió „expanzionista stratégiai tervének". Ettől a perctől „a kambodzsai kormány és nép agresszió elleni igazságos harcát" támogató Kína cselekvést kívánt minden országtól és minden néptől, hogy véget vessenek „Vietnam agressziójának egy szuverén állam ellen". Megerősítve és alátámasztva a Szihanuk herceg által a „demokratikus Kambodzsa" nevében 1979 januárjában az ENSZ-hez benyujtott panasz-

szal, ez a tétel maradt az alapja a „befejezett tényt" el nem ismerő valamennyi ország érvelésének.

Mégis ebben az időben a világban valóságos megkönnyebbülés volt tapasztalható annak a rendszernek a bukása nyomán, amelyről Carter elnök 1978-ban azt mondta, hogy „a történelem folyamán az emberi jogok legnagyobb megsértője", és amely ellen ugyancsak 1978-ban McGovern amerikai szenátor nemzetközi intervenciós erők felállítását javasolta. Lehet, hogy a vietnamiak tévedtek abban, hogy ilyen erőszakosan cselekedtek, de elvégezték azt a tennivalót, amelynek terhét senki más nem akarta magára vállalni. Ebben az új kontextusban a kambodzsai probléma megoldása kétségkívül gyorsan megtárgyalható és elérhető lett volna. De Peking kitartott a Vörös Khmerek törvényességének elismerése mellett, a Nyugat pedig „kijátszotta a kínai kártyát", amely minden más megoldást kizárt.

Hogyan lehetne elvitatni Vietnamtól Kambodzsa ellenőrzését, szilárd jogi alap hiján? Thaiföld mindenáron meg akar őrizni egy ütköző államot maga és Vietnam között. A vietnamiak nem tudták egyetlen nekirugaszkodással elérni teljes hosszúságában a thaiföldi határt, hogy egy csapásra megsemmisítsék a Vörös Khmer erőket. Pol Pot viszont, aki körülbelül 50 000 fegyveressel és 500 000 civillel a határ menti dzsungelekbe menekült, nem tudta megerősíteni állásait, és igen nehezen állta a vietnami támadásokat. 1979 októberében, megfelelő élelmezés hiján, Thaiföldre kellett küldenie csaknem minden polgári menekültet, sőt, kimerült katonáinak egy részét is. A Vörös Khmerek jelentették az egyetlen khmer fegyveres erőt, amely még képes a vietnamiakkal harcot folytatni. Nyilván ez a tény volt az oka a későbbi eseményeknek.

Bangkok számára a probléma, röviden, így jelentkezett: Kambodzsában harc folyik, és a törvényes kormány (Pol Pot) még egy teljes zónát a kezében tart, ugyanakkor a betolakodó és kambodzsai bábjai nagyjából, szintén ellenőrzik az ország egy másik területét. Bangkok „1972-es laoszi mintájú" rendezést kért, ami fegyverszünetet, a külföldi csapatok kivonását és egy koalíciós kormány megalakítását célzó tárgyalásokat jelentene; ez a kormány proklamálná az ország semlegességét, amelyet a nagyhatalmak szavatolnának. Ez, akárcsak Laoszban, két közigazgatást, két hadsereget, két ellenőrzési zónát feltételezne, és így Thaiföld Kambodzsában megtalálná azt, amit Laoszban elvesztett: saját kis ütköző államát, amelyet élelmezhetne, amelyre befolyással lehetne és amely védelmi övezetül szolgálna. Ez a tézis kapóra jött Pekingnek is, amelynek sürgős szüksége volt Thaiföldre, hogy megmentse a fenyegető összeomlástól a pol-potista hadsereg maradványait.

Az emberbaráti segítség-akció ugyancsak bele illett ebbe a tervbe. Amikor az Egyesült Nemzetek 1979 októberében tervet fogadott el az éhségtől fenyegetett Kambodzsának nyújtandó gyorssegélyről, a közgyűlés kikötötte, hogy ez a segítség a háború áldozatainak jusson, „mindkét oldalon". Márpedig a Phnom-Penh-i oldalon 5 millió körül voltak ilyenek, a határon (ahol a menekültek többsége Pol Pot zónájából való) 6—700 ezer körül. A segély összegét ugyanakkor nagyjából fele-fele arányban fogják szétosztani, és amit Thaiföld küld, sokkal hamarabb megérkezik. Mivel az első civil táborok fölötti ellenőrzést a Vörös Khmerek biztosították maguknak, ez az emberbaráti segítség, gyorsan és ügyesen felhasználva, lehetővé teszi majd Pol Pot erőinek előbb a túlélést, aztán 25—30 ezer fős katonai állományukkal az újjászerveződést. Nemzetközi megfigyelők véleménye szerint egyedül a Vörös Khmerek lennének képesek arra, hogy drágán megfizettessék Vietnammal Kambodzsa elfoglalását.

Az antikommunisták színre lépnek

A széles körben ismertté vált gaztettei miatt a Vörös Khmer-rendszer többé-kevésbé elfogadhatatlanná vált mindazok számára, akik nem tartoznak Kína vonzáskörébe. Ha esetleg jogi okokból nem lehetne mást ültetni a Pol Pot-rendszer helyére az ENSZ-ben, számos ország lehetetlennek ítélné, hogy továbbra is e rezsim mellett szavazzon, hacsak az nem lát hozzá sürgősen valamilyen politikai

rendezéshez. Ezen országok többsége tisztában volt azzal, hogy a khmerek egyszerre voltak kommunista- és vietnam-ellenesek, mégis a Vörös Khmerekkel szemben inkább a vietnamiakat részesítették előnyben, ha nem is tekintették őket egészen felszabadítóknak.

A külföldre menekült khmer „burzsoázia", amely Thaiföldön át kísérli meg ezután mindazon erők egyesítését, amelyek nem képesek alkalmazkodni egy szocialista és ugyanakkor vietnami uralomhoz, elkerülhetetlennek látta, hogy a változás nem-kommunista megoldását kínálja a gyűlölt Vörös Khmerek és az utált és ugyancsak kommunista vietnamiak és Heng Samrin helyett. Így történt, hogy 1979 tavaszán Szihanuk herceg Párizsba visszavonult volt miniszterelnöke, Son Sann elhatározta egy Vietnam elleni mozgalom létrehozását, és szövetségeseket kezdett keresni mind Franciaországban, mind a Nyugat más országaiban. Ugyanekkor Bangkok, amelyet nemigen érdekelt Son Sann, szívesebben fordult egy időben a Vörös Khmerek, és a CIA régi szövetségesei, a Serei Khmerek felé, akik még mindig a határon tevékenykedtek.

Amíg Son Sann 1979. november 9-én felállította a Khmer Nép Felszabadításának Nemzeti Frontját, Szihanuk herceg újra aktivizálódott. 1979 januárjában, New York-i tartózkodása idején kinyilvánította bizalmatlanságát a Vörös Khmerekkel szemben, akikkel gyakorlatilag minden kapcsolatot megszakított, elítélvén kegyetlenkedéseiket és vezetési elveiket, amelyek az országot az összeomláshoz vezették. New York után előbb Pekinget, majd Phenjant kereste fel, ahol Kim Ir Szen látta bőkezűen vendégül, anélkül, hogy politikailag befolyásolta volna. Nem sokkal ezután javasolta minden olyan khmer tömörülésének megszervezését, aki fel akarja szabadítani az országot a vietnami uralom alól, de ugyanakkor kategorikusan elveti a Vörös Khmerek bármiféle visszatérését. Vietnamot visszavonulásra kényszerítendő „khmer nacionalista konföderáció" létrehozását ajánlotta és elérte, hogy 1979 őszén, néhány hét alatt a különféle khmer társaságok rendkívüli fejlődésnek indultak Európában, Amerikában, Ausztráliában stb. Szihanuk herceg 1979. november végén Franciaországba érkezett, hogy felvegye a kapcsolatot híveivel. De nagyon gyorsan csalódnia kellett. Mindenekelőtt Giscard d'Estaing, noha biztosította Franciaország együttérzéséről a khmer népet ért csapások miatt, nyomatékosan felkérte, hogy ne használja Franciaországot egy Vietnam elleni fegyveres akció bázisául, mivel Párizs, fenntartásai ellenére sem kívánja elmérgesíteni kapcsolatait Vietnammal. Másutt sem kínálkoztak sokkal jobb kilátások fegyveres erő létrehozására.

A maga részéről a herceg úgy ítélte meg a helyzetet, hogy a már túl sokat szenvedett Kambodzsa számára egy Vietnammal szembeni tényleges konfrontáció öngyilkosság lenne. Szerinte elfogadható kompromisszum megkötésére kell kényszeríteni Vietnamot részint katonai eszközökkel, természetesen (de ennek monopóliumát nem kellene a Vörös Khmereknek átengedni), de legfőképpen a nemzetközi közvélemény maga mellé állításával. Rá kell bírni Vietnamot Kambodzsa kiürítésére, megadva az országnak a jogosan elvárható biztonságot: tényleges semlegességet, kiegyensúlyozott és békés politikai rendszert, nemzetközi biztosítékokat stb. Ehhez az kellene, hogy Vietnam vele, Szihanukkal tárgyaljon és ne a „Heng Samrin-féle quislingeket" támogassa.

Egy ilyen megoldás túl „enyhe" az európai és amerikai khmereknek, akik össze akarnak akaszkodni Vietnammal, és arra akarják kényszeríteni, hogy feltétel és ellenszolgáltatás nélkül hajtsa végre Kambodzsa kiürítését. Miután Washingtonban éppúgy, mint Párizsban, azt tanácsolták Szihanuknak, hogy inkább emberbaráti, mint politikai feladatoknak szentelje magát, semmiféle anyagi segítséget nem kapott (mert lényegében visszautasította azt a szerepet, amelyet neki szántak). Szihanuk herceg mélyen kiábrándulva visszatért Pekingbe és Phenjanba (1980 áprilisában), és kijelentette, hogy „véglegesen" visszavonul a politikától, de szeretné, ha a vietnami megszállás alól felszabadított Kambodzsában halhatna meg.

Miután Son Sann túl jelentéktelen és túl kevéssé ismert ahhoz, hogy komolyan vehessék, továbbra is csak Pol

Pot maradt, mint Vietnam-ellenes tényező. Ő azonban mindenki számára nagyon kényelmetlen személyiség. Peking azt mindenesetre elérte (1979 decemberében), hogy lemondjon a „Demokratikus Kambodzsa" kormányfői tisztjéről Khieu Samphan javára, de Pol Pot megtartotta a hadsereg irányítását és a kommunista párt főtitkári tisztét. Egy ilyen változás csak a legnaivabbakat képes felrevezetni. Így aztan olyan hatalmak vonták vissza a „Demokratikus Kambodzsa" elismerését, mint Nagy-Britannia (1980 márciusában), majd Ausztrália. A Délkelet-ázsiai Nemzetek Társasága (ASEAN) felismerte, hogy nehéz lenne olyan nyomást gyakorolni Vietnamra, amely legalább a politikai kompromisszumot (a csapatok kivonása, szabad választások nemzetközi ellenőrzés alatt) kikényszeríthetné, és kérdésessé vált az is, hogy hosszú ideig tartható-e még Pol Pot az ENSZ-ben. Ez egyelőre sikerült, mégpedig erős többséggel (1980. és 1981. szeptember). Ezúttal úgy vélték végre megoldást találtak: mivel az egyedüli törvényes állam a „Demokratikus Kambodzsa", de az ASEAN semmi áron nem akarja a hatalomba visszaültetni Khieu Samphant és Pol Potot, ennek az államnak egy teljesen új irányban kellene tájékozódnia, és ezúttal olyan irányban, amely a nemzetközi közösség többségének egyetértését képes megnyerni.

Szihanuk herceg, jóllehet kijelentette hogy visszavonul a politikától, és csupán egyetlen kis mozgalom, a Mulinaka kívánta őt nyíltan visszahívni, a maga módján kommentálta a fejleményeket. Elítélte az ENSZ 1980. október 22-i határozatát: szerinte alapvetően erkölcstelen a Vörös Khmereket, ezeket a „bünözőket", mint törvényes kormányt figyelembe venni, egy kizárólag az ENSZ-beli „üres szék" kecsegtetne helyes megoldással. Másrészt értelmetlenségnek ítélte Kambodzsa kiürítését követelni Vietnamtól, ha nem biztosítják a khmer nép védelmét. Egy nemzetközi katonai erő letrehozását kerte tehát, amely felváltaná a vietnamiakat, és lehetővé tenné, hogy a választások megfelelő körülmények között folyjanak le. Ám a herceg nem nyerte el Bangkok rokonszenvét, ahol más tervet szőttek, amelyben azonban alábecsülték a kínai ambíciókat. Amikor 1980 októberének végén Prem tábornok, a thaiföldi miniszterelnök Pekingbe ment, és megpróbálta meggyőzni a kínaiakat, hagyják, hogy Son Sann váltsa fel Khieu Samphant a „Demokratikus Kambodzsa" élén, finoman fogalmazott elutasításba ütközött: Peking nem akarja gyengíteni a „Demokratikus Kambodzsa" Vörös Khmer irányításának törvényességét, ha hajlandó is helyet adni a „nacionalistáknak". Nyíltan megerősítették: Kína nem szeretné, hogy a valódi hatalom kicsússzon Pol Pot csoportjának kezéből, és hogy a többiek másként is szóba jöhessenek, mint statiszták. 1981 januárjában, amikor a kínai miniszterelnök, Csao Ce Jang egy Vietnam-ellenes khmer „egységfront" gyors létrehozásáról nyilatkozott, enyhítve ezzel az imént ismertetett álláspontot, már késő volt. Olyan kellemetlen helyzet jött létre, amely a jövőben csak rosszabbodhat.

Egy lehetetlen koalíció nyomában

1981 januárjában Khieu Samphan kifejezte azt az óhaját, hogy Szihanuk herceg vállalja magára e Vietnam-ellenes egységfront elnökségét. Amikor ez utóbbi látta, hogy Son Sann (akit ő nemigen szeret) kezdi élvezni az ASEAN és a nyugatiak pártfogását, tudatta (1981. február 8.), hogy ha felkérnék, elvállalná az egységfront vezetését, de csak bizonyos feltételekkel. Ezügyben megbeszélésre hívta meg Khieu Samphant és Son Sannt Phenjanba. Son Sann a meghívást elutasította, mivel úgy vélte, hogy a hercegnek kellene csatlakoznia őhozzá és nem fordítva, még inkább rosszallotta azt, hogy a herceg egy új frontot hozzon létre, a FUNCIPEC-et. Tehát egyedül Khieu Samphan ment Phenjanba, vele közölte március 10-én a feltételeit Szihanuk herceg. Khieu Samphan szinte valamennyit el is fogadta, ám elvetette a legfontosabbat; a Vörös Khmer csoportok lefegyverzését a vietnami visszavonulás után. Szihanuk herceg kijelentette, hogy a párbeszéd folytatódik, de a helyzet még nem érett a megoldásra és időre van szük-

sége, hogy bebizonyítsa a Vörös Khmerek rosszhiszeműségét.

Ezalatt az ASEAN hozzálátott egy „Demokratikus Kambodzsa" koalíciós kormány gyors létrehozásához; ennek élén Son Sann állna és összefogná valamennyi, Vietnammal szemben álló erőt. Elterjedt a hír, hogy Khieu Samphan hajlandó ehhez csatlakozni. Az ASEAN célja az volt, hogy ezt a kormányt talpra állítsák még az ENSZ 35/6. számú határozatában követelt nemzetközi Kambodzsa-konferencia megnyitása előtt — ennek 1981 júliusában, New Yorkban kellett megkezdődnie.

Azonban e terv „mérnökei" nemcsak a Pol Potot szorításban tartani kívánó kínai szándékot becsülték alá, hanem a khmer jobboldal viszolygását is a Vörös Khmerekkel kötendő szövetségtől. Szihanuk herceg és Son Sann elvből szemben álltak a Vörös Khmerekkel létrehozandó minden politikai együttműködéssel. Legfeljebb valamiféle meg nem határozott összehangolást tudnak elképzelni a vietnamiak elleni hadműveletekben. Ez azzal az irtózással magyarázható, amelyet a „vörösök" kiváltanak abból a középosztályból, illetve „burzsoáziából", amely legfőbb áldozata volt Pol Potnak, és amelynek nagyobb része ma hajlik arra, hogy Son Sannhoz csatlakozzék, még ha azelőtt Lon Nol, vagy Sirik Matak oldalán állt is. Ugyanez az irtózás mozgatja a szihanukistákat, alig különböző, bár olykor összetettebb okokból. A jobboldal két vezetője tudja, hogy híveik nem bocsátanának meg nekik semmiféle együttműködést a Vörös Khmerekkel, és hogy az országon belül, ahol mélyen él a khmer-uralom kiváltotta trauma és a félelem, még inkább elszánt tiltakozásra számíthatnának. Ezért, ha Peking (amely fegyvereket és pénzt juttat nekik) sürgeti is a megegyezést Khieu Samphannal, Szihanuk és Son Sann inkább kitérnek ez elől, vagy drákói szigorúságú feltételeket szabnak.

Szihanuk herceg egyébként lassanlassan elállt feltételei zömétől, egyrészt azért, hogy békülékenynek tűnjék a kínaiak szemében (és hogy fegyvert szerezzen tőlük hívei számára), de azért is, mert Son Sann-nak sokkal keményebb követelései vannak: magának akarja a kormány vezetését és valamennyi kulcstárcát a koalíciós kormányban, követeli a Vörös Khmerek főbb vezetőinek száműzését Kínába, modern fegyverzetet igényel egy körülbelül akkora katonai állomány számára, mint amekkora fölött Pol Pot rendelkezik stb.

A New York-i Kambodzsa-konferencia, amelyet végül is megtartottak 1981 júliusában az ismert körülmények között, egy fordulatot és egyszersmind egy mély szakadást tart fel. Az ASEAN gondosan előkészítette a tanácskozást, amelyet a Vietnammal való párbeszéd és tárgyalás platformjává kívánt tenni, a vietnami kivonulás és főleg annak olyan feltételei tekintetében, amelyek lehetetlenné vagy nagyon nehézzé tennék a hatalomba való visszatérést a Vörös Khmerek számára, akiknek letéve a fegyvert, át kellene adniuk „hatalmukat" egy ideiglenes kormánynak, amely a szabad választásokig intézné az ügyeket. Kína azonban mindezt félresöpörte, és a Vörös Khmerek „teljes legitimitásának" formális és abszolút elismerését erőltette, amit összeegyeztethetetlennek ítélt a fegyverletétellel. Arra hivatkozott, hogy gyakorlatilag kizárólag a Vörös Khmerek harcolnak, tehát nekik kell visszajuttatni kormányukat Phnom-Penhbe. Kína csupán egyetlen biztosítékot ajánlott, éspedig azt, hogy nem fog akadályt gördíteni a khmerek önrendelkezése elé. Ami Khieu Samphant illeti, ő kijelentette, hogy lemond a kommunizmusról, amelynek helyét a „Demokratikus Kambodzsában" szabad vállalkozás veszi át, és az ország esetleg csatlakozna az ASEAN-hoz is.

Így, ahogy mondani szokás, két dudás van egy csárdában: az ASEAN és Kína ugyanabba a kormányba, a „Demokratikus Kambodzsa" kormányába óhajtja bevonni a három „trónkövetelőt". Szihanuk herceg, amikor meghívták Szingapurba, belement, hogy eljátssza a békítő szerepét. De ő is és Son Sann is határozottan érezték, hogy erős kínai és thai nyomás hatására voltak csak hajlandók találkozni Khieu Samphannal, hogy tárgyaljanak vele arról a koalíciós kormányról, amelyet az ENSZ következő ülésszakán akartak bemutatni. Az 1981. szeptember 4-i hármas konfe-

rencia nem nagyon vitt közelebb a probléma megoldásához. Már az „egységfront", illetve a „koalíció" koncepciója is eleve úgy került szóba, hogy Son Sann visszautasította, hogy Szihanuk herceget, mint egy „harmadik tényező" képviselőjét ismerje el, és, hogy a FUNCIPEC-et egyenlő súlyúnak tartsa a Khmer KP-val („Demokratikus Kambodzsa") vagy az FNLPK-val. Son Sann úgy értékeli, hogy frontja a „kambodzsai nép egyedüli képviselője"! A három vezető így az egyesülési nyilatkozat alá csak a saját nevét írta, nem említve szervezetet vagy mozgalmat (ahogy azt az ASEAN kérte). Semmi másban nem értettek egyet, csak abban, hogy „kifejezésre juttatták óhajukat egy koalíciós kormány alakítására".

Ez volt a legkevesebb, amire az ASEAN-nak és Pekingnek szüksége volt, hogy elérje az ENSZ-ben a Vörös Khmerek helyének fenntartását, és hogy alapot adjon a tárgyalásokhoz, amelyeket a New York-i konferencia által létrehozott *ad hoc* bizottságnak meg kellett kezdenie. Az ügyön egyedül Khieu Samphan (és Kína) nyert, mivel Son Sann és Szihanuk herceg (a jobboldal, a nyugatos polgárság és a semlegesek képviselői) hajlandók koalíciós kormányt alakítani vele, az egyedüli „törvényes" kormánnyal, amely az erő helyzetében van, de amelynek elfogadhatóbb „arculatra" van szüksége.

A szingapuri nyilatkozat három aláírójának képviselőiből alkotott bizottság igyekezett hát megalakítani a koalíciós kormányt, ahol Szihanuk herceg semmilyen effektív felelősséget nem akart elvállalni, csupán névlegesen „elnökölni", „tanácsot adni", és fegyvereket szerezni híveinek. A terv kapcsán felmerült nehézségek kiküszöbölésére Szingapur nemrég egy „rugalmas koalíciós" formulát javasolt, ahol a háromtényezős kormány célkitűzéseit a vietnami megszállás elleni harc határozná meg, miközben kivárnák egy, az ENSZ ellenőrzése alatt szervezett szabad választás eredményeként létrejövő kormány megalakulását.

Így tehát a függöny felszállt, és a látóhatár, illetve minden lehetséges válaszút, teljesen világossá lett Kambodzsa számára. A Vörös Khmerekő 30 000 harcos, a nemzetközi jogi elismerés és Kína támogatása. Az ASEAN, az EGK és talán az Egyesült Államok, valamint nehány el nem kötelezett ország, akárcsak Kína, Kambodzsa elhagyására akarják kényszeríteni Hanoit, de csupán azért, hogy oda egy nyugatbarát polgári kormányt telepítsenek. Egy ilyen kormánynak nyújtott nagyvonalú gazdasági segítség lehetőséget teremtene, hogy megnyerje az elszegényedett tömegeket, míg Vietnamnak a „semlegesség" néhány biztosítékát adhatná. Ezt a kormányt Son Sann és Szihanuk herceg, mint államfő alakíthatná, ha sikerülne megegyezésre jutniuk.

Azonban az ASEAN-nak ez a terve csak akkor kaphat bizalmat, ha Khieu Samphan hajlandó jelentős helyet adni Son Sann-nak a „Demokratikus Kambodzsában", amelynek diplomáciai helyzetét — ez a legfőbb aduja — mindenáron meg kell óvnia. Erről folynak jelenleg a sok nehézséggel küszködő tárgyalások Bangkokban. Márpedig Son Sann és Szihanuk tudják, nem köthetnek valóban szövetséget a Vörös Khmerekkel úgy, hogy el ne játsszák minden jövőbeli esélyüket. Még ha elvi egyezségre is jutnának a tárcák elosztását illetően, az erőszakszervezetek mindenképpen kizárólag a Vörös Khmerek (Pol Pot, Ta Mok stb.) ellenőrzése alatt maradnának. Mindaddig, amíg Bangkok engedélyezi, hogy területét a Vörös Khmerek menedékként használják, és a „kínai kártyával" játszik, sem az ASEAN-nak, sem a Nyugatnak nem lesznek katonai, vagy politikai eszközei, hogy Son Sannt (vagy Szihanuk herceget) Phnom-Penhben hatalomra segítsék a vietnamiak kivonulása esetén. Az ENSZ „kéksisakosainak" bevetése már elvben is teljesen kivihetetlen a Szovjetunió biztonsági tanácsbeli biztosra vehető vétója, a költségek és a kaland kockázata miatt, de számolni kell Vietnam... és minden bizonnyal a Vörös Khmerek és Kína ellenkezésével is.

Az idő Phnom-Penhnek dolgozik

Folytatván a „konfrontációt", az ASEAN és Kína tulajdonképpen nem tesz mást, mint lovat ad Phnom-Penh és Hanoi alá, hogy azok visszautasít-

sák a vietnami csapatok legcsekélyebb mértékű kivonását is, hiszen ez a Vörös Khmerek hatalomba való visszatérésének kockázatával vagy a khmerek közötti polgárháború újrakezdődésével járna. Ilyen körülmények között a „Népköztársaság" — Heng Samrin rendszere — előtt nincs más út, mint az ellenállásé, a konszolidációé, szovjet, indiai, vietnami stb. segítséggel. Persze ez nagy gazdasági nehézségek árán mehet csupán végbe, de olyan káderekkel, akik minden szinten, ahová megválasztották vagy kinevezték őket, a status quo jövőbeni megtartásában érdekeltek, legalábbis addig, amíg elfogadható kompromisszum nem jön létre a gazdag országokkal, vagy a khmer polgárság ama kis részével, amely hajlandó lenne részt venni a feldúlt ország újjáépítésében. Ha igaz is, hogy Son Sann-nak és Szihanuk hercegnek akadnak helyi „szövetségesei", és egyesek nosztalgikus szimpátiája fűződik személyükhöz, az újra meglelt ingatag stabilitás rovására senki nem lesz hajlandó támogatni visszatérésüket, különösen ha annak hátterében ott áll Pol Pot.

A következő hónapokban Kínának, az Egyesült Államoknak és Thaiföldnek döntenie kell: folytathatják-e ilyen, ellentétekkel terhes feltételek között a „Demokratikus Kambodzsa" támogatását, különösképpen mert egyre inkább úgy tűnik, hogy a Vörös Khmerek Délkelet-Ázsia legaktívabban működő kínabarát kommunista pártja —, és bizonyos mértékig a többi hasonló szervezet példaképe.

Kambodzsa trónjáért a XVII-től a XIX. századig gyakran folytak hosszú és véres versengések a trónkövetelők között, akiknek egyikét mindig Sziám (a mai Thaiföld), másikát Vietnam támogatta. Megismétlődnék ugyanaz a szomorú história? Az érdekcsoportok is megváltoztatták a nevüket és egy kissé a jellegüket, de a terület erőviszonyai már összehasonlíthatatlanok a múltbeliekkel.

(A francia folyóirat 1981. decemberi számából)

РАБОЧИЙ КЛАСС И СОВРЕМЕННЫЙ МИР

V. MAZIRIN

A munkásosztály fejlődése a Vietnami Szocialista Köztársaságban

A vietnami munkásosztály fejlődésében az utóbbi évtizedben és különösen a 70-es évek második felében új jelenségek és vonások figyelhetők meg. Mélyreható mennyiségi és minőségi változások mentek és mennek végbe a vietnami proletariátus és a hozzá közelálló rétegek szociális származás, nem, életkor, gazdasági szektor és műveltségi szint szerinti összetételében. E változások elemzése önmagában is fontos, mivel eddig ilyenre nem került sor, de azért is, mert ezeknek szerteágazó következményeik vannak a politikai érettség, öntudat és az életmód terén.

A változások alapvetően azokra az eseményekre vezethetők vissza, amelyek az ország fejlődését egészében is meghatározták, köztük elsősorban a hosszú ideig tartó pusztító háborúra és arra a körülményre, hogy Vietnam területén húsz éven keresztül két különböző társadalmi-gazdasági rendszerű állam létezett. A nemzeti felszabadításért és a függetlenségért folytatott harc győzelmes befejezése, a déli imperialistabarát rendszer felszámolása és az egységes állam megszületése minőségileg új feladatok elé állította a vietnami dolgozókat.

A második ötéves terv (1976—1980) során számos üzemben felújították a termelést, és új ipari objektumokat lé-

tesítettek, aminek következtében a népgazdaság különböző ágazataiban megnőtt a foglalkoztatottság, és mintegy 30%-kal emelkedett az állami szektorban dolgozó munkások és alkalmazottak létszáma.

A szakmunkások, technikusok és középfokú képzettséggel rendelkező szakemberek 60—70%-a egyszerű munkásként dolgozik. Ez a réteg, amelyhez több mint 1,5 millió ember tartozik, a növekedést tekintve elmarad mind a felsőfokú végzettséggel rendelkező dolgozók csoportjától, (amely a leggyorsabban növekedő csoport volt), mind a szakképzetlen dolgozókétól, és ez utóbbinál abszolút számban is kisebb. Különösen súlyos a szakemberhiány a déli országrészben, ahol a munkások többsége félig képzett vagy képzetlen volt, és a közép- és felsőfokú szakképzettséggel rendelkező személyek száma is sokkal kisebb volt, mint a VDK-ban.

A szakképzett munkaerő iránti igényt, mint ismeretes, a nagyipar és más korszerű ágazatok fejlődése teremti meg, ezt azonban az említett időszakban számos tényező hátráltatta, így a szakképzetlen fizikai munka alkalmazása gyors ütemben nőtt. A második ötéves terv folyamán a tervek szerint 200 ezer felsőfokú, 300 ezer középfokú szakképzettséggel rendelkező szakembert, 1,2 millió szakmunkást és technikust kellett volna kiképezni, és 620 ezer munkást kellett volna továbbképezni, ami a szakképzett munkaerő számának megkétszerezését jelentette volna.

A terv megvalósítását azonban megakadályozta az a tény, hogy a szakemberek egy része elhagyta az országot. Az amerikai sajtó adatai szerint mintegy 160 ezer ember távozott el közvetlenül a felszabadulás előtt és után Dél-Vietnamból, és köztük számos mérnök, gazdasági vezető és egyéb szakember. A pekingi fenyegetések hatására 1978—79-ben mintegy 230 ezer kínai nemzetiségű polgár emigrált, akik a nagyvárosokban és ipari központokban koncentrálódó közigazgatási apparátus és szakképzett munkaerő jelentős részét adták. Délen az ipari bérmunkások egyharmada kínai volt.

A munkások és alkalmazottak számának növekedése a VSZK-ban felülmúlja mind az egész lakosság — egyébként meglehetősen gyors: 1975 és 1979 között évente átlag 2,6%-os — növekedését, mind pedig a munkaképes korba lépők számának emelkedését (4,5%), aminek következtében a munkásosztály részaránya a munkaképes lakosságon belül, bár még mindig alacsony, állandóan növekszik. 1975 és 1979 között például 9,7%-ról 11,1%-ra nőtt.

A munkások és alkalmazottak szakképzettség szerinti megoszlása 1975—79 között, ezer főben és az összes foglalkoztatottak százalékában

	Vietnami Demokratikus Köztársaság	Vietnami Szocialista Köztársaság			
	1975	1975	1977	1979	évi átlagos növekedés %-ban
Összes munkás és alkalmazott	1875 (7,5)*	2576 (5,4)	3207 (6,3)	3323 (6,3)	5,8
Ezen belül: felsőfokú képzettséggel rendelkező	137 (7,3)	137 (5,3)	170 (5,3)	223 (6,7)	12,6
középfokú szakképzettséggel rendelkező szakmunkás	285 (15,2)	325 (12,6)	411 (12,8)	369 (11,1)	2,7
szakképzetlen munkás	618 (34,6)	959 (37,2)	1178 (36,7)	1120 (33,7)	3,4
	804 (42,9)	1155 (44,9)	1448 (45,2)	1611 (48,5)	7,9

* Az a sor a munkások és az alkalmazottak arányát mutatja az egész lakossághoz viszonyítva.
Forrás: Statisztikai évkönyv. Hanoi, 1979.

Az anyagi termelésben foglalkoztatottak száma állandóan emelkedik, ami különösen fontos a déli tartományokban, ahol egészségtelenül nagy volt az improduktív tevékenységet folytatók aránya. 1974-ben a bérmunkások 8,6%-a dolgozott csupán az iparban, az építőiparban és a közlekedésben, de ha a munkanélkülieket leszámítjuk, akkor csak 7,2%. 1979-ig az anyagi termelésben foglalkoztatott munkások és alkalmazottak aránya 7,2%-ról 9,2%-ra nőtt, azaz megközelítette az északi országrész egyesülés előtti mutatóját.

A felszabadulás után a déli országrészben radikálisan átalakították a társadalmi-termelési viszonyokat, és a korábban domináns magánszektort erőteljesen korlátozták. A volt magániparban dolgozó munkások és alkalmazottak 76%-a, 125 ezer ember jelenleg állami és vegyes vállalatoknál dolgozik. A vállalatok száma délen 1975 és 1978 között 1500-ról 650-re csökkent. Az 500 ezer kézművesnek és kisiparosnak, valamint a kisvállalatok 200 ezer tulajdonosának és munkásának kétharmadát sikerült 1979-ig ipari szövetkezetekbe tömöríteni.

Hasonló folyamat megy végbe a többi ágazatban is. Az építőiparban például 150 magáncégből 8 állami és 16 vegyes vállalatot hoztak létre, amelyek az építőmunkások több mint 60%-át foglalkoztatják. Több mint tízezer volt teherautó-, busz-, taxi- stb. tulajdonos, illetve vezető jelenleg állami, vegyes és szövetkezeti tulajdonban levő vállalat alkalmazottjaként dolgozik a déli országrészben. Az állami és szövetkezeti üzlethálózatokban 75 ezer volt magánkereskedő dolgozik. A kereskedők ugyanakkor tömegesen áramlanak az anyagi termelés szférájába. A szolgáltatások szférájában továbbra is a magánvállalkozás az uralkodó forma, mivel ez biztosítja a városlakók jelentős részének mind a foglalkoztatását, mind az ellátását. A családi kisárutermelés azonban továbbra is fennáll, éspedig nemcsak délen, de az északi tartományokban is, mivel a termelőerők fejlettségi szintje nem teszi lehetővé a nem-szocialista szektor felszámolását, és az állam így próbálja mozgósítani a még fel nem használt anyagi, technikai és munkaerő-tartalékokat. A magánkezdeményezések sorkentésére hozott intézkedések a termelés és a piac felélénküléséhez vezettek. A reform során a korábban kellő megalapozottság nélkül létrehozott szövetkezetek és vegyes vállalatok jelentős részét megszüntették, és 1,5—3-szorosára nőtt a magánvállalkozások száma. Problémát okoz, hogy a szakképzett munkaerő egy része az állami szektorból a szövetkezeti és magánszektorba áramlik, ahol a bérek lényegesen magasabbak.

Az iparon belül elsősorban a könnyűiparban dolgozók létszáma növekszik, mindenekelőtt délen, ahol a könnyűipar fejlettebb. A munkaerő 60%-a délen az élelmiszer- és textiliparban koncentrálódott, míg a kohászatban és gépiparban mindössze 8% dolgozott. Délen a B csoporthoz tartozó ágazatokban dolgozik az iparban foglalkoztatottak túlnyomó többsége.

A nehézipar, amely főként az északi tartományokban koncentrálódik, meglehetősen fejletlen, ami főként a kolonializmus következménye. A foglalkoztatottak számát és a termelés volumenét tekintve a gépipar, építőanyagipar és a bányászat áll az élen.

A vállalatok nagyságát tekintve jelentős különbségek vannak a két országrész között. Délen a 60-as évek közepén az iparvállalatok átlagos munkáslétszáma 45 fő volt. A nagyobb vállalatok majdnem mind külföldiek — többek között kínaiak — tulajdonában voltak. Északon a vállalatok többsége — vietnami méretekben — nagyvállalat: az átlagos munkáslétszám 200—300 fő. A technika azonban ezekben is többnyire kezdetleges vagy elavult. Mindenesetre a munkásosztály koncentrációja itt lényegesen nagyobb. 1974-ben az iparvállalatok egyharmadában a munkáslétszám 500 és 2000 fő között mozgott.

Gyors ütemben növekszik az állami szektorban dolgozó mezőgazdasági munkások száma. A déli tartományokban 150 ezer ember dolgozik a növénytermesztésben, míg számuk korábban még a legvirágzóbb időszakban sem érte el a 70 ezret. A 300 állami gazdaságban, amelyből 180 délen található, összesen 220 ezer ember dolgozik. További 60 ezer ember dolgozik az erdő- és halgazdaságokban.

A munkásosztály földrajzi megoszlásának alakulása nem követte az ál-

Az iparvállalatok ágazati megoszlása
(zárójelben a százalékos megoszlás)

	Dél-Vietnam 1968	Észak-Vietnam 1975	VSZK 1976
Az összes iparvállalat száma	1323* (100)	1335 (100)	2021 (100)
Ezen belül:			
kitermelő-, energiaipar	.. (7,1)	49 (6,7)	88 (5,6)
kohászat	...	... (1,5)	12 (2,7)
fémfeldolgozás, gépipar	134 (8,0)	291 (19,2)	389 (13,7)
vegyipar, gyógyszeripar	249	72 (10,4)	188 (9,6)
építőanyagipar	66 (16,3)	269 (6,7)	593 (17,2)
élelmiszeripar	422 (54,1)	236 (26,6)	468 (33,4)
textilipar	272 (14,5)	79 (13,9)	126 (13,7)
fafeldolgozás, papír-, bőr-, gumiipar	148...	202 (9,6)	79 (1,9)
kulturális termékek gyártása (Délen az elektromos cikkek és rádiók is)	32...	... (5,4)	78 (2,2)

* 1973–74 folyamán e vállalatok 50—60%-a megszűnt.

talános fejlődést. A túlnyomó többség továbbra is a nagyvárosokban koncentrálódik. Így délen a munkások több mint fele Ho Si Minh-városban található, Hanoiban és Haiphongban pedig még magasabb a koncentráció. A munkások száma a VDK-ban 1965 és 1974 között háromszorosára nőtt. Mivel a férfiakra elsősorban a fronton volt szükség, a nők és a fiatalok nagy számban álltak munkába ebben az időszakban. 1975 elején a szakmunkások 34%-a, a műszakiak 22%-a, a könnyűipari dolgozók 60%-a volt nő. Az iparban foglalkoztatottak 80%-a volt fiatal. Dél-Vietnamban a 70-es évek első felében ugyancsak sok nő állt munkába. A nők aránya a bérmunkások között elérte a 35%-ot, a serdülőkorúakkal együtt pedig az 50%-ot. Jelenleg a VSZK-ban a női munkaerő az anyagi termelés egészében 42%, az iparban 60%. Az iparban dolgozók 65%-a 15 és 30 év között van. A munkásosztálynak ez a megfiatalodása igen jelentős az egész társadalom szempontjából. A fiatal korosztály képzettebb elődeinél, kevésbé kötődik az idejétmúlt hagyományokhoz és az archaikus elképzelésekhez, közelebb áll a modern élet- és gondolkodásmódhoz.

Az elmúlt időszakban nagy számban áramlottak más rétegekből a munkásosztály soraiba. Északon a legfőbb forrást a dolgozó parasztság jelentette, délen ezzel szemben a kistulajdonosok és a nemzeti burzsoázia. A tőkések és kisvállalkozók a felszabadulás után nagy számban kerültek a munkások soraiba. Számítások szerint 1975—1978 folyamán a burzsoázia egyharmada ment dolgozni állami, vegyes és szövetkezeti tulajdonban levő vállalatokhoz.

Ugyancsak nagy számban lettek munkások délen a nincstelen, hontalanná vagy részlegesen munkaképtelenné vált emberek, akik számára a kiterjedt városi lumpenproletár rétegtől eltérően, nem vált idegenné a munka. Társadalmi és anyagi helyzetüket tekintve nem sokban különböztek tőlük a különböző marginális csoportok — kézművesek, utcai árusok, alkalmi munkások, napszámosok —, akik tulajdonképpen munkanélkülieknek tekinthetők. A dél-vietnami városokban a háború végén már 2 millió menekült élt. A feloszlatott saigoni katonai és közigazgatási apparátus tagjaival együtt a felszabadulás után a részleges és teljes munkanélkülick száma délen elérte a 3,5 millió főt, vagyis a munkaképes lakosság közel 30%-át.

Olyan rétegek kerültek tehát be a munkásság soraiba, akik a neokolonializmus bomlasztó hatása alatt álltak, akik körében a magántulajdonosi szemlélet mellett elterjedt volt a kommunistaellenes beállítottság, a vallási, nacionalista és egyéb előítéletek. E változás igen nagy jelentőségű e csoportok számára, mert meggyorsítja átnevelődésük folyamatát. Ugyanakkor a kommunista párt tisztában van azzal, hogy megszokott környezetükből kiszakítva e rétegek igen nehezen szoknak hozzá az új normákhoz, az új rendhez és fegyelemhez.

Az általános műszaki-gazdasági elmaradottság és a háborús pusztítás következtében Vietnamban egymás mellett léteznek a termelés hagyományos, modern és átmeneti formáihoz tartozó munkáskategóriák. Más országok tapasztalatai ugyanakkor azt mutatják, hogy a proletariátus fejlettségi szintje egyenes arányban van a nagyüzemi termelés elterjedtségével. A Vietnami Kommunista Párt éppen ezért keresi az ország társadalmi-gazdasági átalakításának azokat az útjait és lehetőségeit, amelyek révén egyesíteni lehet a termelés történelmileg kialakult különböző típusait.

1979-ben előzetes számítások szerint a gyáriparban dolgozó munkások mintegy 17%-át, a manufaktúra jellegű vállalatok munkásai 50%-át, a kézműves, kisiparos műhelyekben dolgozó munkások pedig 33%-át alkották az ipari munkásságnak.

Az iparvállalatok és a foglalkoztatottak struktúrája
(a vállalatok száma 1000-ben, zárójelben a foglalkoztatottak száma 1000 főben)

	Dél-Vietnam a 70-es évek elején	Észak-Vietnam 1975-ben	VSZK 1979-ben
Összes iparvállalat	1,323 (80)	1,335 (425)	2,700 (800)
Ezen belül:			
Központi irányítás alatt (főleg nagyvállalatok)	0,157 (15)	0,315 (225)	0,7 (350)
Helyi irányítás alatt (főleg középvállalatok)	1,166 (65)	1,020 (200)	2,0 (450)
Kisipari szövetkezetek	0,622 (193)	2,378 (710)	3,0 (1000-nél több)
Kis magántermelők	20,0 (100)	... (40)	... (450)

A Vietnami Kommunista Párt álláspontja szerint egy egész átmeneti időszakot vesz igénybe, amíg a nagyüzemi termelés uralkodóvá válik, és a kistermelést nemcsak alárendeli érdekeinek, de át is alakítja. E feladat megoldása jelenti a szocializmus anyagi-technikai bázisa megteremtésének egyik legfőbb mutatóját. A kisiparban és a helyi irányítás alatt álló vállalatoknál összesen 2 millió munkás dolgozik, ebből több mint egymillió Északon. A második ötéves terv folyamán ezt a számot 3 millióra akarták növelni. Ha a családtagokat is ideszámítjuk, nyilvánvalóvá válik, hogy a lakosság nagy része a kisüzemi termelésből él, így ez a szektor a belátható jövőben jelentős szerepet fog játszani az ország gazdasági és társadalmi életében.

A kisiparosok egy része a mezőgazdasági szövetkezetekben dolgozik, itt folyik a kisipari termelés volumenének egyharmada. A mezőgazdasági termelőeszközök 90%-át ezek a szövetkezetek állítják elő. Ilyen körülmények között az ország vezetői előtt az a feladat áll, hogy megszüntessék azt a helyzetet, amelyben a nagyipar és a városi központok el vannak szakadva a vidéktől, a kisipartól, a beruházási és a termelési ciklusok kevéssé érintkeznek egymással. Egészében véve a kisipar állítja elő Vietnam teljes ipari termelésének 36%-át. Bár a perspektivikus cél az, hogy e szektor részarányát 30%-ra szorítsák le, abszolút számban a növekedés folytatódni fog. A harmadik ötéves terv egyik célkitűzése az, hogy az ipari termelés a síkvidéki tartományokban érje el az össztermelés 40%-át, a hegyi tartományokban pedig 20%-át, és minden tartományban legalább a munkaerő 20%-a az iparban dolgozzon.

A munkások életmódját nagymértékben meghatározzák a gyáriparban és a mezőgazdaságban, a városban és a falun működő termelőerők között történelmileg kialakult jelentős különbségek. A városi és a falusi lakosság életmódja Vietnamban erősen különböző, és bár a kapcsolat köztük intenzívebbé vált, város és falu továbbra is a maga gazdasági életét éli. A falun dolgozó munkások, kisiparosok, kézművesek többsége megrekedt a helyi közösség szintjén, látókörének és szakmai tudásának bővítésére igen korlátozottak a lehetőségek.

Kisiparosok, kézművesek szép számmal akadnak a nagyvárosokban is. Hanoiban és Haiphongban például 250 ezer, vagyis a szektorban dolgozók

20%-a. Ezek azonban lényegesen közelebb állnak a gépi nagyipar munkásaihoz, mint a parasztsághoz. A déli városokban a kisipar kiterjedt termelési együttműködést folytatott a magánkézben levő nagyiparral, 20 ezer termelőegységben mintegy 100 ezer ember dolgozott. A nagyburzsoázia felszámolásával ezek a kapcsolatok megszűntek, és a kisiparban foglalkoztatottakat szövetkezetekbe tömöríteték.

A kis- és középüzemi termelésre az országnak feltétlenül szüksége van, figyelembe véve a korlátozott anyagi és pénzügyi forrásokat és azt, hogy az ipari fejlődés elmarad a népességnövekedés ütemétől. Ez a termelési forma lehetővé teszi, hogy minimális tőkeberuházással enyhítsék az élelmiszerek és iparcikkek hiányát. A kisvállalatok és kisipari szövetkezetek emellett foglalkoztatást biztosítanak a szakképzetlen dolgozók növekvő számának, akikre a modern nagyiparban nincs akkora szükség. A kormány ennek megfelelően a második ötéves terv folyamán az újonnan létesítendő nagy-, közép- és kisüzemek arányát az utóbbiak javára módosította.

A kommunista pártnak az az álláspontja, hogy a hagyományos termelési formákra távlatilag is nagy szerep hárul a kisszériás termékek előállításában és a szolgáltatások terén, mivel ezekre egy modern gazdaságban is szükség van. A gazdasági reformok elősegítik a falusi termelési kapcsolatok zártságának megszüntetését, a falu és a város közötti gazdasági együttműködés fokozását. Az autarch, naturális gazdálkodás háttérbe szorulása ugyanakkor kedvez a nagyüzemi termelés fejlődésének, és a kézműves tevékenységet bevonja az árutermelés szférájába.

* * *

A munkásosztály a nehézségek és a visszahúzó tényezők ellenére jó úton van ahhoz, hogy a társadalom vezető erejévé váljék. Azoknak az akadályoknak a legyőzéséhez azonban, amelyek késleltetik a nagyüzemi termelés és a munkásosztály befolyásának növekedését az egész gazdaságban és az elmaradott rétegek körében, időre lesz szükség.

(A szovjet folyóirat 1981. évi 5. számában megjelent cikket ismertette: Gáti Tibor)

A legendás Ho apó írásaiból . . .

HO SI MINH

Válogatott írások

(1920—1969)

288 oldal, kötve
Ára: 40,— Ft

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

Magyar Kurír

A pápa újévi békeüzenete

December 21-én közzétették II. János Pál pápa békeüzenetét a 15. békevilágnapra. A pápa az üzenetet a következőkhöz intézi: a fiatalokhoz, akik holnap a nagy döntéseket hozzák a világban, a férfiakhoz és nőkhöz, akik ma felelősséget viselnek a társadalmi életért, a családokhoz és nevelőkhöz, az egyénekhez és közösségekhez, végül a nemzetek vezetőihez és a kormányfőkhöz.

Összefoglaljuk a békeüzenet első részét:

A béke Istennek az emberekre bízott ajándéka. Ez az igazság áll előttünk, amikor meghatározzuk elkötelezettségünket és dönteni akarunk. Valamennyien felelősek vagyunk a békéért. Ezt az igazságot választotta XV. Benedek pápa az első világháború végén kiadott „Pacem Dei munus" kezdetű enciklikája kiindulópontjául. Azóta a pápák számos alkalommal emlékeztettek erre az igazságra. Folyton a békére akartak nevelni és arra bátorítottak, hogy dolgozzunk a tartós békéért.

Ma a béke az egész világon a fő gond lett, nemcsak a nemzetek felelősei számára, hanem a társadalom széles rétegei számára is. De ugyanakkor az is tény, hogy a jóakaratú emberek minden erőfeszítése ellenére továbbra is súlyos veszélyek fenyegetik a világ békéjét. Ezek közül egyesek több nemzet belső szétszakítottságában fejeződnek ki. Mások az egymással szemben álló nemzetek közötti feszültségekben nyilvánulnak meg. A különböző összetűzések napjainkban új jelleget öltenek a múlthoz viszonyítva. Először is átfogó jellegűek, még a helyi összetűzések is gyakran kifejezései olyan feszültségeknek, amelyek a világ más részeiről erednek, illetve széles körű kihatásai vannak a helyi konfliktusoknak. Továbbá a mai feszültségek mozgósítják minden nemzet erejét. Az ellenségeskedés megnyilvánul a gazdasági életben, a tudomány, technika alkalmazásában, a tömegtájékoztató eszközök használatában. Ennek a helyzetnek okai nagyon összetettek és sokrétűek. A legkönnyebben felismerhetők a politikai okok. Egyes csoportok visszaélnek hatalmukkal, hogy leigázzanak egész társadalmakat. A féktelen terjeszkedési vágytól hajtva megakadályozzák más népek boldogulását.

A béke nem valami felszínes egyensúly a különböző anyagi érdekek között, hanem mély valóság, az emberi rend lényegéhez tartozó jó, amely racionális és morális természetű. Az igazság és az erény gyümölcse. A szabad akaratok dinamizmusából ered, amelyeket az értelem a közjó felé vezet. Ezt akarja megvalósítani igazságban, igazságosságban és szeretetben. Ez a racionális és morális rend az emberi lények lelkiismeretére támaszkodik, akik keresik a harmóniát kölcsönös kapcsolataikban, tiszteletben tartva a mindenkinek kijáró igazságosságot és az alapvető emberi jogokat.

Nem látjuk, miként vonatkoztatható el ezen erkölcsi rend Istentől, aki első forrása a létnek, a lényeges igazságnak és jónak. Tehát ebben az értelemben is a béke Istennek ajándéka. Isten biztosítéka is az emberi jogoknak. Isten a béke forrása. Békére szólít, garantálja azt.

Isten nincs távol az emberek szívétől, aki imádkozik hozzá és meg akar-

ja valósítani az igazságosságot. Isten úgy kínálja fel a békét, mint a Vele és embertestvéreivel való életközösség teljességét. A Bibliában a béke szó gyakran a jólét, a harmónia, a boldogság, a biztonság, egyetértés, közösség, igazságosság gondolatához társul. Tehát olyan jó, amelyet maga Isten, a béke Ura ad és túlcsorduló bőséggel ígér.

De ha a béke Isten ajándéka is, az ember soha nincs felmentve a felelősség alól, hogy azt személyesen és közösségileg keresse, végig a történelem során. A béke isteni ajándékát tehát az embernek meg kell hódítania, meg kell valósítania, mivel szabad akaratára van bízva, fokozatosan kell azt megvalósítania, a Teremtő akarata által. A szerető Gondviselés sohasem hagyja el az embert, még a történelem legsötétebb óráiban is visszavezeti titokzatosan a béke útjára. A nehézségek, csalódások és tragédiák gondviselésszerű leckék az embernek. Megfelelő bölcsességgel tanulhat belőlük, hogy hogyan építse okosan és bátran a békét. A keresztények — hűségesen az evangéliumhoz — még fokozottabban Isten ajándékának tekintik a békét, és fokozottabb elszántsággal dolgoznak megvalósításán, azt remélve, hogy majd teljesen beteljesedik Isten országában.

A Szentatya békeüzenetének további részében ezeket írja:

A béke ügyét mozdítják elő a kulturális kapcsolatok, a kultúra tág értelmében (irodalom, zene, festészet, színház, sport), továbbá a közös tudományos kutatás és a gazdasági kapcsolatok.

Igazságosság és béke az egyes nemzeteken belül. Itt főleg a politikai vezetők felelősségéről van szó. Egy nemzet szervezett politikai társadalma a béke fő építője. A társadalom célja az igazságosság megteremtése, a közjó előmozdítása, mindenki részesítése a javakban. A béke tehát csak úgy valósulhat meg, ha ezt a hármas követelményt tiszteletben tartja a társadalom. Az egyes személyek alapvető és elidegeníthetetlen jogainak feltétlen és tényleges tisztelete nélkül a béke nem uralkodhat egy társadalomban.

Igazságosság és béke a nemzetek között. Az egyes társadalmakon belüli igazságosság és béke szükséges, de manapság nem elégséges feltétele a békének, hiszen világviszonylatban a nemzetek között is biztosítani kell az igazságosságot és a békét. Az egyes államok hiányait pótolják a nagy nemzetközi szervezetek, amelyek sok sikertelenség ellenére kétségkívül sokat tettek eddig is a világbékéért. Tanúsítják azt, hogy az emberek képesek együtt keresni a békét.

A béke keresztény dinamizmusa. A pápa itt főleg az egyház tagjaihoz fordul és a Jézus Krisztusban hozott üdvösség keretében szemléli a békét. Krisztus szavaival és példájával a békével szembeni új magatartásra tanít. A pápa itt több idézetet hoz az Újszövetségből, főleg a hegyi beszédből. Krisztus művének lényege az, hogy megváltoztatja a szíveket, kinyilatkoztatja az Atya szeretetét és kiengeszteli az embereket Istennel és egymás között. A feltámadt Krisztus övéinek adja Lelkét és így megtapasztaltatja velük az isteni békét. Az egyház a jelen világban tanúskodik a Krisztus által hozott békéről és kiengesztelődésről. Igaz, az egyház tagjai is tudatában vannak bűnös voltuknak. De fokozottabban érzik a felelősséget, hogy felülmúlják a széthúzást és az egységről tanúskodjanak. A keresztények elkötelezik magukat minden jóakaratú emberrel a béke építésére. Elsőként kezdeményeznek, de ugyanakkor tudják, hogy igen nehéz vállalkozásról van szó. Megkülönböztetésre és türelmes reménységre van szükség. Tudják, hogy a béke állandó kihívás számukra.

A béke állandó kihívás a keresztények számára. A keresztény aktivizmus alapja Krisztus győzelmes keresztje és a Szentlélek kiáradása, és ez nem igazol semmiféle illúziót. A keresztények az igazságosabb társadalomért küzdenek, az éhség, a ruhátlanság, a betegség ellen. Gondoskodnak az elvándorlókról, a foglyokról, a társadalom peremére szorítottakról. Tudják azt, hogy mindezek a kezdeményezések végső soron Isten irgalmasságának jelei. De miközben mindent megtesznek a békéért, tudják, hogy nem képesek egyedül megteremteni a békét. Ezért érdeklődnek minden olyan emberi vívmány iránt, amely a békét segíti elő. Jól tudják, hogy az agresszivitás, a hegemónia és

mások manipulálásának szándékai ott szunnyadnak az emberi szívekben, sőt a szíveket táplálják, jóllehet pacifista nyilatkozatokat tesznek és békés szólamokat hirdetnek. A keresztények tudják, hogy itt a földön egy teljesen és véglegesen megbékélt társadalom sajnos utópia. Azok, akik ilyen megvalósíthatatlan reménykedéseket táplálnak, félreismerik az emberi állapotot. De ez a reális látásmód nem veszi el a keresztény kedvét attól, hogy minden erejével küzdjön a békéért. Ellenkezőleg, csak serkenti buzgóságát, mert tudja, hogy Krisztus győzelmet aratott a hazugságon, a gyűlöleten és halálon, és így megalapozott indításokat ad, alapot legmerészebb reményének is. Ezért a keresztény, amikor minden erejéből küzd a háború minden formája ellen, bátran emlékeztet az igazságosság elemi követelményére. A népeknek joguk, sőt kötelességük, hogy arányos eszközökkel megvédjék népüket és szabadságukat az igazságtalan agresszorral szemben. De számolva azzal, hogy a nukleáris vagy baktériumháború szinte természetükben különböznek a hagyományos háborúktól, számolva azzal a botránnyal is, amelyet a fegyverkezési hajsza jelent a harmadik világ szükségleteivel szemben, az említett alapvető jog csak jobban kiemeli azt, hogy a világtársadalomnak sürgető szüksége van arra, hogy hathatós eszközöket teremtsen a tárgyalásokhoz. Így a nukleáris háború borzalma csak megerősíti azt a közmeggyőződést, hogy a háború a legbarbárabb és leghaszontalanabb eszköz a konfliktusok megoldására. Az emberi társadalom tehát ma sokkal inkább, mint valaha, arra kényszerül, hogy a tárgyalás és a párbeszéd eszközeit teremtse meg, s az elengedhetetlen intézményeket hozza létre az igazságosság és a béke építésére.

II. János Pál pápa békeüzenete utolsó pontjában ismét emlékezetbe idézi központi témáját: A béke Isten ajándéka az embereknek, és imára szólít fel. Állandóan könyörögnünk kell az isteni irgalomhoz a béke ajándékáért. Jövőnk Isten kezében van, mivel egyedül Ő adhatja a békét. Imádkozzunk valamennyien Assisi Szent Ferenccel: Uram, tégy minket békéd munkásaivá. Amikor a gyűlölet uralkodik, hirdessük a szeretetet, amikor a sértések megsebeznek, ajánljuk fel a megbocsátást. Amikor dühöng az egyenetlenség, építsük a békét! A keresztények más hivőkkel együtt könyörögjenek: Uram, adj nekünk békét!

(A Magyar Kurir 1981. december 30-i számából)

Народы Азии и Африки

V. KORNYEV

Buddhizmus és társadalom Thaiföldön

A *Narodi Aziji i Afriki* című szovjet folyóirat cikket közöl V. Kornyev tollából, amely a buddhizmusnak a thaiföldi társadalomban betöltött szerepével foglalkozik. Mielőtt a cikk rátérne a buddhizmus mai helyzetének elemzésére, röviden áttekinti az állam- és társadalmi szervezet és a buddhizmus viszonyát Thaiföld történetének főbb korszakaiban.

Az Indokína területén élő thai népek már időszámításunk kezdetén ismerték a buddhizmust. A thaik első önálló államában, a XIII. században létrejött Sukhotai birodalomban a buddhizmus, mint vallás, már alkotó eleme a társadalomnak. A Sukhotai birodalomban a politikai integráció a vezér hatalmán keresztül valósult meg. A társadalmi viszonyok szabályozása és ellenőrzése a vérrokonsági hagyományokon és a katonai hierarchián alapult. A buddhizmus ebben a politikai rendszerben a hivatalos ideológia

szerepét töltötte be, amelynek középpontjában a csakravartin (szekér) koncepció állt. Ez az elmélet szimbolikusan jelent meg az államélet egész rendszerében. A csakravartin koncepciójának megfelelően, az a kormányzó, aki kiterjedt vallási tevékenységet folytatott és ugyanakkor megfelelően vezette az államot, irányítójává vált annak a szekérnek, amelynek egyik kereke a buddhista tanítást, a másik az államot jelképezte. Közvetett bizonyítékok alapján arra lehet következtetni, hogy a kormányzó a buddhista rend, a szangha fejének tekintette magát, és beleszólása volt a buddhista közösség adminisztratív ügyeibe, a dogmatikai kérdésekről folyó vitáktól azonban távol tartotta magát. A szangha tehát mint tisztán vallási intézmény teljes mértékben integrálva volt a birodalom politikai struktúrájába.

A XIV. századra kialakult a hatalmas thai birodalom* (1350—1767) Ajuthia fővárossal, amelynek uralkodó dinasztiái a khmer és a mon kultúra hatása alatt álltak. Ennek központi eleme az isten—uralkodó (devaradzsa) fogalma és az ennek megfelelő szimbolikus hatalmi struktúra. A csakravartin és a devaradzsa koncepciója között jelentős különbség található. Az előbbi elmélet szerint, az uralkodónak, ha ki akarta érdemelni a csakravartin címet, eleget kellett tennie bizonyos kötelezettségeknek alattvalóival és a vallással szemben, úgy kellett élnie, hogy követendő példa lehessen népe számára.

Az isten-uralkodó kultusza mindenekelőtt a hatalom erőteljes központosítását szolgálta, amelyet bonyolult és részben mágikus szertartásokkal szakralizáltak, és a titokzatosság fátylával vettek körül. Az isten-uralkodó udvarát a világmindenség közepének, földi paradicsomnak tekintették. A világmindenséget négy elemből (a Nap négyféle állása szerint) eredeztették, amelyek középpontjában az uralkodó állt. Ehhez a felfogáshoz alkalmazkodott a vallási rendszer is, amelyet a brahmana és három buddhista szekta — két városi és egy falusi — alkotott. (A városi szektákhoz tartozó szerzetesek hagyományosan inkább a szent könyvek tudósai, míg a falusi szerzetesek inkább aszkéták, remeték, a meditáció gyakorlatának ismerői voltak.) Az uralkodók állandóan beavatkoztak a szangha ügyeibe: őrködtek a buddhizmus „tisztaságán", meghatározták a kolostorfőnökök ismereteinek szintjét, és szabályozták a buddhista közösség tevékenységét.

Ajuthiában az isten-uralkodó kultuszban a hinduista brahmánák, a papok játszották a főszerepet, a buddhizmus maga csak másodrendű, bár általánosan elismert vallás volt. Az uralkodó rétegnek mindazonáltal feltétlen szüksége volt rá, így a kolostorok építését állandóan ösztönözték, és a három szekta tagjai kiváltságokat és kedvezményeket élveztek. A dokumentumok tanúsága szerint Ajuthiában a különböző vallások (brahmanizmus, sivaizmus, buddhizmus) és különböző buddhista iskolák (mahájána, theravada-szekták) békésen megférték egymás mellett.

Az ajuthiai buddhizmus legfőbb megkülönböztető vonása a paradicsom földre hozatala és azonosítása a király lakhelyével. Ez a sajátosság döntő befolyást gyakorolt a vallási értékek rendszerére. Míg korábban az uralkodó által mutatott példa követése elsősorban a viselkedés vallási normáinak követését, tehát meghatározott erkölcsi-etikai értékek tiszteletben tartását jelentette, Ajuthiában mindinkább kialakult az a meggyőződés, hogy a karmát (sorsot) elsősorban vallási érdemek szerzésével lehet kedvező irányban befolyásolni. Létrejött a nagy és a kis érdemek informális skálája. A kis érdemek — a kolostorok látogatása, a szertartásokon való részvétel, élelmiszeradományok a szerzeteseknek stb. — megteremtették azt a szilárd vallási-pszichológiai mikroklímát, amely mintegy megvédte a hívőt az esetleges kudarcoktól és szerencsétlenségektől, és táplálta a reményt, hogy társadalmi és anyagi helyzete belátható időn belül javulni fog. A nagy érdemek — kolostorok építése, vallási ünnepek rendezése, nagyobb pénz- és egyéb adományok — nemcsak vallási, hanem egyben társadalmi tettnek is számítottak.

Miután a halottak elégetése és hamvaik eltemetése szintén a kolostorok-

* A thai birodalmat az európaiak Sziámnak nevezték. Sziám 1939-ben vette fel hivatalosan a Thaiföld nevet. — *N. Sz. szerk.*

ban folyt, így azok — különösen falun — a lakosság társadalmi életének középpontjává váltak. A kolostorok nemcsak pénzt és élelmet, hanem földet és rabszolgákat is kaptak adományként, így csakhamar hatalmas földterületekre és — mivel ráadásul adómentességet élveztek — óriási gazdagságra tettek szert. A parasztok a növekvő adók elől tömegesen kezdtek áramlani a kolostorokba, ahol a kizsákmányolás lényegesen enyhébb volt, és Sziámban, ahol nem volt hiány termékeny földben, viszont a népesség viszonylag kisszámú volt, a munkaerő még nagyobb értéket jelentett, mint a rizsföldek. Ez a helyzet egyrészt fokozatosan kiélezte a konfliktust a világi hatalmak és a nagyobb kolostorok között, másrészt magától értetődő módon mindinkább alátámasztotta a szangha tekintélyét.

1767-ben a burmai csapatok behatoltak az országba és a fővárost is elfoglalták. Az 1782-ben újjáalakult királyságnak gyakorlatilag új közigazgatási apparátust, törvényhozást és feudális hierarchiát kellett teremtenie. A máig hatalmon levő Chakri dinasztia megalapítója, I. Ráma nagy szerepet szánt a buddhista közösségnek a társadalmi integrációban, és a rend életének szabályozására számos rendeletet bocsátott ki, amelyek célja egyebek között a szangha erkölcsi tekintélyének helyreállítása volt. Hivatalt állított fel, amelynek az volt a feladata, hogy kísérje figyelemmel a szangha tagjainak magatartását, a buddhista közösségek ügyeit, a szerzetesek és a világiak közötti viszonyt. Bevezették a kolostorokban élő szerzetesek nyilvántartását, majd III. Ráma idején a szerzetesek háromévenkénti vizsgáját, amit a királyi palotában tartottak. Utódja, Mongkut (1851—1868) kiküszöbölte a kultikus életből a természetfelettivel kapcsolatos hiedelmeket és gyakorlatot, és a buddhista kozmogóniát és kozmológiát elvetve az európai tudomány eredményeire támaszkodott. Mongkut tevékenységével elérte, hogy a király isteni lényével kapcsolatos elképzeléseket és az istenuralkodó szakrális jellegét mindinkább a szangha védelmezőjeként és pártfogójaként fellépő felvilágosult uralkodó kultusza váltsa fel.

Mongkut és utódai reformok egész sorát vezették be a társadalom modernizálása érdekében. Eltörölték a rabszolgaságot, polgári törvényhozást vezettek be, átalakították a közigazgatást, és világi iskolákat hoztak létre.

1902-ben megteremtették a szangha központi irányítószervét, a Mahatnerák Tanácsát és területi igazgatási rendszerét, megszabták a kolostorok lehetséges vagyonát, a kolostorfőnökök kötelezettségeit, a kolostorokba való belépés és az ott tartózkodás feltételeit a rend tagjai számára, a világi hatóságok jogait és kötelességeit a kolostorokkal szemben stb.

Ezek a reformok, amelyeknek eredményeként Thaiföldön a buddhista egyház különálló társadalmi intézménnyé vált, egyben jelentősen hozzájárultak a társadalmi gondolkodás szekularizációjához. Felülvizsgálták a világegyetem felépítésének hagyományos felfogását, különválasztották a vallási és a világi oktatást, korlátozták a buddhista közösség állami funkcióit. Ugyanakkor a nemzeti piac létrejötte elősegítette az anyagi beállítottság erősödését a lakosság különböző rétegeinél, ami viszont gyengítette az aszketizmus vallási gyakorlatát. A kapitalizmus útját „egyengetni" hivatott nacionalista ideológia mindazonáltal nem utasította el a buddhizmust, mivel ez alkalmas volt arra, hogy a thai nép egységének a tömegek számára is elfogadható szimbóluma legyen.

A nacionalista ideológia térhódításával a buddhista eszmék, a buddhizmus által képviselt vallási-etikai értékek mindinkább elterjedtek, ugyanakkor a szangha szerepe csökkent a társadalom fejlődésében. Az 1932-ben végbement polgári forradalmat követően a kormány és a szangha együttműködése némileg erősebbé vált. Öt év alatt mintegy 300 kolostort építettek, a szangha tagjainak létszáma 10%-kal nőtt, és elérte a 360 ezer főt.

* * *

A thaiföldi buddhista egyház adminisztratív struktúrája a világháborút követő átszervezések során nyerte el jelenlegi formáját. Legfőbb szerve a Főtanács, amelynek élén az egyházfő áll. Az egyházi igazgatás egymásra épülő területi egységek szerint valósul meg. Az egyházi tisztségekben mint-

egy 31 ezer szerzetes található. Az országban több mint 25 ezer kolostor működik.

Az egyház tevékenységének állami felügyeletét egy vallási ügyosztály látja el, amelynek bizottságai minden szinten megtalálhatók. Az egyházi szervezet legfőbb struktúraképző eleme a kolostor, amely mindenütt a vallási és társadalmi élet gyújtópontját képezi. Ezt a gyújtópontot a maga befelé forduló jellegével általában „kis hagyománynak" szokták nevezni, szemben a nemzeti kultúrát és a társadalmi ideológiát alkotó, a külvilágra orientált „nagy hagyománnyal".

A „kis hagyomány" azokat a szerepeket, formalizált magatartási normákat, hagyományos (erkölcsi és vallási) értékeket foglalja magában, amelyek a kolostor, a család és a közösség közvetítésével meghatározzák az egyén világnézetét, életszemléletét és beállítottságát. Thaiföldön a „kis hagyomány" főként a buddhista kolostor körül koncentrálódik, amely központi szerepet játszik az agrárnépesség életének minden szférájában. (Az agrárnépesség adja az össznépesség 80%-át. A szerzetesek száma évszakoktól függően 200 és 400 ezer között változik. Átlagban kétezer emberre jut egy kolostor.)

Az informális buddhista faluközösség legfőbb jegye a befelé fordulás, ami azt jelenti, hogy a saját mikrovilágára orientált. A mikrovilág középpontját jelentő kolostor a benne élő szerzetesekkel kézzelfogható jelentést ad a hagyományos értékeknek, mindennapi magatartási normáknak, az egyén társadalmi szerepeinek és motivációinak, és nagyban hozzájárul ahhoz, hogy az egyén pszichológiailag védekezni tudjon a külvilág hatásai ellen. Az egyén társadalmi és vallási tevékenységében található kényszermozzanatok olyan rendező elvet és falat jelentenek, amelyre feltétlen szükség van a „kis hagyomány" életképességének megőrzéséhez a polgári világ idegen értékeinek és szemléletének növekvő nyomásával szemben.

Az agrárnépesség tevékenységének gazdasági szférája jelenti azt a rést, amelyen keresztül a kapitalista viszonyok leginkább be tudnak hatolni a parasztság életébe. A népesség nagyobbik része azonban továbbra is csak nagyon lassan kerül kapcsolatba az áru—pénz viszonyok szférájával, mivel egyrészt az értékesítés közvetítőkön keresztül történik, másrészt a belső piac igen szűk, és igen nagy a verseny. A parasztok pszichikailag nincsenek felkészülve arra, hogy a konkurrencia törvényeinek farkastörvényeihez alkalmazkodjanak, és sem a saját létfenntartásuk, sem a külső feltételek nem ösztönzik őket felhalmozásra. Az infrastruktúra, az ipar és a városok fejlődése természetesen kedvezően hat a parasztság életszínvonalára, ami meggyorsítja a belső rétegződést, és kedvez a kapitalista tendenciáknak. Ugyanakkor maga a jólét növekedése — a traktorok, motorcsónakok, motorkerékpárok, tv-készülékek, cseréptetős házak szaporodása — még nem feltétlenül jelenti a „kis hagyomány", a befeléfordulás megszűnését, ha lassanként azért hatással van is az értékekre.

A „kis hagyomány" erejét mutatja, hogy a legtöbben azok közül, akik vállalkozói tevékenységbe fogtak és így kevesebb figyelmet fordítanak a vallás gyakorlására, ennek ellensúlyozására pénzadományokkal segítik a szanghát. Azok, akik az üzleti életben sikereket érnek el, a legtöbbször úgy igyekeznek társadalmi presztízst szerezni maguknak, hogy vallási jótékonykodást folytatnak. Különösen megbecsült és istenfélő cselekedetnek számít a kolostorok feldíszítése, a Buddha-szobrok és a szentek szobrainak helyreállítása, de a legszentebb cselekedet az új kolostor építése. Míg a buddhizmus virágzása idején évente legfeljebb 50 új kolostor épült, az állam és az egyház szétválasztása után pedig évente mintegy 100, addig a gazdasági felemelkedés időszakában, 1959 és 1970 között évente átlagosan több mint 350 kolostort építettek. A 80-as évek közepére a kolostorok száma várhatóan el fogja érni a 30 ezret.

A kolostorok nemcsak a szűk helyi közösségek központjai, hanem a nagyobb földrajzi körzetek integrálásának eszközei is. A nagyobb vallási ünnepek idején a kolostorok egész vidékek lakóinak találkozóhelyévé válnak, ami egyebek között a fiataloknak is alkalmat ad az ismerkedésre.

Ugyanakkor a kolostorok jelentősége és vonzereje a lakosság számára

nagyban függ a benne élő szerzetesek számától és jólétüktől. A termékeny talajú és kedvező éghajlattal rendelkező vidékeken a lakosság könnyebben tudja élelemmel ellátni a szangha tagjait, és általában tovább megmarad a hagyományos életmód, ami fékezi a fiatalok városba áramlását. A szangha soraiba lépők gyakran olyan kolostorokba igyekeznek kerülni, amelyek a nagyobb városokban vagy azok közelében vannak, mivel a városi lakosság pénzadományai nyugodt és szűkölködés mentes életet biztosítanak az ottani szerzeteseknek. Ezek a kolostorok elvesztették a falusi kolostorok által ellátott társadalmi funkciók egy részét, de vonzerejük töretlen, a lakosság az ünnepi alkalmakon kívül elsősorban nyugalmat keres bennük.

A kolostor presztízse nagyban függ a kolostorfőnök személyiségétől is. Az ő aktivitásán nagyban múlik, mekkora a buddhista közösség szervező ereje, mennyire intenzív és hatékony a környezettel való kapcsolat. A kolostorfőnök tevékenysége néha — az utóbbi időben mind gyakrabban — éles ellentétben van a buddhista tanítás elveivel. A kolostor területén élelmiszer- és iparcikküzletet építenek, lottóhoz hasonló hazárdjátékokat rendeznek, jövendőmondással és mágiával foglalkoznak. Ezek a tevékenységek távoli vidékekről odavonzzák a hívőket, és növelik a kolostor pénzbevételeit, ugyanakkor aláássák a szerzetesi közösség tekintélyét a lakosság és a helyi hatóságok szemében.

A kormányköröket nyugtalanítja, hogy az ország gazdasági felemelkedése nyomán a kolostorok jövedelmei is jelentősen megnőttek, mert attól tart, hogy ez aláássa a szangha tekintélyét a hívők körében. 1972 nyarán az oktatási minisztérium azzal a javaslattal fordult a Nemzeti Végrehajtótanácshoz, hogy hozzanak létre egy központi szervet a vallási kézben levő vagyon ellenőrzésére. A kormány azonban nem szánta rá magát erre a lépésre, noha a szangha évi bevétele az adományokból megközelíti az egymilliárd bahtot (50 millió dollár), és ebben nincs benne a szangha 400 ezer tagjának élelmezése és a kolostorok gazdaságában dolgozó ingyenes munkaerő.

A buddhista lakosság különböző rétegei, ideértve a leghaladóbbakat is, egészében véve pozitívan viszonyulnak a szanghához, bár jelentős nézeteltérések vannak atekintetben, hogy mi a funkciója a társadalomban. Csak kevesen vannak — főleg olyanok, akik képzettségüket az Egyesült Államokban szerezték —, akik a szerzeteseket elveszett munkaerőnek vagy egyszerűen parazitáknak tekintik. A szangha társadalmi és politikai tevékenységét illetően ugyanakkor erősen megoszlanak a vélemények. Egyesek amellett törnek lándzsát, hogy a szerzetesi közösség tartsa magát távol a világi ügyektől, mások úgy vélik, hogy a szanghának együtt kell működnie az állammal a társadalmi-politikai élet minden területén. Megint mások amellett kardoskodnak, hogy a szanghának az ideológiai intézmény szerepét kell játszania az erkölcsi értékek fenntartása érdekében, és úgy gondolják, hogy ha a szangha túlságosan belekeveredik a világi dolgokba, ez aláássa a buddhista közösség fegyelmét és erkölcsi szilárdságát.

Ami a kormányzat álláspontját illeti a szanghával való együttműködést illetően, a társadalmi és politikai programok megvalósításában — ez bonyolult kérdés, mivel Thaiföldön a hatalom leginkább a jobboldali csoportosulások (a monopoltőke, a katonai-polgári bürokrácia, a hadsereg képviselőinek) kezében van, amelyek kisebb tekintélynek és befolyásnak örvendhetnek a buddhista közösség körében, mint a velük szemben álló erők (a kiváltságos értelmiség, a nemzeti burzsoázia stb.). Mivel az előbbiek többnyire tekintélyuralmi rendszerek létrehozására törekednek, míg az utóbbiak a polgári demokrácia hívei, egy olyan hatalmas és szervezett erő bevonása a politikába, mint a szangha, a polgári demokrácia híveinek kedvezne, így a kormányzat csak másodrendű kérdésekben és korlátozottan igényli a szangha segítségét.

A 70-es évek óta erőfeszítések figyelhetők meg a buddhizmus korszerűsítésére, új vallási iskolák jönnek létre modern oktatási programmal, köztük a legjelentősebb a buddhista egyetem. A modernizáció folyamata igen ellentmondásos, mivel a konzervatív beállítottság nagyon erős a szanghán belül. Az uralkodó körök

egyfelől támogatják a megújulást, ugyanakkor félnek az egyházi konzervativizmus által jelentett támasz elvesztésétől. A buddhista egyház igen nagy alkalmazkodóképességről tesz tanúbizonyságot, ami egyben azt mutatja, hogy aktív szerepet játszik a társadalom életében. Célja presztízsének valamint társadalmi és ideológiai befolyásának növelése.

(A szovjet folyóirat 1981. évi 5. számában megjelent cikket ismertette: Gáti Tibor)

The Economist

ELON SALMON

Mire való a cionizmus?

A szaúd-arábiai kísérlet november 25-i kudarca, hogy Izrael felé egységes arab rendezési tervet alakítsanak ki, ismét Izraelre irányítja a figyelmet. Mivel az arab világnak nincsen közösen kimunkált tárgyalási alapja Izraellel szemben — és a Palesztin Felszabadítási Szervezet vonakodik (vagy nem áll módjában) Izraellel tárgyalni —, a kérdés, hogy Izrael hogyan látja saját jövőjét, ismét fontossá válik. Mi a cionizmus valódi célkitűzése? Erre ad választ a jelenleg Angliában élő, izraeli származású író, Elon Salmon; a The Economist jóllehet nem ért mindenben egyet az elmondottakkal, úgy véli, hogy Mr. Salmon a lényegre tapintott. — *Az angol folyóirat megjegyzése.*

Amikor 1980 februárjában Jigal Allon (1974—1977-ig izraeli külügyminiszter) meghalt, mindenki aki ismerte őt, mélyen elszomorodott. Allon, mint a Kibbuc Ginnosar alapító tagja és az Izraeli Függetlenségi Háború idején a Palmach parancsnoka, az ország úttörő államférfiai és katonái közé tartozott. De nemcsak erről volt szó. Sok izraeli, aki az Allon és nemzedéke által megtestesített purista, a szülőföld szeretetének cionista értékein nevelkedett fel, úgy érezte, hogy halálával végéhez közeledik az ország történetének hősi fejezete.

A cionista gondolkodásmód és felfogás szerint Jigal Allon és Menahem Begin szöges ellentétben állnak egymással. Allon azt hirdette, aminek a cionizmus eredetileg is indult. Begin azt a cionizmust képviseli, amelyet megbénít a diaszpóra létezése, és amely képtelen elszakadni a múlttól, hogy a jövő felé forduljon. Allon, akárcsak számos kortársa, úttörő volt, földműves-harcos, aki a zsidót izraelivé változtatta.

Begin pedig a bevándorló, a városi ideológus, aki a gettóból magával hozott beidegződései miatt túlságosan is hevesen reagált bizonyos kényszerhelyzetekre, és most az izraelieket zsidóvá változtatja. Ha az átváltozások kezdetét akarjuk megtalálni, az 1967-es esztendőt kell közelebbről szemügyre vennünk. Néhány nappal a Hatnapos Háború után, katonai egységemmel északi irányból vágtunk át a Jordán-völgyön, és rövid időre megálltunk az Edumin átjáró fölött emelkedő magaslaton, hogy megtekintsük Jeruzsálemet. Az egységet, amelyben szolgáltam Meggidoban, a bibliai Armageddon területén érte a háború, és a gondolattársítás legalábbis nyugtalanító volt. Mégis a hat napig tartó harcok és a rákövetkező napok után, mikor még egyikünk sem tudta igazán átérezni kivívott győzelmünk jelentőségét, itt álltunk Jeruzsálemet szem-

lélve, amely oly békésnek, csendesnek és egységesnek tűnt. Új korszak virrad ránk — gondoltam magamban —, amikor végre béke honol majd és a cionizmus eszméi valóra válnak.

Túláradó optimizmusomat csak fokozta egy immár földi jelenet, amely közvetlenül alattunk, a Jeruzsálembe vezető úton zajlott. A harcok idején Jeruzsálemből és a környező falvakból elmenekült arabok tertek vissza otthonukba. Különös menet volt: családok és egyedülállóak csomagjaikkal, kis szekerekkel és szamarakkal. Épp ily különös volt a Jeruzsálemből érkező zsidók látványa, akik autókba szálltak, hogy élelemmel és vízzel üdvözöljék a visszatérő arabokat.

Az elkövetkezendő hónapokban Izrael türelmetlenül várta, hogy az arabok békét kérjenek. Az országban olyan hangulat uralkodott, hogyha az arabok békejobbot nyújtottak volna, valószínűleg visszakapják az elvesztett területek nagy részét, és az sem volt elképzelhetetlen, hogy valamilyen, mindkét felet kielégítő egyezség szülessen Jeruzsálemet illetően. Nem ez történt. Naivak voltunk, amikor erre számítottunk. Az arabok számára a Hatnapos Háború nem az utolsó döntő háború volt, hanem csak egy újabb szerencsétlen kimenetelű ütközet. A cionizmus számára 1967 viszont nagy jelentőségű fordulópont volt.

Önmegváltás – saját hazában

Sok történész azt fogja majd mondani, hogy 1967 volt az az év, amikor Izrael megnyerte a háborút, de elvesztette a békét; hogy Izrael számára ekkor kínálkozott az utolsó és többé vissza nem térő alkalom, hogy a palesztin kérdést az erő pozíciójából rendezze, ahogy azt Dajan akarta, ha szándékát nem hiúsítja meg Levi Eshkol, akkori miniszterelnök és Golda Meir, akik mindketten bíztak a megegyezésben Hussein jordán királlyal. Bárhogy is volt, az hogy az arabok elutasítóan fogadták az izraeliek békeszándékát és az, hogy az izraeli vezetés körében a háború befejeződése után hiányoztak a konkrét elképzelések, együttesen meghatározta az irányt, amelyet a cionizmus ettől kezdve követett.

A politikai cionizmus alapítói, Moses Hesstől Herzlig, vagy Ben Gurionig azt tartották, hogy a zsidó nép csak saját országában és saját nemzeti intézményeivel tudja megvalósítani a benne rejlő lehetőségeket. Ha a zsidók, a szétszakítottság és a gettó évszázadai után nemzetként akarnak fennmaradni, akkor nemzeti létüknek földrajzi értelmet kell adniuk, és ez csak faji és vallási eredetük helyén lehetséges: az izraeli hazában. A cionizmus alapítói számára a judaizmus (a zsidó vallás) a hazával való élő kapcsolat nélkül értelmét veszti. A cionizmus, ahogy alapítói megalkották és megfogalmazták, és ahogy később Chaim Weizmann és David Ben Gurion a gyakorlatba átültették, tovább megy annál, hogy az izraeli hazát — világi és nem vallási értelemben — a judaizmus középpontjába állítaná. A zsidóság „egységesítésére" és a többihez hasonló nemzetbe való tömörítésére törekedett — ha egyáltalán a zsidóság a maga egyedülálló történelmi múltjával valaha is hasonlóvá válhat más nemzetekhez, amelyek zavartalanul élhettek saját hazájukban. Az európai üldöztetés, amely a náci vérengzés idején érte el tetőfokát, sürgetőleg hatott a cionista programra, de soha sem vált a cionizmus „raison d'être"-jévé (létét igazoló okká). Az üldözött zsidóság menedékéül szolgáló Izrael a cionizmusban mindig mint másodlagos cél szerepelt. Az elsődleges cél az önmegváltás volt, az ősi szülőföld területén. Ben Gurion számára a cionizmus, amíg politikai és ideológiai bonyodalmak arra nem kényszerítették, hogy felfogását módosítsa, a zsidók őszinte, félreérthetetlen elkötelezettségét jelentette, hogy Izraelben szándékoznak letelepedni: az a zsidó volt cionista, aki Izraelben kívánt letelepedni. Az a zsidó, akinek ez nem állt szándékában, nem volt cionista, bármilyen lelkesen is támogatta Izraelt. A zsidóság egyedülálló múltjának fényében a dolgok ilyen megítélése talán túlságosan egyszerű és merev. Ha azonban a cionizmus nem sürgető felhívás a zsidó nép felé, hogy építse fel nemzeti otthonát, és benne maga is szülessen újjá, akkor a zsidó államért és berendezkedéséért folytatott harc nem fogadható el

elkerülhetetlen szükségszerűségnek. Ha a cionizmus nem az, akkor hogyan magyarázható először is a palesztinok elűzése?

Ebből következik, hogy mind a cionizmus, mind a diaszpóra létezése — legalábbis ami Izraellel való kapcsolatukat illeti — időben behatárolható. Miután az országban befejeződött a társadalom konszolidációja és Izrael viszonylagos békét alakított ki a környező arab államokkal, ahhoz, hogy megkezdhesse gazdasági és kulturális beilleszkedését a Közel-Kelet országai közé, a cionizmus mint nemzeti mozgalom véget ért és jelentős változásnak kellett bekövetkeznie Izrael és a diaszpóra viszonyában. A zsidó állam végül is azért alakult meg, hogy véget vessen a szétszórt zsidó kisebbségek (diaszpóra) létezésének, és nem azért, hogy állandósítsa azokat. Az izraeli állam léte épp ezért élesen ellentmond a jelenleg is meglevő diaszpóra létének.

Természetesen Izrael biztonságos helye a közel-keleti országok között még távolról sincs biztosítva. A cionizmus sem áll közelebb ahhoz, hogy céljai valóra váljanak. Még ha ez az álom meg is valósul, Izrael akkor sem fog elszakadni és nem is szakadhat el a világ más részein élő zsidóktól. Közöttük ez a kapocs szétszakíthatatlan és örökké tartó. Bármikor bárkit, aki a zsidók közül Izraelbe kíván vándorolni, tárt karokkal fogadnak majd, viszont határt kell szabni az 1967 óta egyre erőteljesebben jelentkező kölcsönös függőség folyamatának. Ez veszélyezteti Izraelnek a cionizmusban betöltött szerepét, és az országot a világ zsidóságának valamiféle területi-politikai kiterjesztéseként tüntetheti fel.

Izrael nem az és soha sem válhat azzá. Az ország határain kívül élő zsidók bármennyire is odaadóak, nem biztosíthatják az ország fennmaradását. Hozzájárulásuk Izrael fejlődéséhez — pénzügyileg és más módon — az államalakulás kezdeti szakaszában alapvető jelentőségű volt. Azonban Izrael jövője attól függ, hogy megegyezésre tud-e jutni az arabokkal, és nem a kisebbségekben élő zsidókhoz való beteges kötődéstől. Az „Izrael-fellegvár" ez idáig bevált — mert egész egyszerűen be kellett válnia —, de hosszú távon ez az út nem járható: ennek a valószínűsége igen csekély.

Izrael függősége a szétszórt zsidó kisebbségektől és az araboknak Izraellel szemben tanúsított ellenséges magatartása egymásra erősítőleg hat. Mindaddig, amíg nincs béke, mindaddig amíg Izrael elszigetelt egy olyan világban, amely egyre inkább az arab úggyel érez együtt, Izrael összefonódása a szétszórt zsidó közösségekkel csak erősödni fog. Azt viszont, hogy Izrael szemmel láthatólag szorosabb kapcsolatok kialakítására törekszik a világban élő zsidó kisebbségekkel, az arabok inkább a világcionizmus fegyverének, mintsem a cionizmus (amelynek lényegét gyakran készakarva amúgy is félreértik) céljának tekinti. Annak ellenére állítom ezt, hogy Egyiptommal — a legerősebb, legnagyobb és legösszetettebb arab országgal — már békét kötöttek, és mégis ez a béke inkább csak formális és nem tartalmi: tartóssága még nem biztosított.

Arab gondolkodók és propagandisták gyakran hasonlítják Izraelt a keresztes lovagok jeruzsálemi királyságához. Az egyik legnehezebben megragadható ok, amiért az arabok sohasem tudtak megbékélni a keresztesek jelenlétével, valószínűleg az volt, hogy a kereszteseket nem egyszerűen hódítóknak tekintették, akik királyságot hasítottak ki maguknak Palesztinából (ehhez hasonló megbocsátható esetek már az arab történelemben is előfordultak), hanem egy nagyobb, az araboktól idegen, érdekeik és helyi életmódjuk iránt közömbös hatalom terjeszkedésének tartották. Hasonlóképpen, az arabok Izraellel szemben érzett feloldhatatlan ellenszenve abból fakadhat, vagy legalábbis ezt erősen befolyásolja, hogy Izraelre nem mint olyan országra néznek, amelyet a világon élő zsidók támogatnak, hanem mint nemzeti egységre, amelynek célja és tevékenysége a világ szervezett zsidóságának érdekeit képviseli. Valószínűleg ez fejeződik ki abban is, hogy az arabok sötét összeesküvésnek bélyegzik a cionizmust, és bojkottálják a zsidó cégeket, valamint a zsidó érdekeltségű üzleti vállalkozásokat.

Függőség és elszigeteltség

A Hatnapos Háború után két olyan dolog is történt amely módosította a korábbi eszméket és a cionizmust eltérítette a Ben Gurionhoz hasonló vezetők által kijelölt iránytól. Az *egyik:* Izrael hagyta, hogy gazdasága függővé váljon az elfoglalt területekről érkező olcsó arab munkaerőtől. Ez az alapító atyák szemében a legnagyobb gyalázat lett volna. A *második,* hogy Izrael fokozatosan elszigetelődött a világban; ez a folyamat különösen 1973-tól kezdve, a Yom Kippur-i háború után gyorsult fel. Így Izrael a korábbiakhoz képest egyre inkább anyagi— fogyasztói társadalommá vált, és elszigeteltségében szorosabbra fűzte kapcsolatait a szétszórtan élő zsidó kisebbségekkel, amelyek a vigasz egyedüli forrását jelentették egy barátságtalan világban.

Az izraeliek számára mindez jelentős hangsúlyeltolódást jelentett az „izraeliségtől" a „zsidóság" felé. A Yom Kippur-i háború után, a Menahem Begin vezette Likud-kormány hatalomra jutásával ez egyre inkább szemmel láthatóvá vált. A szétszórt zsidó közösségekben élő cionisták olyan elképzelést láttak megvalósulni, amelyben Izrael már nem mint a cionizmus célja és beteljesülése, hanem mint a zsidó világközösség intézményesült mintája szerepelt. Ezt az új koncepciót erősítette meg Edgar Bronfman, a Zsidó Világkongresszus (World Jewish Congress) elnöke, a WJC 1981-es ülésszakán. Bár szavaiért mind Izraelben, mind a határon kívüli cionista körökben élesen bírálták, mégis sokak érzésének adott hangot.

A Yom Kippur-i háború első napjaiban elszenvedett kezdeti kudarcok és súlyos veszteségek mélyen megdöbbentették az izraelieket. Három idegtépő hét megmutatta az országnak, hogy a fegyveres erők legyőzhetetlensége nem tekinthető magától értetődőnek, mivel semmi sincs, ami biztosítékot nyújthatna a nem megfelelő politikai vezetés ellen, amely maga is nagymértékben felelős volt a kezdeti sikertelenségekért. Egyszerre felszínre törtek — elsősorban a lakosság azon részében, amely a legcsekélyebb mértékben sem bízott Izrael Allonjaiban — a zsidó érzésvilágban mélyen gyökerező ősi félelmek: félelem a teljes megsemmisüléstől.

A szabad világ, amelynek értékeihez és örökségéhez Izrael is jelentős mértékben járult hozzá — Amerika kivételével — közömbössé vált Izrael iránt, és nem törődött többé a sorsával. Izrael számára keserű figyelmeztetés volt, hogy más nemzetek között még mindig különbözőnek: „zsidó"-nak számít, amikor volt európai barátai a kritikus órákban megvonták támogatásukat és Amerikától is megtagadtak légibázis berendezéseket, mert Izraelnek régóta várt hadifelszerelést szállított. Az elárultság érzése indította Izraelt arra, hogy érzelmileg ismét a szétszórt zsidó kisebbségek felé forduljon. Így kezdett megváltozni a cionizmus szerepe: a zsidók „izraelisítése" helyett „zsidósította" az izraelieket.

Manapság a zsidó kisebbségek Amerikában éppen úgy, mint Európában, szervezettek és intézményesítettek, és mint a bürokratikus szervezetek általában, önmagukat folytonosan megújítják. Számtalan zsidó szervezet létezik. Tevékenységük középpontjában, eltekintve néhány, az ultra-ortodox Neturei Karta-hoz hasonló szervezettől, valamilyen vonatkozásban Izrael áll. Ezek a szervezetek mindinkább egymás nyakán élnek, miközben helyi jellegű, Izrael központú „vállalkozásokat" tartanak fenn, amelyek mintegy célt adnak tevékenységüknek. Ezek a zsidó létesítmények eltérő mértékben kínálnak munkatársaiknak érvényesülési, képzési lehetőségeket. Mindezt valahogy a változatlanság levegője veszi körül. Angliában pl. 1980-ban a Cionista Szövetség (Zionist Federation) kétévenként megrendezett konferenciáján olyan határozat meghozatalára tettek javaslatot, amely szerint minden igazgatási vezetőnek, aki tiszteletbeli állást tölt be a ZF-ben, egy bizonyos idő után kötelezettséget kell vállalnia az aliya („emelkedés" vagy Izraelbe vándorlás) megvalósítására. A határozati javaslatot azonban elvetették, mielőtt még megvitatásra került volna.

Bár vitalhatatlan, hogy e szervezeteknek a zsidó közösségekben végzett munkája — és ez különösen igaz az Egyesült Államokra — felbecsül-

hetetlen segítséget jelentett Izraelnek, mégis joggal állítható, hogy a közösségek elburjánzó tevékenységének legfőbb haszonélvezői elsősorban a közösségekben élő zsidók és nem az izraeli állam. Ha a zsidó közösségek világszerte kifejtett, Izraelt támogató tevékenysége végül is elvezeti a zsidóságot Izraelbe — mint ahogy ez bizonyos fokig már tapasztalható — akkor ez helyes is, mert összhangban áll az eredeti cionista programmal. Ezzel szemben viszont helytelen, ha pusztán azt a célt szolgálja, hogy tartsa a lelket a külföldön élő zsidókban és erősítse zsidó létükbe vetett hitüket.

Létezik a zsidó közösségekben egy olyan elképzelés, amely szerint a világ szervezett zsidóságának több beleszólással kéne rendelkeznie Izrael vezetésébe. Ugyanakkor a közösségekben élő zsidók egyre inkább elítélik azokat az izraelieket, akik országukat elhagyva külföldre települnek. Van ebben valami különös ellentmondás. Ha a cionista közösségeknek tényleges befolyással kellene bírniuk az izraeli ügyekre, akkor miért ne lenne Izraelnek is tényleges beleszólása a közösségek dolgaiba? Legalább ilyen fontos, hogy hogyan juthatnának az arabok megegyezésre egy egész világot átfogó zsidó nemzettel, amely a Közel-Keleten horgonyzott le.

David Ben Gurion, aki véleményem szerint Mózes óta a legnagyobb zsidó vezető volt, kénytelen volt elfogadni, hogy cionista álma sohasem válhat teljesen valóra. Nem minden zsidóról, de még a zsidók többségéről sem mondható el, hogy Izraelben állapodik meg. Mi legyen hát a helyzet azokkal, akik az ország határain kívül maradnak? A kérdés megválaszolásának nehézsége a zsidó identitás különleges természetéből fakad. A judaizmus, mint vallás elválaszthatatlan a zsidó nép fogalmától. A vallás volt ténylegesen az, ami a szétszakítottság és üldöztetés évszázadain keresztül életben tudta tartani a zsidó öntudatot. Keresztények csak úgy csatlakozhatnak a zsidó nemzethez, ha felveszik a zsidó vallást.

Ahhoz, hogy a cionizmus valaha is teljes önmegváltást nyújthasson szülőföldjükön a zsidóknak, és hogy utána a történelem homályába merüljön, valamikor a távoli jövőben módot kell találni arra, hogy megszűnjék az Izraelben élő emberek és a külföldön élő zsidó vallásúak közötti kölcsönös elkötelezettség. Pontosan ezt próbálták elérni a Hashomer Hatzair szövetkezeti mozgalom ideológusai az 1940-es években, illetve az 50-es évek elején. Elképzeléseik azonban túl koraiak voltak. Kidolgozatlannak, s így alkalmatlannak bizonyultak a felnövekvő nemzedékek nevelésére. Mindazonáltal logikailag és erkölcsileg bizonyos egységet alkotnak. Ha valaki a zsidó hazafiságnak hagyományos értelmezést ad, úgy mindenképpen Izraelben kell élnie ahhoz, hogy értelmes zsidó életet folytathasson. Ha nem beszéli Izrael ma is élő nyelvét, a hébert, akkor számára a zsidó nemzeti lét alapvető eleme sikkad el. Ha tartósnak fogadjuk el a zsidó kisebbségek létezését, akkor tagadjuk a zsidók nemzeti létét, s így a zsidóságnak nem marad más, mint a vallás. Ha a zsidóság csak a zsidó valláshoz való tartozást jelenti, akkor a cionizmus csak illúzió, és Izrael sohasem alakulhatott volna meg, hacsak a Messiás által nem.

„Magasabb rendű hazafiság"

De vajon a zsidóknak meg kell-e felelniük a nemzeti lét „általános" ismérveinek, ha nemzeti történelmük olyannyira különbözik más nemzetekétől? Az izraeli haza mindig lényeges szerepet játszott a zsidóság öntudatában; és mégis, a politikai cionizmus megjelenése előtt a zsidók felfogása saját népi létükről nem öltött határozottan területi jelleget. Simon Dubnow zsidó történész a zsidó hazafiságot közös szellemi és kulturális értékeken alapuló hazafiságnak értelmezte — hazátlan, magasabb rendű hazafiságnak, amelyet a „nemzeti lét lényegének" tüntet fel. Saját szavaival:

„A történelemben számos példát találunk arra, hogy nemzetek, miután elvesztették nevüket, hazájukat és szétszóródtak más nemzetek között, eltűntek a történelem színpadáról. Viszont csak egyetlen esetről tudunk, hogy egy nép a szétszóródás és a szülőföld elvesztése ellenére is több ezer évig fennmaradt. Ez a kivételes nép pedig Izrael népe."

Ezek szerint a zsidóság lenne „a nemzetekre áradó fény" és utat kellene törnie egy lelkileg felsőbb rendű, területhez nem kötődő hazafiság felé? Ez az eszmény véleményem szerint nemcsak hogy elérhetetlen, hanem nagyravágyó és hiábavaló is. Továbbá egy olyan világban, amelyben állandóan újra élednek az ősi, törzsi beidegződések, ennek a felfogásnak múltjuk ellenére legelőször a zsidók látnák a kárát. A „kozmopolita" szó még mindig visszatetszést kelt, ha a zsidókkal kapcsolatban használják. Ezenkívül, ha ez az út vezet a zsidók önmegváltásához, akkor vajon tényleg szükség volt-e Izrael megalapítására? Ha a cionizmus szándéka nem a zsidók „egységesítése", akkor mire való? Végbe mehet-e egyáltalán Izrael nemzeti fejlődése a többi nemzet között, ha egyfajta nemzeti parkká válik, ahová a világ minden tájáról érkező zsidók csak konferenciát tartani, házasodni és temetkezni járnak. Vajon érdemes volt-e végigjárni az ország megalapításáért és fennmaradásáért vívott harc gyötrelmes útját, feláldozni oly sok fiatal és tehetséges embert, hontalanná tenni palesztin arabok ezreit pusztán azért, hogy a világ zsidósága elnyerje területi hagyatékát a Közel-Keleten.

Szerencsére a cionizmus még nem jutott el arra a pontra, ahol ezek a kérdések teljes súlyukkal merülnének fel. De a folyamat elindult, és komoly megfontolást kíván. Nekem úgy tűnik, hogyha nem élednek újra fel a cionizmus eredeti törekvései és célkitűzései, akkor mind Izrael, mind a mozgalom az eddigieknél mélyebb válság elé néz.

(Az angol folyóirat 1981. december 5—11-i számából)

JACK KLING

Gondolatok a cionizmusról

Állandó vita folyik a zsidó származásúak között a cionista ideológia sikereit és kudarcait, valamint azt a befolyást illetően, amelyet az itteni (amerikai) és — Izraelt is beleértve — a külföldi zsidó közösségekre gyakorol.

Tény, hogy a nácizmus uralomra jutása és a zsidókkal szembeni népirtó politikájuk, továbbá Izrael állam megalakítása és az Izrael és az arab államok közötti háborúk óta a cionizmus — nacionalista és soviniszta befolyásával egyetemben — mély gyökereket eresztett a zsidó népességen belül, befolyásolva annak nem nacionalista részét is, s ez a többség. De növekvő ellentétek vannak számos kérdésben a zsidó közösségen belül azok között is, akik cionistának tekintik magukat.

E cikk írása során újraolvastam a néhai dr. Hyman Lumer könyvét, az 1973-ban publikált *A cionizmus története és a világpolitikában játszott szerepe* c. kötetet. Dr. Lumer, aki kiváló teoretikus és pedagógus volt, a kommunista pártban is vezető szerepet töltött be. Könyvét ösztönző erejűnek és időszerűnek találtam. Dr. Lumer könyve sok olyan kérdést megválaszol, amelyet a magukat baloldalinak vagy éppenséggel kommunistának vallók tesznek fel. Azoknak, akik átfogó tanulmányt keresnek a cionizmusról, azt javaslom, hogy olvassák el ezt a könyvet.

Ez a cikk csak három kérdéssel kíván foglalkozni: 1. néhány olyan problémával, amely Izraelre, mint a zsidó népesség hazájára vonatkozik; 2. néhány olyan ellentéttel, amely nemzetközileg érinti a zsidó közösséget, és végül 3. néhány olyan problémával,

amellyel itt, az Egyesült Államokban kerülnek szembe a zsidó származásúak.

A politikai cionizmus megalapítója Theodor Herzl és Leo Pinsker volt. Erős hatást gyakorolt rájuk az antiszemitizmus növekedése Európában és a zsidók üldözése a cári Oroszországban, amely a kisinyovi és más helyi pogromok hullámaival indult meg. Herzlt mélyen megrázta az Alfréd Dreyfus kapitány elleni 1894-es franciaországi koholt, antiszemita per is. Ez vezette arra, hogy kidolgozza a cionizmus doktrináját, és e doktrína megvalósításának szentelje életét.

A cionizmus megalapítóinak fő koncepciója az volt, hogy az antiszemitizmus nem pusztítható ki, és hogy a zsidók idegenek azokban az országokban, amelyekben élnek. Herzl így írt: „Mindenekelőtt felismertem az antiszemitizmus elleni harc erőfeszítéseinek értelmetlenségét és hiábavalóságát." *(Theodor Herzl naplója, 6. old.)* Ennélfogva azt a következtetést vonta le, hogy a zsidókérdés megoldása nem az antiszemitizmus felszámolásáért vívott harcban és nem abban található, hogy teljes egyenjogúságot próbáljanak elérni a zsidók számára azokban az országokban, amelyekben élnek, hanem a zsidóknak a nem zsidóktól való elkülönítésében — abban, hogy a zsidók saját országukban éljenek.

A Cionista Világszervezet, amely Herzl kezdeményezésére alakult meg, 1897-ben tartotta első kongresszusát. A kongresszus kimondta: „A cionizmus célja az, hogy hazát teremtsen a zsidó nép számára Izrael földjén". A huszonharmadik cionista kongresszus, amelyet Izrael állam létrehozása után tartottak, a célt a következőképpen fogalmazta újra: „A cionizmus feladata, hogy konszolidálja Izrael államot, a menekülteket összegyűjtse Izrael földjére, és elősegítse a zsidó nép egységét." Izraelt egyértelműen úgy tekintették, mint valamennyi zsidó hazáját, beleértve azokat is, akik „számkivetettségbe szóródtak szét és akiknek vissza kell térniük".

Gershom Schocken, a *Haaretz* nevű izraeli újság kiadója egy cikkében, amelyet a *New York Review of Books* 1981. május 28-i számában újra közöltek, a következőket mondja:

„A cionizmus célja az volt, hogy megoldja a zsidó-problémát... A zsidó-problémát a cionista ideológia atyjai definiálták úgy... mint a zsidók arra való képtelenségét, hogy a diaszpórában (vagyis Izraelen kívül — *A szerző.*) biztonságban és egyenlő jogú emberekként éljenek...

A megoldás, amelyet javasoltak, az volt, hogy gyűjtsék össze a diaszpóra zsidóságát, vagy legalábbis nagy többségüket egy országban, ahol politikai függetlenségre tehetnek szert."

Kitartva e koncepció mellett, a cionista vezetők, különösen azok, akik Izraelben élnek (Golda Meir, Ben Gurion, Menachem Begin stb.) állandóan arra ösztönzik a zsidókat, hogy telepedjenek le Izraelben, és megvetéssel tekintenek azokra, akik képtelenek erre, vagy visszautasítják az Izraelbe való költözést.

Ez a nacionalista és soviniszta filozófia, amelyet Schocken fent leírt, sokakra gyakorolt hatást a zsidó közösségben, és azt a benyomást igyekezett kelteni, hogy a közösségen belül szinte teljes egyetértés alakult ki Izraelt, a szovjetunióbeli zsidóságot, valamint azokat a problémákat illetően, amelyekkel nálunk kerülnek szembe a zsidó származásúak. Ez a beállítás azonban hamis.

Elismert tény, hogy mindenféle nyomás ellenére a cionizmus és ideológusai képtelennek bizonyultak arra, hogy a zsidók egy relatíve kis csoportján túlmenően jelentősebb tömegek számára is vonzóvá tegyék Izraelt. A valóságban a cionista vezetők és az izraeli kormány súlyos problémája épp a zsidók tömeges kivándorlása Izraelből.

Roger Simon, a chicagói *Sun-Times* szemleírója írta Tel Avivból 1981. május 21-én:

„Az Izraelbe irányuló zsidó bevándorlás hanyatlóban van. 1980 novemberében (az egész világból) csak 964 zsidó érkezett Izraelbe, szemben az előző év azonos hónapjának 2282 fős adatával...

Továbbá, a zsidók elhagyják Izraelt... A Zsidó Ügynökség — amely a zsidók Izraelbe irányuló bevándorlását irányítja, azt jelentette, hogy az izraeli állam 1948-as megalapítása óta 270 000 zsidó hagyta el Izraelt.

Más becslések, amelyek figyelembe veszik azoknak a gyermekeit is, akik távoztak, közel 500 000 főre becsülik a külföldön élő izraeliek számát.

Amíg a zsidó származásúak csaknem kivétel nélkül támogatják Izrael önálló létéhez való jogát, ugyanakkor az Egyesült Államokban és más országokban csak kevesen vannak, akik Izraelbe költöznének. Vajon miért? A tényleges helyzet a cionista koncepciót számos ponton cáfolja. Először: a zsidó népesség elutasítja azt az álláspontot, miszerint Izrael lenne valamennyi zsidó hazája. A zsidók túlnyomó többsége azt az országot tekinti hazájának, ahol született és ahol él. Másodszor: a zsidóság hatalmas többsége integrálódott és asszimilálódott országa gazdasági, társadalmi, kulturális és politikai életébe, és ugyanakkor a többség megőrizte zsidó identitását a zsidó szervezetek és a zsinagógák tagjaként. A növekvő asszimiláció tükröződik a vegyes házasságok elterjedtségében is. Jól informált körök szerint a zsidó fiatalság körében mintegy 50 százalékos a vegyes házasság. Harmadszor: az Izraelbe történő kivándorlás azt jelentené, hogy a családdal és a baráti körrel való kapcsolatok gyengülnének, vagy megszakadnának. Ezenkívül azonban vannak egyéb okok is.

Kérdés, vajon miért hagyta el oly sok zsidó Izraelt? Itt szintén az okok nagy számával találkozunk. Sokan a biztonság hiányát érzékelik, és a gyakori háborúk állandó félelmében élnek; mások a magas létfenntartási költségek miatt panaszkodnak, beleértve a magas inflációt is — sokak szerint ez a leggyorsabb tempójú a világon. Megint mások azért távoztak, mert növekvő félelmet éreztek az izraeli kormány általános politikája miatt, amelyhez hozzátartozik az elnyomás fokozása és az olyan reakciós intézkedések, mint a letartóztatások, a földelkobzás, a bebörtönzés és a kínzás.

Az eddigiekben azokkal az ellentétekkel foglalkoztunk, amelyek Izraelnek, mint a zsidó népesség hazájának eszméjéből fakadnak. Ellentétek alakultak ki azonban az izraeli kül- és belpolitikát illetően is. Ezek az ellentétek akörül csoportosulnak, ahogyan Izrael az inflációt és a létfenntartási költségeket kezeli, amelyek elviselhetetlen terheket rónak lakosságának többségére, köztük mind a zsidókra, mind pedig az arabokra. Az „Azonnali Békét!" elnevezésű növekvő izraeli mozgalom egyre erősebb kritikát fejt ki mind külföldön, mind pedig az országon belül az arab lakossággal és a színes bőrű zsidó lakossággal szemben érvényesített izraeli fajüldöző politika, a zsidó településeknek a megszállt területeken való expanziója, a libanoni bombázások ellen, valamint a Palesztin Felszabadítási Szervezettel (PFSZ) való tárgyalások érdekében.

A *New York Times* 1980. május 20-i száma arról tudósított, hogy 250 vezető izraeli személyiség nyilatkozatot adott ki, amelyben sürgették a „területi kompromisszum" megkötését. Noha e sorok szerzőjének fenntartásai vannak e nyilatkozattal szemben, fontos fejleménynek tekinthető, hogy az mégis növekvő ellenzést és kritikát fejez ki az izraeli kormányzat politikájával szemben. Bírálja a zsidó települések expanzióját, valamint a megszállt területek arab lakosságával szembeni „extrémista" erőszak politikáját.

Növekvő ellentétek figyelhetők meg az Egyesült Államokban és más országokban is a palesztin-kérdést és a PFSZ-szel szembeni izraeli politikát illetően. A kommunista párt következetesen támogatja a palesztinok jogait saját államuk alapítására és elismerte a PFSZ-t mint a palesztin nép törvényes képviselőjét. Begin és kormánya nem fogadja el egy független palesztin állam létét, és nem hajlandó tárgyalni a PFSZ-szel. A kormány álláspontjával szemben a legtöbb ország és sok kiváló közéleti vezető — köztük zsidók — körében terjed az a meggyőződés, hogy a közelkeleti béke nem érhető el a palesztin probléma megoldása nélkül, ez pedig nem válik lehetővé a PFSZ részvétele nélkül. Annak illusztrálása érdekében, hogy miként látja két kiváló zsidó vezető személyiség ezt a problémát, idézzük először Nahum Goldmannak, a Zsidó Világkongresszus és a Cionista Világszervezet volt elnökének a *Daily Kurier* számára Bécsben adott

interjúját: „Nem látok esélyt a békére, amíg a palesztinoknak nincs meg a joguk saját államuk alapitására, úgy, ahogy azt ők akarják. Nekik ugyanolyan jogaik vannak, mint másoknak, épp olyanok, mint Izraelnek." (*Sentinel*, 1981. júl. 2.)

Philip M. Klutznick, a Zsidó Világkongresszus volt elnöke — később Carter kereskedelmi államtitkára — úgyszintén üzenetet küldött a Zsidó Világkongresszusnak, amelyet januárban tartottak Izraelben. Az üzenetben elmondta, hogy megvitatta a palesztin kérdést a világ számos vezetőjével, a világ zsidó népességének vezetőivel, hogy találkozott arabokkal és más nemzetek képviselőivel, különböző rangú palesztin vezetőkkel éveken keresztül, meghallgatta panaszaikat és célkitűzéseiket. Noha nem rokonszenvezik a PFSZ egyes akcióival és attitűdjével — különösen azokkal nem, amelyek nacionalista szervezetük alapításának éveiben jutottak kifejezésre — elismeri, hogy a Palesztin Felszabadítási Szervezet jelentős nemzetközi elismertségre tett szert.

Azután feltette a kérdést, hogy ha Szadat elnök módot talált arra, hogy eljöjjön Izraelbe és kifejtse, hogy az arab világ rosszul cselekedett, amikor nem ismerte el korábban Izraelt, a zsidók miért nem veszik a bátorságot, hogy elmondják az araboknak, beleértve azokat is, akik palesztinoknak tekintik magukat, hogy: „Mi csak Izrael függetlenségét védelmezzük, de nem akarunk megfosztani e függetlenségtől benneteket; nem kívánjuk mi kiválasztani a ti szóvivőiteket, csak meg akarjuk beszélni vezetőitekkel, hogy készek vagyunk az együttműködésre; nem az elnyomást és az uralkodást akarjuk, hanem csak Izrael és szomszédainak ügyét kívánjuk előrevinni, testvériségben és békében élve együtt".

Az Egyesült Államok zsidó lakosságának uralkodó körei megpróbálják elnémitani a bírálatot — köztük a Klutznick által felvetettet is. E bírálatok elfojtása azonban egyre nehezebbé válik.

Szeretnék röviden írni két másik kérdésről is, ahol szintén ellentétek vannak: a szélsőjobboldal iránt tanúsított magatartásról, valamint az antikommunizmusról és a szovjetellenességről.

Ebben az országban növekvő reakciós irányzat van kibontakozóban, a szélsőjobboldal ösztönzésére, és ez az irányzat befolyásolja a zsidó közösséget is. A zsidóság uralkodó köreinek fő áramlata nagyon fontos szerepet játszik e frontban. Kikből tevődnek össze a zsidóság vezető körei? Az üzleti élet közép- és nagyburzsoáziájának zsidó származású tagjaiból, akiknek jelentős befolyásuk van a tömegtájékoztatásra (sajtó, rádió, televízió), akik a vezető pozíciókat uralják a nagy zsidó szervezetekben, akik meghatározó szerepet játszanak a politikában.

Amikor a munkásosztályt, a szegényeket és az elnyomott nemzetiségi kisebbségeket erőteljesen sújtják Reagan gazdasági és politikai programjai, ugyanakkor a zsidóság uralkodó köreinek csoportja támogatja a reagani programokat, a vezető csoportok pedig támogatják az Egyesült Államok imperialista politikáját. Támadásuk nem a reakció és az elnyomás ellen irányul, kommunista- és szovjetellenesek, céljuk az izraeli kormányt ért bírálatok elhallgattatása, amely bírálatok például e kormány Libanont és Bejrútot sújtó terrorbombázás nyomán hangzottak el. E csoport csak a szájával harcol a Ku-Klux-Klan és a különféle náci csoportosulások ellen, és támogatja az „Erkölcsi Többség" jobboldali mozgalmát. A zsidó jobboldal egyik fő eszköze a *Commentary* folyóirat, amelyet Norman Podhoretz ad ki. Podhoretz az áprilisi szám vezércikkében üdvözli az amerikai globális kommunistaellenesség politikáját, amely, mint írja, „fenntartja a szovjet birodalom felbomlasztásának reményét". Podhoretz és a *Commentary* köré csoportosulók primitív doktrínája szerint bármely ország, amely ellensége a Szovjetuniónak, barátja Izraelnek.

Richard Pipes, a Harvard Egyetem professzora és a *Commentary* egyik állandó cikkírója a közelmúltban a tiltakozás hullámát váltotta ki Nyugat-Európában, amikor egy interjú során azt mondta, hogy „hacsak Oroszország nem adja fel a kommunizmust, nukleáris háború robban ki

az Egyesült Államok és a Szovjetunió között".

Irving Kristol professzor, Podhoretz egy régi barátja, két külön hasábon fejtette ki a *Wall Street Journal*-ban, hogy az Egyesült Államoknak aktívan kellene ügyködnie „az európai szocialista országok destabilizációja érdekében". A „destabilizáció", ez a morbid szó egyszerűen a szocialista rendszer aláásását jelenti Lengyelországban, Csehszlovákiában és más országokban azáltal, hogy támogatást nyújtanak a szocialistaellenes és ellenforradalmi erőknek. A zsidó közösség aggodalmát fejezi ki a szélsőjobboldal tevékenysége miatt, és neves személyiségei szálltak vitába a *Commentary*val és támogatóival.

Dr. Mark M. Grug, aki a chicagói egyetemen a pedagógia történetének professzora és a chicagói cionista szervezet volt elnöke a múlt évben egy beszédében „Az amerikai zsidóság jövője" címmel a következőket mondotta: „Egyre inkább olyanok leszünk, mint bármely más nép a világon — rendelkezünk már saját zsidó jobbszárnyunkkal is... Ez a szélsőséges konzervativizmus felé irányuló áramlat jelentősen megerősödött Ronald Reagan elnökké választásával... E zsidó jobbszárny központja és forrása a *Commentary* folyóirat, amelyet Norman Podhoretz ad ki és irányít... A folyóiratot az Amerikai Zsidó Bizottság támogatja..."

Nemrégiben Alexander Schindler rabbi, az Amerikai Héber Kongregációk Egyesületének elnöke nyilatkozatot tett közzé, amely sajnálatosnak minősíti az „Erkölcsi Többség" és vezetőjének, Jerry Falwell tiszteletesnek a nézeteit, s kinyilvánítja ellenkezését azzal szemben, hogy Falwell Amerikára, mint „keresztény országra" hivatkozik, és kísérletet tesz arra, hogy nyomást gyakoroljon a Kongresszusra annak érdekében, hogy a törvényhozás engedélyezze az imádságokat az állami iskolákban, továbbá vonja meg a támogatást az abortusztól. Schindler e nézeteket veszélyesnek nyilvánította Amerikára és ellenségesnek az amerikai zsidóság jólétére nézve. (Nem feledkezhetünk meg arról, hogy Menachem Begin miniszterelnök volt az, aki egy New York-i gyűlésen Falwell tiszteletesnek adományozta a Jabotinsky [egy cionista terrorista] Békedíjat!)

Hadd érintsük a továbbiakban a zsidó és cionista vezetőség köreiben észlelhető kommunista- és szovjetellenességet. Az izraeli kormány külpolitikája, amint azt Menachem Begin és más vezetők állítják, a kommunista- és szovjetellenességen alapul. Arabellenes, palesztinellenes és PFSZ-ellenes politikájuk ennek megfelelően ahhoz kapcsolódik, hogy megakadályozzák a Szovjetunió közel-keleti befolyásának növekedését és térnyerését. Begin többször is állította, hogy Izraelt az Egyesült Államok legmegbízhatóbb szovjetellenes szövetségesének lehet tekinteni a Közel-Keleten.

E törekvésében — mint már említettük — számíthat az amerikai imperializmus és a zsidóság uralkodó köreinek támogatására. Az amerikai imperializmus — noha vannak taktikai ellentétei az izraeli politika végrehajtását illetően — úgy manőverezik, hogy ne idegenítse el magától Izraelt, és ezzel egyidejűleg megőrizze Anvar Szadat Egyiptomának támogatását (a cikk még Szadat életében íródott — *N. Sz. szerk.*) és megnyerjen más arab reakciós köröket is az Egyesült Államok közel-keleti vezető szerepének megszerzésére.

Nem szabad lebecsülni az erőteljes és folyamatos szovjetellenes kampány hatását a zsidó lakosság körében, ez számos kérdésben megzavarta gondolkodásukat. Ugyanakkor azonban nem is szabad eltúlozni a problémát, mivel ilyen túlzás csak a bénult reménytelenség, a tehetetlenség érzetét kelti.

A kétségkívül meglevő zavarodottság ellenére észre kell venni a cionista és izraeli vezetőknek szegezett kérdések élesedését; e kérdések között szerepelnek a Szovjetunióra és az izraeli—arab kapcsolatokra vonatkozók is. E kérdőre vonás kifejeződése a növekvő „Azonnali Békét" mozgalom Izraelben, valamint e mozgalom különböző akciói, továbbá az Izraeli Kommunista Párt növekvő befolyása. A párt rámutatott arra, hogy a PFSZ részvétele nélkül nem érhető el tartós béke a Közel-Keleten, valamint,

hogy a Szovjetuniónak jelen kell lennie a béketárgyalásokon.

Ezzel kapcsolatban a *Jewish Affairs* című folyóirat nagy szolgálatot tett azáltal, hogy rövidítve újra közölte Nahum Goldmannak a januári Zsidó Világkongresszuson elhangzott üzenetét. Goldman ezt mondotta többek között: „Azoknak a problémáknak a megoldása, amelyekkel a zsidóság világszerte szembekerül, beleértve azokat a problémákat is, amelyekkel Izrael kerül szembe, elsősorban attól függ, miként közelíti meg a zsidó népesség a kérdéseket... Nézetem szerint az Egyesült Államok ma már semmilyen fontos világpolitikai ügyet sem tud a Szovjetunió együttműködése nélkül megoldani...".

Goldman kifejtette: abszurd dolog annak feltételezése, hogy a közel-keleti probléma és a Szovjetunióban élő zsidóság kérdése megoldható a konfrontációs taktika révén. Az amerikai zsidóság és Izrael súlyos hibát követett el azáltal, hogy a Szovjetuniót Izrael-ellenesnek nyilvánította. Feltette a kérdést: „Amikor a felszabadítási háború kitört (az izraeli állam megalapítása után), vajon ki mentette meg Izraelt? A Szovjetunió... A szovjet segítség nélkül soha nem alakult volna meg a zsidó állam." A leghevesebben tagadta azt az álláspontot, miszerint a Szovjetunió nem akarná fenntartani Izrael létét. Beszédében rámutatott arra, hogy a legtöbb hibát, amelyért az amerikai zsidóság a felelős, Izrael nyomására követték el az amerikai zsidók vezetői.

Mark Krug professzor — hivatkozva néhány zsidó vezető és publicista harcos hazafiaskodására — felteszi a kérdést, hogy vajon azok a zsidó értelmiségiek, akik a nukleáris fegyver megszállottjai, tudatában vannak-e annak a kockázatnak, amelyet vállalnak. Majd a következőket mondja: „Megértik-e vajon, hogy ha a hidegháború Oroszországgal valóban felforrósodik, akkor az amerikai zsidók könnyen bűnbakká válhatnak, és az amerikai közvélemény nagy tömegei fogják a háború előidézőiként megbélyegezni őket?"

A cionizmus elleni harcot szélesebb perspektívából kell tekinteni, mint egyetlen ország, Izrael hivatalos politikájának vagy az Egyesült Államok befolyásos zsidó körei reakciós csoportjának szemszögéből. A cionizmust úgy kell tekinteni, mint a zsidóság és általában a dolgozók legfőbb érdekeinek halálos ellenségét. Ellensége a békének, a szabadságnak és a haladásnak, mindenhol. Le kell leplezni, és a zsidó tömegekre gyakorolt mérgező befolyását meg kell szüntetni.

De nem szabad elkövetni azt a hibát, hogy egyenlőséget tegyünk a cionizmus és a zsidó népesség között. Dr. Lumer a cionizmusról írott könyvében azt mondja, hogy a zsidó emberek tömegei, főleg a dolgozók, akik a különböző zsidó szervezetek tagjai és akik részt vesznek azok tevékenységében, nem tudatosan cionisták gondolkodásukban. Mint mondja, inkább arról van szó, hogy olyan érzések motiválják őket, mint egyfajta nemzeti büszkeség és az Izraellel fennálló érzelmi kapcsolat, továbbá a zsidóság jövőjével kapcsolatos baljós előérzet, amely a hitleri idők gyötrelmes tapasztalataiból származik.

A mostanában tapasztalható növekvő fajüldözés és antiszemitizmus, amely a zsidóság és különösen a színes bőrűek és más elnyomott nemzeti kisebbségek ellen irányul, élénken foglalkoztatja a demokratikusan gondolkodó embereket, köztük a zsidókat is. Elegendő rámutatni a Ku-Klux-Klan és a náci erők tevékenységének fokozódására, a színes bőrű gyermekek alabamai legyilkolására, a buffalói gyilkosságokra, a Puerto Rico-i és egyéb spanyol anyanyelvű közösségek elleni támadásokra. Ha külföldön nézünk körül, akkor ott vannak a zsinagógák elleni bombatámadások Franciaországban és Nyugat-Németországban, az antiszemitizmus térhódítása Argentínában, a fajüldöző támadások Londonban, a dél-afrikai fejlemények, vagy az Izraelben és a megszállt területeken élő arab lakosság elleni fajüldöző támadások.

Kiemeljük egy új szervezet, az Új Zsidó Ügynökség megjelenését is. Tekintettel arra a mély aggodalomra, amelyet a demokratikus vitáknak a zsidó közösségen belüli hiánya, valamint a zsidó uralkodó körök vezető csoportjainak szűk látókörű szemlélet-

módja miatt érez, ennek az új szervezetnek a megjelenése nagy fontosságúnak látszik. Az alapító országos konferencián Washingtonban hétszáz férfi és nő vett részt 1980 decemberében. Az egyesülési nyilatkozat a következőket tartalmazza: „Nehéz időket élünk... Izrael ostromlott helyzetben van, gazdasága összeomlóban, a béke reménye halványulóban. Az antiszemitizmus mindenütt fokozódik... Amerika nehézségeknek néz elébe... új vezetése láthatólag az elnyomás új korszakát, a korlátlan fegyverkezési versenyt és a környezet rombolását készíti elő... itt az idő az Új Zsidó Ügynökség számára, az 1980-as évek zsidó felelősségének és lehetőségének újbóli megértése számára."

Amikor ezt a cikket befejeztem, olyan hírek rengették meg a világot, miszerint izraeli repülőgépek terrorbombázása lerombolta az irakiak épülő atomreaktorát. Az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsa egyöntetűen elítélte Izraelt ezért az akcióért, és még az Egyesült Államok is — némi habozás után, de el akarván kerülni a teljes elszigetelődést — csatlakozott az elítéléshez. Míg a zsidó közösség némely csoportjai, különösen a vezetők, támogatták ezt az akciót, voltak olyan hangok is, amelyek őszintén elítélték az agressziót. Balfour Brickner, a New York-i Stephen Wise Free Synagogue rabbija azt mondotta, hogy „aggasztónak és ijesztőnek" érzi az Irak elleni izraeli támadást, amely „nem szolgálja Izrael érdekeit". „Egyetlen nemzet sem hányhat fittyet az egész világnak, elpusztítva mindazt, amit biztonságára nézve fenyegetésnek érez — mondotta Brickner rabbi. Izrael nem él légüres térben. A nemzetközi közösség része, támogatottsága és békéje ettől a közösségtől függ." (*New York Times*, 1981. jún. 2.)

A világszerte megnyilvánuló elítélés ellenére, Izrael „fittyet hányt a világnak", és múlt héten átfogó légi- és szárazföldi támadást intézett Bejrút ellen, amelynek következtében háromszázan meghaltak és 1500 polgári lakos megsérült — férfiak, nők és gyermekek. Számos polgári lakónegyed dőlt romba.

Együttérzünk az agresszió valamennyi közel-keleti áldozatával.

Izrael a nyers erő imádójává vált — írja Gary Wills a július 20-i *Sun Times* hasábján —, annyi területre teszi rá a kezét, amennyire csak tudja; arab munkaerőt alkalmaz a kibucok építéséhez, megelőző csapásokat oszt és nemzetközi szabotázshoz folyamodik; elpusztítja a palesztin otthonokat és palesztin kényszermunkát alkalmaz.

Majd hozzáteszi: „Izrael azt hiszi, hogy ő szabja meg, mi a jogos, és semmibe veszi a nemzetközi jogot, ha az nem felel meg neki, — ellopja az urániumot, hogy bombát gyártson. Pearl Harbor-jellegű támadást intéz egy olyan ország ellen, amely nyíltan próbál szert tenni arra a nukleáris eredményre, amelyet Izrael titokban és lopással ért el."

Az izraeli kormány vétkessége ellenére a kommunista párt kezdettől fogva támogatja Izraelnek az állami léthez való jogát. Mi is következetesen képviseltük, hogy Izrael biztonsága az igazságos közel-keleti békétől függ, és e békének tartalmaznia kell az erők visszavonását az 1967-es határok mögé, a palesztinok jogát önálló államuk alapítására, valamint a PFSZ-nek, mint a palesztin nép törvényes képviselőjének az elismerését. Ám e pontokon Izrael semmiféle hajlandóságot sem mutat arra, hogy akárcsak egy lépést is tenne ebbe az irányba.

Ezek a legújabb szembeszökő agressziós cselekedetek szintén az izraeli kormány tökéletesen reakciós természetét bizonyítják, valamint azt, hogy a cionizmus ideológiájának ez az út a végállomása.

Ezt az ideológiát csak három fegyverrel lehet leküzdeni: neveléssel, párbeszéddel és akciókkal. Következetesen szem előtt kell tartanunk, hogy a legtöbb zsidó származású ember nem cionista, és hogy türelemmel kell viseltetnünk azokkal szemben, akik összezavarodtak, sőt még azokkal is, akikkel nem értünk egyet.

(Az amerikai folyóirat
1981 9. számából)

A. SZABOV

A rettegés nostradamusi receptje

Azon a napon, amikor megérkeztem St. Remi-de-Provence-ba, ebben a déli városkában senki nem tudta, hogy messze északon, vagy hétszáz kilométerre innen, valahol egy katonai szimpozion folyik, amely a városka sorsát is érinti

A szimpozionra elkészítették az eljövendő csaták térképét, és St. Remi-de-Provance épp a hadiesemények kellős közepébe került.

Fűzfavers tábornokok számára

Azúrkék szeptemberi nap volt. Alma- és tömjénillat terjengett a levegőben. De minden útkereszteződésben rendőrök álltak, és nem lehetett bejutni a város központjába. Megkérdeztem régi ismerősömet, Remi Perrot-t, a mezőgazdasági szövetkezet vezetőjét, mi történik, miért van annyi rendőr a városkában.

— Elfelejtettelek figyelmeztetni, ma van Szent Remi ünnepe. — Nem lett volna francia, ha megállta volna szellemeskedés nélkül: — Ma hívhatsz Remi helyett egyszerűen szentnek...

Mindenesetre, ha még vannak ünnepek és van tréfa, akkor még nincs háború.

De vajon tréfa-e a Stratégiai Kutatások Központjában folyó törzskari gyakorlat? Miközben St. Remi-de-Provence-ban a gyümölcsöket szedték a kertekben, a központ komputere latin és ófrancia keveréknyelven írt kemény verssorokat kopogott le, kimagozta belőle a földrajzi neveket, és jaj azoknak a városoknak, amelyekre a versek szerint „tűzeső fog hullani az égből"...

A szimpozionon használt térképet Jean-Charles de Fontbrune „Nostradamus a történész és próféta" című könyve alapján készítették. Egy példány előttünk is fekszik a kávézóasztalon. Hiszen Michel Nostradamus éppen itt, St. Remi-de-Provence-ban született 1503-ban.

— Amennyire vissza tudok emlékezni, már az iskolában is betegre nevettük magunkat Nostradamus versein — meséli Remi. — Az egész városban nincs egy ember, aki értené ezeket a fűzfaverseket. Egyedül a szálloda viseli Nostradamus nevét, de hát ez a turisták miatt van...

A Stratégiai Kutatások Központjában folyó szimpozion két részből állt. Először Nostradamus próféciái alapján megírták „a harmadik világháború forgatókönyvét", majd meghatározták az ellenséges csapás visszaverésének stratégiáját. Az elnöki székben maga a központ vezetője, Michel Garder ült.

Fontbrune-nek sikerült Nostradamus alapján megállapítani a háború kezdetének pontos dátumát: 1983. A központ szakemberei ezt némileg módosították, mondván: valamikor 1981 és 1987 között. Először lángra lobban a Közel-Kelet, majd a tűz átterjed a világ más részeire is, mivel (idézem): „A Kreml gigantikus támadást indít két katonai színtéren, az egyik Európa, a másik Dél, vagyis a Perzsa-öböl, Közel-Kelet, Afrika... Az európai színtéren a Szovjetunió hatalmas szárazföldi és légierőt vet be — mintegy 120 páncélos és gépesített hadosztályt, a taktikai légierő háromezer egységét atombombával a fedélzeten..."

Elképzelhető, hogy mindezt valaki több mint 400 évvel ezelőtt megírta versbe szedve, ráadásul ófrancia nyelven?

Nézzük, mit ír Nostradamus:

Salon, Mansol, Tarascon
Sexből, diadalív,
Ahol áll még a piramis,
Szégyenletes váltságdíjat
Küldenek a Dán Hercegnek
Artemisz templomába.

Fonbrune fordítása: „Salon környé-

kén, »a nap műve« (II. János Pál) Tarasconban Aix-en-Provence-tól Monacóig, ahol áll még a szikla, (a franciák) jönnek felszabadítani Dánia hercegét. A megmentőt megszégyenítik Törökországban."

Nem, ez még mindig nem érthető. Próbáljuk meg máshogy. Fontbrune címet és lábjegyzeteket írt Nostradamus strófáihoz. A harmadik világháború — olvassuk csak a címeket — így fog kezdődni: „II. János Pál pápa elmenekül Rómából az előnyomuló orosz csapatok elől"; „A pápa a Rhone partján. A kakas és az USA szövetségre lép"; „Franciaország délnyugati városainak bombázása"; „Földrengés". És most jön a fentebb idézett strófa: „II. János Pál Tarascon mellett. Felszabadulás Salontól Monacóig . . ."

Mintha valami derengeni kezdene, nem? Úgy látszik, a tábornokoknak igazuk volt, hogy a térképpel kezdték. Mi az a Salon? Város, ahol Nostradamus-t eltemették. Mansol? Ilyen város nincs Franciaországban, sem máshol, a komputernek sem sikerült a nyomára bukkannia. Tarascon? Ó ez ismerős: itt élt Alfons Daudet szerint Tartarin, a nagyhasú hencegő, aki állandóan Afrikába készült oroszlánra vadászni. Sex? Ilyen fogalmat talált a komputer, várost azonban nem. Ehhez Fontbrune az alábbi megjegyzést fűzte: Sex nem más, mint Aix-en-Provence régi (latin) nevének egy része. És így tovább.

A dán herceg szerepe és Törökország jelentősége ugyan továbbra is homályos, de hát nem is ez a fontos, hanem az, hogy sikerült desiffrírozni négy francia helyet a jövendő csata térképén, és a tábornokok magabiztosan meghúzzák a frontvonalat.

A szimpozion következtetéseit a *Paris Match* című lap októberben nyilvánosságra hozta. Magát a szimpoziont a lap felkérésére tartották, miután a *Paris Match* felfedezte Nostradamus—Fontbrune művét a könyvesboltokban, és nagy hírverést csapott neki. A dolog még tavasszal történt. Franciaország választásra készült. A rózsát tartó kéz — a Szocialista Párt szimbóluma — ezekben a napokban a szó szoros értelmében virágba borította a baloldali sajtót Európában. Május 13-án Rómában váratlanul eldördült a fegyver a török fasiszta Ali Agca kezében, és megsebesítette a pápát. A jobboldali sajtóban azonnal megjelent Nostradamus szakállas arca, fölötte a bombasztikus cím: „Ő előre látta!" „Ő megjósolta!".

Mit látott meg Nostradamus? Egyik strófájában megjósolta a pápa elleni merényletet (ne felejtsük el, hogy Nostradamustól napjainkig több mint félszáz pápa ült a római egyház trónusán), „amikor kivirágzik a rózsa". Fontbrune az eredetiben szereplő igazi rózsa helyére a szimbólum-rózsát teszi, és így fordítja le: „amikor a baloldal hatalomra jut". A két dolog okokozati függőségbe kerül egymással, és a színtiszta misztikából megszületik a nyílt politikai spekuláció.

És épp erre van szükségük a jobboldali erőknek, a reakciónak. A tegnapi többség, a mai ellenzék két kézzel kap Nostradamus után, jobbkor nem is jöhetett volna.

A „próféta" élete

A mostanihoz hasonló pánik talán a XVI. század óta nem fordult elő az európai fejekben. Jean Delumcan „A rettegés története Nyugaton" című könyvében leírja, milyen frenetikus hatást gyakorolt a kisemberekre Nostradamus—Fontbrune felfedezése.

A francia irodalomtörténészek általában nem tekintik említésre méltónak Nostradamus figuráját abban a korszakban, amelyben Ronsard és Rabelais alkotott, hozzájuk képest ő csak egy jelentéktelen grafomán. Az orvostudomány történetébe sarlatánként írta be nevét. Neve azonban elsősorban a Nagy Rettegés előfutáraként fog fennmaradni.

Sarlatáni tevékenységéről barátja és életrajzírója, Jean-Aimé de Chavigny jóvoltából tudunk. Nostradamus titkos levelezést folytatott II. Henrik hitvesével, Medici Katalinnal, aki 10 évi házasság után sem tudott utódot szülni az uralkodónak. Nostradamus receptje egyebek között a következőket tartalmazta: fél uncia bárányvizelet, fél uncia nyúlvér, egy uncia szarvasagancspor tehéntrágyával és kancatejjel, mindezt gondosan összekeverni, tablettákká sűríteni, és naponta hármat beszedni. A királyné négy utódot hozott a világra a Valois-dinasztiának.

Nostradamust felvették az udvarba, ahol egyébként szépség-írt készített, amit azonban gyorsan elfelejtettek. Próféciáit szörnyű gall és latin keveréknyelven, sötét, négysoros versek formájában írta, amelyek értelmét az igék elhagyásával gondosan elhomályosította. A járványokról, a máshitűek lemészárlásáról, a háborúkról szóló hírek a vallási viszályok kialakulásának és a sátánizmus létrejöttének a korában — Delumcan szavaival élve — létrehozták a Nagy Rettegést, amire azután tudatosan spekulálva lehetett boldogtalanságot, szegénységet, halált, az antikrisztus eljövetelét jósolni. A varázslókat, boszorkányokat máglyára küldték, de a prófétáktól féltek, és Nostradame nevét a megbecsülés jeléül Nostradamusra változtatták.

Nostradamus közel ötezer verssora a varázslók, asztrológusok, tenyérjósok egymás után következő nemzedékei számára kimeríthetetlen tárházat jelentett. Az azóta eltelt közel 500 év alatt sokat foroghatott a sírjában... Egyes szakaszokról hatezer különböző értelmezés látott napvilágot.

Különösen erőssé válik a Nostradamus iránti érdeklődés olyankor, amikor Európát történelmi csapások sújtják. Van Gogh orvosa, Edgar Leroy éppen itt, St. Remi-de-Provence-ban azzal ugratta az aggastyánt, hogy Nostradamust dicsőítette. Ugyancsak tréfából foglalkozott Nostradamusszal dr. Max Pijard de Gurbert, aki a háború előestéjén Fontbrune álnéven adta ki könyvét a „prófétáról". Fontbrune-nek két fia volt: Jean-Charles és Alain. És ez a bizonyos Jean-Charles Pijard de Gurbert, aki gyógyszerész Aix-en-Provence-ban, és felvette apja álnevét, kiadott egy könyvet, amely a múlt év legnagyobb bestsellere lett. Öccse pedig... bírósági keresetet nyújtott be ellene: „Bátyám elárulta apánk művét. Botrányos jövedelmet vágott zsebre abból a pánikból, amelyet könyve keltett, és szégyent hozott a nevünkre". De nemcsak a családtagok érzik sértve magukat. Három Fontbrune is akadt Franciaországban — egy irodalmár, egy kiadó és egy jogtanácsos —, aki pert indított az ál-

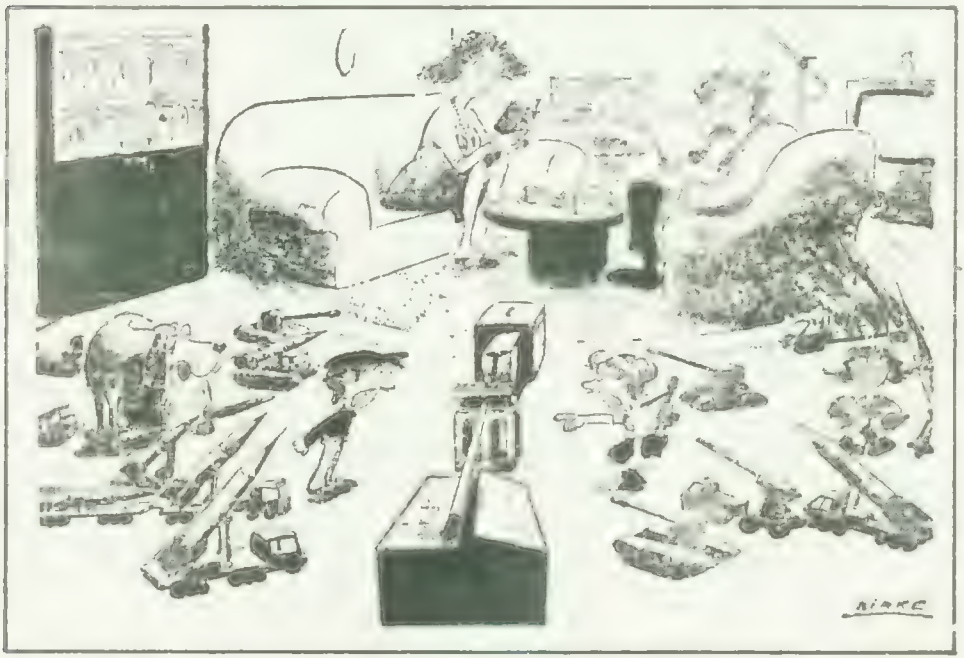

— Ha nem vonod vissza az X–20-as rakétaidat a kutya mogé, akkor én a telepetel mentiz P–2-es rakétát fogok kérni.

A Magyar Szóból

Fontbrune ellen „nevük megsértése miatt". De mit változtathatnak ezek a gombostűszúrások. Hiszen a nostradamusoknak ezer arcuk és álnevük van. „Ha volna olyan törvény, amely több éves börtönbüntetéssel sújtana bárkit, aki hamis jóslatokkal rettegésbe hajszolja honfitársainkat, akkor kezeskedem, hogy ilyen botrányos könyvek nem látnának napvilágot" — mondja felháborodottan „Az odaadó Nostradamus" című könyv szerzője, Elisabeth Belcore. Ilyen törvény azonban sajnos nem létezik.

Tankok Szent Bertalan éjszakáján

Eddig félmillió francia vette meg a könyvet, amely Nostradamus „történelmi prognózisait" tartalmazza Fontbrune előadásában. Ez ugyebár félmillió családot jelent, vagyis az olvasók száma néhány millióra tehető. Milyen képet kapnak hazájuk történelméről, a világról?

A St. Remi-de-Provence-i öregember vad átkokat szór a republikánusokra, az „írástudókra", a „csőcselék lázadására", és az „erős királyok" eljöveteléről ír. Egész kollekció található nála a polgári történetírás által követelt intézkedésekből. Egy mai történész, Pierre Gacsotte például tökéletesen osztja ezt a nézetet: a XX. század minden bajáért a közoktatás felelős, a népművelők tehetnek arról, hogy a történelem letért a jól bevált régi útról. Az ember hirtelen nem is tudja, ki kit ismétel: Nostradamus, Gacsotte, Fontbrune ...

Nemcsak a francia történelmet, hanem más népek történelmét is önkényesen értelmezik, és különösen azokat a történelmi fordulatokat, amelyek az egész emberiség sorsára döntő hatással voltak. Nostradamus úgynevezett présage-okat, azaz az elkövetkező hónapokra, évekre szóló próféciákat írt. A „próféta" halálával a présage-ok megszakadnak. A 89. számú présage 1562 októberében született: a szerző a közelgő hidegekre és az ezzel járó „tömeglázadásokra" figyelmeztet. Hogy értelmezi ezt a szakaszt Fontbrune? „Ez a hónap (október) kemény csapásokat hoz. Vörös zászlós emberek halált, betegséget, éhséget és polgárháborút hoznak ..." Nostradamusnál persze nincsenek sem „vörös zászlók", sem „polgárháború". Fontbrune azonban ezt a címet adja a szakasznak: „Októberi forradalom — 1917. A Romanovok meggyilkolásának titka."

Nehezen képzelhető el, hogy Nostradamus Oroszországra gondolt volna. Mindez persze cseppet sem zavarja a XX. század „prófétáit", különösen az októberi forradalom óta. Ha Nostradamus bárhol „Aquilon"-ról vagy bármi „vörös"-ről ír, ez Fontbrune szerint mindig Oroszországot, az oroszokat jelenti.

Az eredeti szakasz: „Midőn a griff nekiront Európa Királyának az Aguilonból jött emberek kíséretében: vörösök és fehérek nagy tömegben mennek Babilon Királya ellen."

Fontbrune fordítása: „(Kelet-) Európa feje oroszok kíséretében griffmadárként támad a kommunista és a muzulmán országok hatalmas hadseregének élén, akik rárontanak a párizsi kormányra".

Még Robert Ambelin, a római Tudományos Akadémia tagja, Nostradamus nagy tisztelője is rossz néven veszi a próféta eredeti verssorainak ezt az erőszakos kiforgatását. Hallgassuk csak! „Nem vállalkoznék e vers pontos lefordítására, de az »Aquilonból jött emberek« véleményem szerint nem jelenthet oroszokat. Abban az időben Skandináviát hívták Aquilonnak. Általában pedig az Aquilon északi szelet jelent, semmi többet. Ami a »vörösöket« és a »fehéreket« illeti, ez szerintem az amerikaiakat és az európaiakat jelenti. Nostradamus ugyanis tisztában volt vele, hogy Amerikát abban az időben rézbőrűek lakták, Európa lakosságát pedig főként fehér bőrűek alkották ..."

És miért jelenti Babilon most hirtelen Párizst? Fontbrune ezt így magyarázza: „A nagy Babilon, a mai Babilon valószínűleg egy nagy fővárost jelent. Londont vagy Párizst." Fontbrune a csapást saját hazájára küldi. Miért? Mert, mint tudjuk, itt „virágzott ki a rózsa", a harmadik világháború közeli kirobbanásának jele. Franciaország el fog esni, Párizs romba dől, az amerikaiak partra szállnak Portugáliában. A háború három évig és hét hónapig fog tartani, és a nyugati tábornokok teljes győzelmével végződik, éppúgy,

mint a Nostradamus versei alapján tartott törzskari gyakorlaton.

Eljutottunk a könyv végére. A „próféta" költői hagyatékának a fele ezzel megfejtést nyert. A másik feléből Fontbrune egy további könyvet készül írni. Elképzelhetjük, hány titok fog még feltárulni a tábornokok előtt, hány győztes csatáról fognak értesülni!

Az erőszak kultusza, amit az asztrológusok hirdetnek, az engedetlenség és a szabadgondolkodás megtorlásának gondolata, a vallási fanatizmus, az emberiség felosztása „urakra" és „csőcselékre", természetesen az előbbiek iránti rokonszenv kifejezésével — ez Nostradamus ideológiai hagyatékának zászlórúdja, amelyre koronként más és más politikai zászlót erősítettek. Ha hinni lehet az asztrológusoknak, akik Nostradamus jóslatait értelmezik, akkor Párizsnak csak az utóbbi néhány száz évben ötször kellett volna elpusztulnia: 1789-ben, 1848-ban, 1870-ben, 1914-ben és 1940-ben ... A francia főváros azonban túlélte a jóslatokban szereplő összes időpontot. Fontbrune most 1983-ra ígéri Párizs pusztulását, és ezt a szocialisták hatalomra jutásával hozza összefüggésbe. Nostradamus továbbra is megbízhatóan szolgálja a jobboldali erőket, akik félelmet akarnak ébreszteni a világ társadalmi-politikai megújulásával szemben.

A Nagy Rettegés Nostradamus-féle receptjében minden benne van: fél uncia munkanélküliség; fél uncia infláció; egy uncia félelem a fejlődő és elmaradott országoktól, amelyek mind kitartóbban követelik járandóságukat a gyarmatosítók által elrabolt kincseik után; fél uncia kommunistaellenesség a legerősebb főzetből, összekeverve egy uncia gyűlölettel a progresszív erőkkel és saját hazájukkal szemben; egy marék szovjetellenesség, de inkább kettő; mindezt összekeverni, jól felrázni és naponta befecskendezni a társadalmi tudatba. Röviden, a katonai szakértők, akik Fontbrune forgatókönyve alapján taktikai elemzést készítettek Nostradamus verseiről, arra a következtetésre jutottak, hogy az európai kontinensen feltétlen szükség van az amerikai rakétákra és az amerikai neutronbombára.

*

Az első trubadúr-költők által megénekelt Dél-Provence, úgy tűnik, egyesíti magában a termékenység és a pusztulás, az eke és a kard szimbolikáját. St. Remi-de-Provence körül vannak Franciaország legnagyobb és leghíresebb kertjei. De a kertek között egy kis fennsíkon ott áll a Fekete Kalóz vára, amely valamikor félelemben tartotta és engedelmességre kényszerítette a környék lakóit.

Nostradamus próféciáiban e különböző árnyalatokból csak egyet — a feketét, a mítoszok és legendák közül csak a komorakat találhatjuk meg. Trubadúr nem akart lenni, és prófétává sem sikerült válnia. Más trubadúrok és próféták a rettegés fegyverhordozójául, a háború előhírnökéül próbálják felhasználni. „Ezek az emberek — mondta búcsúzóul Remi Perrot, a provence-i gazda, Nostradamus földije — a mi földünkben nem látnak barázdát, csak bombatölcsért."

(A szovjet hetilap november 25-i számából)

NEMZETKÖZI ESEMÉNYNAPTÁR

DECEMBER

1. **Bukarestben** üléseztek december 1—2-án a Varsói Szerződés tagállamainak külügyminiszterei. Gromiko szovjet külügyminiszter még egy napot Romániában töltött, és megbeszéléseket folytatott Nicolae Ceausescu államfővel, az RKP főtitkárával. Moszkvában a Varsói Szerződés honvédelmi miniszterei tartottak megbeszélést december 1—4. között.

Lengyelországban felemelték a szeszes italok árát: a tömény italok 75, a hazai borok 80, a sörfélék átlagosan 70, az importborok 40 százalékkal drágultak.

A **Szovjetunióban** bejelentették, hogy 1982. január 1-től megváltoznak a termelői árak. A szén esetében 42 százalékkal, a gáznál 45, a vaskohászati termékeknél 20, a színesfémkohászat termékei esetében 14, a faanyagoknál pedig 40 százalékkal magasabbak lesznek a jelenlegi árnál.

Szovjet—amerikai tárgyalások kezdődtek Genfben, a november 30-i megnyitó után, a közép-hatótávolságú nukleáris fegyverekről.

Az **USA** és **Izrael** hadügyminiszterei Washigtonban stratégiai együttműködési megállapodást írtak alá. Az okmány a közös tengeri és légi hadgyakorlatokon kívül előirányozta a két ország kölcsönös segítségnyújtását katonai műveletekben.

2. A **spanyol** miniszterelnök, Calvo Sotelo, a kormánypárt belső problémáinak lecsapódásaként átalakította kormányát, de a kulcsfontosságú tisztségekben nem történt változás.

3. A **dél-afrikai** rendszer újabb bantusztánt hozott létre: Ciskeit; ezzel a bantusztánok száma négyre emelkedett. A bantusztánnak még a határait sem húzták meg, körülbelüli területe nem is egybefüggő.

Az **Amerikai Államok Szervezetének** tagjai sorába a szervezet 28. és 29. tagállamaként felvették Saint Vincentet és Grenadine-szigeteket, valamint Antiguát és Barbudát.

A **francia** nemzetgyűlés másodszor is megszavazta a szenátus által korábban elutasított államosítási törvényjavaslatot.

A **szíriai** elnök, Hafez Asszad kinevezte az ország új, 36 tagú kormányát, amelybe két kommunista párti politikus is bekerült.

Törökországban megkezdte — november 3. óta jogerőssé vált — négyhónapos börtönbüntetésének letöltését Bülent Ecevit volt török miniszterelnök.

A **lengyel** kormányfő, Jaruzelski tábornok körlevelet intézett a miniszterekhez, a vajdasági és városi tanácselnökökhöz, valamint az államigazgatási szervek vezetőihez, felszólítva őket: éljenek a törvények lehetőségeivel és akadályozzák meg a párt kiszorítását a munkahelyekről.

Románia államfője, Nicolae Ceausescu a nemzetgyűléstől kapott felhatalmazás alapján felhívással fordult Leonyid Brezsnyevhez és Ronald Reaganhez, arra kérve a szovjet és az amerikai államfőt: tegyenek meg minden tőlük telhetőt az egyetemes biztonság, az enyhülés és a béke ügyében.

4. A **Kambodzsai Népi Forradalmi Párt KB** ülésén Heng Samrin államfőt választották a párt főtitkárává Pen Sovan helyébe. Pen Sovan helyett Chan Si eddigi miniszterelnök-helyettest választották ideiglenes kormányfővé.

A **lengyelországi** Radomban ülésezett a Szolidaritás szakszervezet elnöksége, amely határozatot hozott: ha a kormány rendkívüli felhatalmazást kap, 24 órás tiltakozó sztrájkot, a rendkívüli eszközök alkalmazása esetén pedig általános sztrájkot hirdet. A nemzeti egyetértés frontjáról folytatandó további

tárgyalásokat az elnökség tárgytalannak nyilvánította. A lengyel kormány nyilatkozata szerint a politikai ellenzék nyílt harcba indult a szocialista államhatalom megszerzéséért.

A szovjet TASZSZ hírügynökség közölte, hogy az éhségsztrájkot folytató Andrej Szaharovot és feleségét kórházba szállították egészségük érdekében. Az Izvesztyija ismertetése szerint a házaspár azért kezdett éhségsztrájkot, hogy kikényszerítsék az USA-ban élő fiuk élettársa számára a kiutazási engedélyt. A hatóságok december 12-én az engedélyt megadták.

Jugoszlávia jegyzékben tiltakozott az Albániában folytatott nyílt jugoszlávellenes kampány ellen.

Osloban megnyílt a Norvég Kommunista Párt háromnapos, XVII. kongresszusa.

5. Az **USA** elnöke, Ronald Reagan rendeletet írt alá, amely kiterjeszti a hírszerző szervezetek hatáskörét. Így a Központi Hírszerző Hivatal első ízben kapott jogot, hogy titkos műveleteket folytasson az USA területén. A titkos szervezetek a rendelet értelmében felhatalmazást kaptak az országban működő, különböző politikai szervekbe való beépülésre.

A **portugál** köztársasági elnök, Antonio Ramalho Eanes Mozambikot, Zambiát és Tanzániát érintő afrikai körútjáról hazaérkezett Lisszabonba.

Az **USA** szenátusa 84:5 arányban elfogadta az eddigi legnagyobb, 208 milliárd dolláros amerikai katonai költségvetést.

7. **Pekingben** bejelentették, hogy a Pol Pot-ista Kambodzsai Kommunista Párt KB kimondta a párt feloszlatását.

A **Dél-afrikai Köztársaság** hadügyminisztériuma bejelentette: dél-afrikai csapatok november 1—20. között átfogó hadműveletet hajtottak végre Angola területén és lerombolták a SWAPO Cataquetában működő főhadiszállását. Nujoma, a SWAPO vezetője, cáfolta a főhadiszállás megsemmisítését.

Az **amerikai** Santa Fé olajcéget 2,5 milliárd dollárért felvásárolta a Kuwait Petroleum Company. Ezzel Kuvait közvetlen szerepet kapott az USA-n belüli olajtermelésben és -értékesítésben.

Magyarországon tett hivatalos, baráti látogatást december 7—10. között Nyikolaj Tyihonov, a Szovjetunió miniszterelnöke, aki tanácskozott Kádár Jánossal, az MSZMP KB első titkárával is. A két ország miniszterelnöke részletesen megvitatta a magyar—szovjet gazdasági és műszaki-tudományos együttműködés, valamint a nemzetközi politika kérdéseit.

8. A **NATO** hadügyminisztereinek december 8—9-i ülésén Görögország legalább ugyanakkora, arányos támogatást és segélyt igényelt, mint amekkorát Törökország kap, valamint szövegszerű biztosítékot, hogy a szövetségesek nemcsak a „külső veszéllyel" szemben, hanem egyes tagországok (értsd: Törökország) támadásai ellen is megvédik egymást. Pozitív válasz hiányában a Görögországot képviselő Papandreu kormányfő és hadügyminiszter megszakította a tárgyalásokat.

A **Seychelle-szigetek** kormánya megtiltotta, hogy amerikai hadihajók használják az ország kikötőit.

Dániában parlamenti választásokat tartottak. Grönland és a Feröer-szigetek (2—2 mandátum) eredményei kivételével a mandátumok megoszlása — a főbb pártoknál zárójelben az előző eredmény — a következő: Szociáldemokrata Párt 59 (68), Konzervatív Néppárt: 26 (22), Mérsékelt Liberális (Venstre) Párt: 21 (22) Szocialista Néppárt: 20 (11), Haladó Párt: 16, Demokratikus Centrum: 15 (6), Radikális Liberális Párt: 9, Baloldali Szocialista Párt: 5, Keresztény Néppárt: 4. A kommunista párt nem jutott mandátumhoz.

Az **osztrák** kormány visszaállította a beutazási vízumkötelezettséget a lengyel állampolgárok számára.

9. **Egyiptom** egy éven belül 30—40 százalékkal csökkenteni kívánja a jelenleg 500 ezer fős hadseregének létszámát — jelentette be Ghazala hadügyminiszter.

Az **USA**-ban engedélyezték a volt repülésirányítók újbóli állami alkalmazását, de más munkaterületen.

10. A **NATO** külügyminiszterei aláírták a Spanyolország csatlakozásáról szóló jegyzőkönyvet, amit még az egyes országok parlamentjének jóvá kell hagyniuk.

Spanyolországban a Katalán Egyesült Szocialista Párt (katalán KP)

Központi Bizottsága saját tagjai közül tizenkettőt kizárt a pártból, tizenegynek a párttagságát hat hónapra felfüggesztette. Valamennyien síkraszálltak az egy évvel korábbi V. kongresszuson amellett, hogy a párt dokumentumaiból töröljék az eurokommunizmus kifejezést.

Az **amerikai** elnök felhívott minden amerikai állampolgárt, térjen vissza Líbiából. Egyúttal úgy döntött, az amerikai útlevelek ezentúl líbiai utazásra nem érvényesek.

11. Az **NDK**-ban kezdett háromnapos megbeszélést Helmut Schmidt, az NSZK kancellárja és Erich Honecker, az NSZEP főtitkára, a NDK Államtanácsának elnöke.

Az **argentin** katonai junta „államérdekből" elmozdította tisztéből Roberto Viola tábornokot, és helyébe Leopoldo Galtieri tábornokot, a hadsereg főparancsnokát nevezte ki az ország elnökévé. Galtierit december 22-én iktatták be.

Az **ENSZ BT**, miután Kurt Waldheim eddigi főtitkár és Salim Ahmed Salim tanzániai külügyminiszter a sorozatos vétók nyomán visszalépett jelöltetésétől, Javier Perez de Cuellar perui politikust jelölte a főtitkári tisztségre.

12. A **lengyelországi** Gdanskban a Szolidaritás Országos Egyeztető Bizottsága megszavazta az általános sztrájkot arra az esetre, ha a kormányt rendkívüli hatáskörrel ruháznák fel. December 17-ét, az 1970. évi decemberi összecsapások évfordulóját, az erőszak elleni nemzeti tiltakozás napjává nyilvánította és tüntetéseket hirdetett erre a napra.

Máltában általános választásokat tartottak, amelyen a hatalmon levő Munkáspárt a 65 képviselői helyből 34-et szerzett meg, míg az ellenzéki Nacionalista Párt 31-et, noha a szavazatok 51 százalékát kapta.

13. **Lengyelországban** Wojciech Jaruzelski, a LEMP KB első titkára, a miniszterelnök elnöke, nemzetvédelmi miniszter bejelentette, hogy az országot fenyegető anarchia, a Szolidaritás nyíltan hatalomra törő, szélsőséges erőinek fellépése miatt az államtanács rendeletével szükségállapotot hirdettek ki az országban. Megalakult — 21 taggal, Jaruzelski vezetésével — a Nemzeti Megmentés Katonai Tanácsa, amely nem helyettesíti az alkotmányos szerveket, feladata az ország kivezetése a válságból. A tanács katonai megbízottakat nevezett ki az államigazgatás valamennyi lépcsőfokára, valamint egyes gazdasági egységekbe. A megbízottak ellenőrzik a rájuk bízott egységek munkáját, szükség esetén a vezetőket elmozdítják beosztásukból. Az állam biztonságát veszélyeztető személyeket — köztük a Szolidaritás vezetőit — internálták. Hivatalos bejelentés szerint e személyek száma néhány nap alatt elérte az 5000 főt. Lech Walesát, a Szolidaritás Országos Egyeztető Bizottságának elnökét Varsóban tartják, ahol a kormány képviselői tárgyalnak vele. A katonai tanács utasítására őrizetbe vettek 32 olyan személyt, akik közvetlenül felelősek a válságért, és akik hatalmukat egyéni haszonszerzésre fordították; köztük van Edward Gierek, Piotr Jaroszewicz, Jerzy Lukaszewicz és számos más volt funkcionárius. Ideiglenesen felfüggesztették a szakszervezeti tevékenységet, a sztrájkot, lezárták az országhatárokat a magánforgalom előtt, megszüntették a magántelefon-összeköttetést és a telexkapcsolatokat, éjszakai kijárási és gyülekezési tilalmat vezettek be, az oktatási intézmények megkezdték a téli szünetet. A lengyel egyházfő, Glemp érsek, a televízióban a vérontás elkerülésére szólította fel a lakosságot. December 19-én a kormány elnöksége társadalmi-politikai bizottságot hívott életre Mieczyslaw Rakowski vezetésével az államirányítási szervek, a párt és a hatalmi politikai szervezetek együttműködésének összehangolására. Operatív gazdasági bizottságot is létre hoztak Janusz Obodowski miniszterelnök-helyettes vezetésével. Reagan amerikai elnök december 17-i nyilatkozatában támadta a lengyel vezetőket a szükségállapot bevezetése miatt, s ennek időtartamára felfüggesztette az USA által Lengyelországnak nyújtott gazdasági segítséget. Az NSZK bejelentette: ilyen körülmények között is biztosítja Lengyelországnak a korábban elhatározott segélyeket, ugyanígy döntött december 15-én az EGK külügyminiszteri értekezlete. December 22-én az EGK-tagállamok ugyan közös nyilatkozatban ítélték el „az emberi és polgári jogoknak az országban történő súlyos megsértését", de 23-án az EGK szóvivője Brüsszelben közölte: újabb, 2,1 millió dollár értékű segélyszállítmányt

küldenek Lengyelországba. A rend fokozatos helyreállítását mutatja, hogy a hatóságok karácsonyra, majd szilveszterre feloldották a kijárási tilalmat.

Az **iráni** miniszterelnök Ali Akbar Velajatit nevezte ki külügyminiszternek.

14. Az **izraeli** parlament határozatot hozott az 1967 óta megszállva tartott Golan-fennsík annektálásáról. A palesztin autonómiáról Tel Avivban tárgyalásokat folytató egyiptomi küldöttség megszakította munkáját. Az EGK londoni külügyminiszteri értekezlete december 15-én elítélte, az ENSZ BT pedig december 18-án egyhangú szavazással érvénytelennek nyilvánította az izraeli lépést, és felszólította Izraelt a döntés visszavonására.

15. A **szovjet—francia** kapcsolatokról és időszerű nemzetközi kérdésekről tárgyalt Moszkvában Andrej Gromiko szovjet külügyminiszter és Michel Jobert francia államminiszter a két ország gazdasági vegyes bizottságának ülése alkalmából.

16. A **Szovjetunióba** utazott ötnapos látogatásra Kádár János, az MSZMP KB első titkára, 75. születésnapja alkalmából átadta Leonyid Brezsnyevnek a Magyar Népköztársaság gyémántokkal ékesített Zászlórendjét.

A **lengyel** Bank Handlowy w Warszawie újabb, 350 millió dolláros hitelkérelemmel fordult nyugati bankokhoz, hogy ki tudja egyenlíteni a még 1981-ben esedékes 500 millió dollár kamattartozásait. December 22-én az érdekelt nyugati bankok zürichi tárgyalásukon elutasították a kérelmet.

Romániában az RKP KB PB határozatot hozott, amelynek értelmében 1982. január 1-től a többletszállításokért a mezőgazdasági termelők felárat kapnak.

Az **amerikai** hadügyminisztérium bejelentette, hogy elutasította Iránnak a gyártó céghez intézett kérését, amelyben Irán alkatrészeket kért F—14-es harci repülőihez.

17. **Olaszországban** a Vörös Brigádok terrorszervezet elrabolta veronai lakásából James Dozier amerikai dandártábornokot, a NATO dél-európai szárazföldi erőinek parancsnokhelyettesét. Az olasz hatóságok a hónap végéig nem akadtak a tábornok nyomára. December 19-én a terrorszervezet bejelentette, hogy akciójukkal jelezni kívánják: létrejött az egység az olasz Vörös Brigádok, az NSZK-beli RAF, az írországi IRA és a baszk ETA között, és frontális támadást indítanak a nyugat-európai politikai rendszerek ellen.

A **brit** Munkáspárt balszárnyának vezető politikusa, Tony Benn bejelentette, hogy önmagát tekinti a párt alvezérének, mert azok a képviselők, akik Healeyt ebbe a tisztségbe segítették, már a szociáldemokrata pártban vannak.

Belgiumban a Wilfred Martens, flamand keresztényszocialista politikus vezetésével alakult keresztény-szocialista-liberális koalíciós kormány letette a hivatali esküt. A külügyminiszter Leo Tindemans, a pénzügyi és kereskedelmi miniszter Willy de Clercq lett, a gazdasági tárcát Eyskens kapta. A szocialista pártok ellenzékbe vonultak.

18. Az **albán** miniszterelnök, Mehmet Shehu, aki 1954 óta töltötte be ezt a tisztséget, — hivatalos bejelentés szerint —, idegösszeomlás következtében öngyilkos lett.

A **madridi** európai biztonsági és együttműködési értekezlet úgy döntött, hogy ötvennapos, konzultációkra is alkalmas szünetet kezd.

Az **ENSZ Közgyűlésének** 36. ülésszakán 1982-t nagy szavazattöbbséggel „a Dél-Afrika elleni szankciók évének" nyilvánították.

19. A **bolgár** minisztertanács elrendelte a takarmányellátás jobb megszervezését és emelte a házilag termelt takarmánnyal nevelt állatok felvásárlási árát. A megyei tanácsok, agráripari komplexumok kötelesek megműveletlen földjeiket térítésmentesen azok rendelkezésére bocsátani, akik hajlandók saját takarmánnyal állattenyésztést folytatni.

A **bolíviai** katonai kormány szerződést írt alá a bolíviai bányászok vezetőivel, amelynek értelmében ismét működhet a múlt évi katonai hatalomátvételkor betiltott szervezetük.

20. Az **izraeli** kormány felmondta az USA-val kötött stratégiai megállapodást, ezzel válaszolva a december 18-i washingtoni döntésre, amely felfüggesztette a szerződést a Golan-fennsík izraeli bekebelezése miatt.

Bahrain és **Szaúd-Arábia** biztonsági és együttműködési megállapodást írt alá, amire a Bahrainban egy héttel korábban leleplezett összeesküvéssel kapcsolatban került sor. A bahraini kormány szerint Irán állt az összeesküvés mögött.

A **Koreai NDK**-ba érkezett négynapos látogatásra Csao Ce-jang kínai miniszterelnök, Kína Kommunista Pártjának alelnöke. Hua Kuo-feng akkori pártelnök 1978-as látogatása óta ez volt a legmagasabb szintű találkozó a két ország vezetői között.

21. **Líbia** és **Irak** bejelentette, hogy 1982. január 1-től csökkenti olajának hivatalos árát: Líbia barrelenként 0,5—1 dollárral, Irak 0,5 dollárral.

Lusakában 18 afrikai ország képviselői közül kilencen aláírták az Afrikai Preferenciális Kereskedelmi Övezet (PTA) létrehozásáról szóló egyezményt. Az aláírók: a Comore-szigetek, Dzsibuti, Etiópia, Kenya, Malawi, Mauritius, Szomália, Uganda, Zambia; különféle okokból halogatja a belépést Angola, Botswana, Lesotho, Madagaszkár, Mozambik, a Seychelle-szigetek, Szváziföld, Tanzánia és Zimbabwe. A Világbank szerint a 18 ország együttes külföldi adósságai meghaladják a 100 milliárd dollárt. A kommentárok figyelemre méltónak tartják, hogy a térség két nagy állama, Szudán és Zaire nem vesz részt a tárgyalásokon.

22. **Algériában** az 1978-ig tartó, Bumedien elnök nevével fémjelzett korszak két vezető politikusát, Abdelaziz Buteffikát és Belaid Abdesszalamot, valamint két további személyt kizártak a Nemzeti Felszabadítási Front (FLN) Központi Bizottságából.

Sziria elnöke, Hafez Asszad egyhetes körútra indult, melynek során az Arab-félsziget és a Perzsa-öböl hét országát — Szaúd-Arábiát, Kuvaitot, Bahraint, Katart, az Egyesült Arab Emirségeket, Észak- és Dél-Jement — kereste fel. A tárgyaló felek az arab egység erősítésének lehetőségeiről tanácskoztak.

Phnom Penh-ben a Kambodzsai Haza Építésének Frontja harmadik kongresszusának zárónapján elfogadták a front új alapokmányát, amely a front vezető erejének nyilvánítja a Kambodzsai Népi Forradalmi Pártot és kimondja: mindazok a bel- és külföldön élő kambodzsaiak és szervezeteik, akik elfogadják az alapokmányt, valamint a szocialista országokkal való együttműködést, a békeszerető népekkel való szolidaritás, a haza védelme és építése mellett hitet tevő záróhatározatot, csatlakozhatnak az egységfronthoz.

Romániában január 1-től érvénybe lépő importkorlátozási intézkedéseket hoztak egyes személygépkocsikra, mikrobuszokra vonatkozóan. A fűtőberendezések, hűtőgépek és televíziók importvámját 300 százalékosra emelték, és nőttek a belföldön is gyártott ruházati cikkek, gépkocsialkatrészek és egyéb könnyűipari termékek vámtételei is.

Bolgár—afgán barátsági és együttműködési szerződést, valamint a Bolgár Kommunista Párt és az Afganisztáni Népi Demokratikus Párt közötti együttműködésről szóló jegyzőkönyvet írtak alá Szófiában, Babrak Karmal afgán államfő és pártfőtitkár látogatásának végén.

23. Az **USA** „a lengyel kormány represszív akcióinak ellenzése" címén felfüggesztette az összes államilag finanszírozott mezőgazdasági iparcikk és élelmiszer szállítását Lengyelországnak. Az amerikai elnök utasította az Eximbankot, hogy ne vállaljon kezességet a Lengyelországnak nyújtandó magánbank-hitelekre; megtiltotta a lengyel halászflotta tevékenységét az amerikai vizeken; megszüntette a két ország közötti polgári légiforgalmat.

24. A **spanyol** felsőház is elfogadta az Andalúziának autonóm státust nyújtó törvénytervezetet. Baszkföld, Katalónia és Galícia után ez a negyedik autonóm terület.

Pakisztánban Ziaul Hak elnök rendeletére 350 tagú Szövetségi Konzultatív Tanács alakul, amely „átmeneti" parlamentként működik, s legfőbb feladata, hogy kialakítsa a kormányzás „iszlám rendszerét". Az államfő e döntésével ismét bizonytalan időre elhalasztotta a szabad választások megtartását.

Lengyelországban a katowiczei Ziemowit bányában véget ért az egy hete tartó okkupációs sztrájk: a Piast bányából december 28-án jöttek felszínre a sztrájkolók. Az utóbbinak 12 vezetőjét, szervezőjét letartóztatták. A katowiczei kohóműben tartott okkupációs sztrájkot a

katonaság felszámolta; az akció során senki sem sérült meg, a szervezőket letartóztatták.

25. Az **észak-írországi** rendőrség megkezdte a letartóztatásokat Ian Paisley szélsőséges protestáns vezető Harmadik Erő nevű félkatonai szervezetének tagjai között, akik útakadályokat, ellenőrző pontokat állítottak fel az Ír Köztársasággal határos Fermanagh grófság területén. Paisley novemberben alakította meg mintegy 15 ezer ember részvételével a szervezetet, amelynek célja átvenni a hatóságok szerepét.

26. **Egyiptomban** a főállamügyész rendeletére 38 társával együtt szabadon bocsátották Omar el-Telmessani sejket, a Muzulmán Testvérek vallási szervezet vezetőjét, valamint több kopt keresztény vezetőt, akiket 1981 szeptemberében tartóztattak le Szadat elnök utasítására.

27. **India** megnemtámadási szerződést javasolt Pakisztánnak — jelentette a PTI indiai hírügynökség. A pakisztáni külügyminiszter közeli látogatásakor várható, hogy tárgyalások kezdődnek a javaslatról.

Zimbabwe miniszterelnöke, Robert Mugabe bejelentette: eljárást indítanak a Ian Smith vezette Köztársasági Pártnak a biztonsági erők kötelékéhez tartozó néhány embere ellen, mert felelősek egy augusztusi, és egy december 18-i robbantásos merényletért.

28. A **kubai** nemzetgyűlés ismét Fidel Castrót választotta az állam és a minisztertanács elnökévé. A belkereskedelmi miniszter és az árhivatal elnökének posztját átmenetileg betöltetlenül hagyták.

Az **olasz** kormány nagyarányú adóemeléseket jelentett be január 1-i hatállyal. Az úthasználati és hivatalos eljárási díjak emelése mellett többek között 8 százalékkal emelték a vállalatok profitját terhelő, valamint a takarékbetétek kamatai után fizetendő adókat. Az intézkedésektől azt várják, hogy 1982-ben 3 ezer milliárd lírával növekednek az államkassza bevételei.

Kínai lapjelentések szerint megalakult a Tajvani Hazafiak Összkínai Szövetsége, amelynek feladata, hogy tömörítse a Kínában és külföldön élő „hazafias érzelmű" tajvaniakat.

Magyarországon tett látogatást december 28—29-én Jurij Andropov, az SZKP KB PB tagja, a Szovjetunió állambiztonsági bizottságának elnöke, akit fogadott Kádár János, az MSZMP első titkára is.

29. Az **Egyesült Államokban** elnöki nyilatkozatot tettek közzé, amely megismétli a korábbi lengyel- és szovjetellenes vádaskodásokat, azt állítva, hogy a Szovjetunió felelős a lengyel szükségállapotért. Az elnök szankciókat jelentett be. Ezek: felfüggesztik az Aeroflot szovjet légitársaság működését az USA-ban; megszüntetik a New Yorkban működő Szovjet Bevásárlási Bizottságot; felfüggesztik a Szovjetunióba szóló exportengedélyek kiadását a fejlett technológiát igénylő termékekre; korlátozzák a szovjet hajók lehetőségét amerikai kikötők használatára; kiterjesztik azon gáz- és olajipari berendezések körét, amelyek szovjetunióbeli exportjához különleges engedély szükséges, és egyelőre nem adnak ki új engedélyeket; felülvizsgálják a Szovjetunióval kötött energetikai, tudományos és technológiai egyezményt. A Szovjetunió a TASZSZ hírügynökség útján visszautasította a vádakat. Nyugati szövetségesei december hónapban nem követték az USA-t a szankciók útján.

30. A **lengyel** államtanács a Nemzeti Megmentés Katonai Tanácsának javaslatára meghatározatlan időre elhalasztotta az eredetileg 1982. február 5-re kitűzött helyi tanácsi választásokat.

Bonnban folytatott megbeszéléseket Mieczyslaw Rakowski lengyel miniszterelnök-helyettes. A távollevő Schmidt kancellárt helyettesítő Genscher megerősítette, hogy az NSZK nem avatkozik be a lengyel belügyekbe, ugyanakkor szorgalmazta, hogy Varsó enyhítsen a szükségállapot rendelkezésein.

31. **Líbia** és **Szaúd-Arábia** helyreállítja diplomáciai kapcsolatait — jelentették be mindkét ország fővárosában.

Szíriába érkezett háromnapos tanácskozásra Ali Akbar Velajati iráni külügyminiszter, akit Asszad államfő is fogadott.

INDEX: 25 645

Ára: 6,– Ft

TÁRGYALÁST – NE HÁBORÚT!